Sanat Cephesi

Sosyalist Gerçekçi Sanat Dergisi

www.sanatcephesi.org • sanatcephesi@gmail.com

Yıl: 3 - Nisan 2011 - Sayı: 7
Süresi: Üç Ayda Bir Yayımlanır
Fiyatı: 7 TL

Sahibi: ***Sırrı Öztürk***
Yazı İşleri Müdürü: ***İsmail Nur Kaan***

Yönetim Yeri ve İletişim:
Akbıyık Değirmeni Sokak No:33/B 34122 Sultanahmet –Eminönü / İstanbul
Telefon: (0212) 638 81 82 *Fax:* (0212) 638 81 72

Posta Çeki No: 98213
Banka Hesap No: İş Bankası Cağaloğlu Şubesi (1095) 325 835
IBAN : TR 46 000 64 000 00 110 950 325 835

Abone:
Yurt içi yıllık: 4 sayı 28 TL Kurumlara - Yurt dışı: Üç katı

Yayın ilkelerimizle bağdaşmayan ilanlar kabul edilmez. Gönderilen yazılar iade edilmez. Yazılı metinler kaynak gösterilerek kullanılabilir.

Teknik Büro: Sorun Teknik Büro

Kapak Resmi: Nenko Dimitrov Balkanski, "İşçi Ailesi", 1936

Baskı: Mutlu Basım Yayın
Davutpaşa Caddesi Güven Sanayi Sitesi C Blok No: 264 Topkapı / İstanbul
Tel: (0212) 577 72 08

Yayın Türü: Yerel Süreli
ISSN 1309-260X

İÇİNDEKİLER

Okurlarla Birlikte 3
Hüseyin Ali Selvi, Göz Dolusu -Şiir- 6
Babür Pınar, Düşüncenin İfadesini Koşula Bağlamak İnsan Kimliğine Saldırıdır 8
İbrahim Yaylalı, 2 İlan Yanar -Şiir- 18
Asım Gönen, Karşıtların Mücadelesinde Kültür Sanat Alanından Bir Görüntü 19
Zeki Öztürk, Dengbej Benim - Şiir- 32
İrfan Ünal, Küreselleşme Ve Sanat 34
İsmail Hardal, Kapitalist Küreselleşme Ve Sanat -1- 38
Musa Şanak, Lakin -Şiir- 46
Tahir Canan, Afganistan'da Kadın Hâllerine İlişkin 49
Kemâl Kök, Aleviliğin Felsefî Boyutunu Anlamak 57
İrfan Ünal, Lilitu -Şiir- 68
Kemâl Kök, Yurtsuz Bulutlar -Şiir- 70
Hasan Öztürk, Boynu Bükük İki Nergis -Şiir- 72
Hıdır Diren, Popüler Kültür Çürümüş Burjuva Kültürüdür 73
Asım Gönen, Rüzgâra Gömün Bizi -Şiir- 80
Hatice Kılıç, Kitle Kültürü, Etnosantrizm Ve Kültürel Determinizm 87
Şevki Özdemir , Ölümün Bana Ne Kadar Benziyor -Şiir- 90
Hüseyin Gül, Ah Diyor Ah -Şiir- 91
Ceylan Şimşek, Ay -Şiir- 92
Salih Kaplan, Zadegân -Şiir- 93
Nevzat Oğuz, Kendini Yanıtlayan Sorular -Şiir- 94
Ali Ziya Çamur, Abergüzar -Şiir- 95
Hüseyin Gül, Can'dı Onun Adı -Öykü- 96
Şerif Temurtaş, Direncim Olur musun -Şiir- 99
Hasan Öztürk, İyi Adam -Öykü- 100
Ragıp Özcan, Devrim ve Aşk -Şiir- 106
Sırrı Öztürk, Doğan Özgüden'in "Vatansız Gazeteci" Kitabı Üzerine 108
Ümit Yaşar Erdem, Sanatta Hümanizm Arayışı 116
Başak Öztoprak, Objektif Objektif midir? 118
Bu Sayıda Bize Gelen Kitaplar 121

Okurlarla Birlikte

Merhaba,

Bilim-Politika-Sanat-Estetik-Etik bütünselliği bilinciyle ***Sosyalist Gerçekçi Sanat*** akımını bulunduğumuz coğrafyada savunmaya ve yeniden üretmeye aday olan *Dergi*'mizin 7. sayısının üretimi ile okurlarımızla buluşmanın mutluluğunu, özgücümüze dayanmanın coşkusunu ve heyecanını yaşıyoruz.

Sanat Cephesi *Dergisi* şair ve sanatçıları Bursa ve İzmir'deki Kitap Fuarlarına kitlesel olarak katıldı. *Dergi'*mizde işlenen konuları bu türden etkinliklerimizle geniş okur-izleyici kitlesiyle buluşturduk. Bursa da "Gençlik Gelecek ve Sanat - ***Sanat Cephesi*** *Dergisi* Şairleriyle Şiir Dinletisi" olarak bir; İzmir de "Şairler Şiirleriyle Ayağa Kalkıyor - Söyleşi ve Türküler Eşliğinde Şiir Dinletisi" ve "Küreselleşme ve Sanat" konulu iki etkinlik gerçekleştirdik. Bu konuyu işleyen arkadaşımız İrfan Ünal'ın etkinlikteki konuşmasını bu sayımızda yayımlıyoruz. Etkinliklerimize gerek katılım gerekse ilgi ve soru-cevap diyaloğu oldukça anlamlıydı. ***Sosyalist Gerçekçi Sanat*** akımına insanlarımızın ilgisinin artıyor olması motivasyonumuza enerji katıyor.

* * *

Bu sayımızı hazırladığımız süreçte yaşadığımız coğrafyada birçok konu ilk gündem olarak burjuva medyasına yansıdı: Libya'yı emperyalist NATO'nun işgal etmek istemesi, basılmamış kitapların bile yasaklanmak istenmesi, Japonya'daki deprem ve nükleer felaket, TC'de yapılan sınavlardaki şifre ve kopya skandalları, parlamentoya girmek için bağımsız aday Kürtlerin "hukuk" oyunlarıyla engellenmek istenmesi ve buna karşı koyuş süreci, TC'nin nükleer tesisteki ısrarı ve o yöndeki yatırım planları, Kars'taki "Ucube Heykel"in "Allahu ekber!" nidalarıyla yıkılmaya başlanması, parlamento için seçim startının verilmesi…

Burjuva devleti sınıf mücadelesinde oldukça yıpranan parlamentosunu yenilemek için rutin seçim sürecini başlattı; memlekette evlere şenlik bir seçim furyası yaşanıyor; TV'lerde palavra atan atana… Düzenin yağma ve talanından pay kapmak isteyen binlerce kişi sağlı "sol"lu burjuva partilerinin

göstermelik ön seçimine katıldı ya da bu partilerden milletvekili olmak için ayak oyunlarına dâhil oldu. Bizim açımızdan "seçim" hesaplaşmasının sonucu işçi sınıfı hareketi ile sosyalist hareketin birliği sağlanamadığı için bellidir: Siyasal-ekonomik kriz ve işçi sınıfına saldırılarıyla yıpranan burjuvazi bu seçim oyununda parlamentosunu yenileyerek bir vitrin değişimine gidecek; işçi sınıfı ve emekçi halklara sınıfsal saldırısına devam edecek. Türkiye tekelci sermayesi, işçi sınıfı ve emekçileri sahte gündemlerle oyalayacak, artı-değer sömürüsünü katmerleştirecek, sermaye birikimini artıracak, dünya kapitalist pazarındaki sıralamasını bir üst sıraya çıkarmanın hesabını yapmaya çalışacaktır.

"Seçim" hesaplaşmasında sağlı "sol"lu burjuva partilerinin bilim-politika-kültür-sanat-estetik-etik bütünselliği konusundaki düzeyinin sıfırın altında seyrettiği bir kez daha kitlelerin gözünden kaçmadı. Bu arada burjuvaziye karşı gardını aldığını iddia eden, fakat işlevsiz bir duruma sürüklenen "Sol Cenah" örgütlerinin konumu da tartışmaya dâhil edildi.

Emperyalist hiyerarşide basamakları atlayarak yağmadaki payını artırma telaşındaki TC burjuvazisi bu işin nükleer tesislerle yaratılacak güç/silahtan geçtiğinin planlarıyla nükleer tesis kurmakta ısrar ediyor. Üstelik Japonya'da Fukuşima nükleer santralinde meydana gelen patlamanın insanlığın geleceği için yaratacağı sonuçların henüz kestirilemediği şu dönemde. Gözünü kâr hırsı bürümek denen şey bu olsa gerek.

Arap halklarındaki sokak eylemliliklerine Suriye de dâhil oldu; Mısır'daki eylemlilikler ordunun yönetime el koyması ve bir dizi vaatte bulunması ile eski dinamizmini yitirmek üzere; Yemen, Tunus, Ürdün'de eylemlilikler sürüyor. Sınıflar mücadelesi düz bir hatta ilerlemiyor elbette ve süreç yeni gelişmelere gebe olarak devam ediyor.

Emperyalist-kapitalist sisteme karşı ideolojik, teorik, politik ve örgütsel konumlarıyla Devrimciler, Marksistler tüm süreçlerde düşünce ve örgütlenme özgürlüklerini her koşul altında kullanmış ve bu yolda büyük bedeller ödemişlerdir.

Düşünceyi özgürce ifade ve örgütlenme özgürlüğü bu coğrafyada her zaman gündemin ilk sırasındaki yerini almıştır.

Kitap, dergi ve gazete yasakları, yayınevi kundaklamaları, yazar ve yayıncılara yönelik saldırı cinayet, tutuklama ve yüzlerce yıllık hapis artık nerede ise kanıksanır oldu. Bu sürece bir de daha yayımlanmamış kitabın toplatılması gibi yeni baskı türleri eklendi. Arkadaşımız Babür Pınar, yazısında konuya ufuk açıcı bir şekilde değindiği için burada ayrıntıya yer vermiyoruz.

Üniversite sınavındaki şifre skandalı ve benzeri şifre/kopya olaylarının daha önce de KPSS, Polis Koleji Sınavı ve benzeri yerlerde de yaşanmış olması bir işe girmek ve okumak isteyen genç nüfusun üzerinde âdeta nihilist bir bulut oluşturdu; sistemin ideolojik-sınıfsal kimliği ile henüz daha tanışmamış olan genç öğrenciler aniden politikleşti ve alanlara aktı; buna karşın zaten örgütsüz olan halk baskı ve zor ile korkutulmaya çalışıldı. Genç kesimin bilincinde nihilist bir bulutun oluşmasını istemeyen köhne düzenin değişmesi için sokağa çıkan bizim insanlarımız bu dinamizmle yasak savar devlet sendikalarının, sarı sendikaların, ilerici geçinen sendika bürokrasisinin ve işçi aristokrasisinin çağrısıyla olsa da 1 Mayıs meydanlarına önemli bir kitleyi taşımayı başardı. Ancak iptidai ve çatapat eylemlerle zaman kaybeden, ayrışıp bütünleşemeyen "Sol Cenahın" henüz sosyal ve siyasal devrimin öznesi olmaktan hayli uzak olduğunu da görmek gerekiyor.

Irk, ulus, din, cinsiyet, yaş kategorileriyle bölünmüş ve birbirine düşman edilmiş olan işçi sınıfının, üzerine çökertilen gerici nihilist düşünce bulutu mutlaka dağıtılacaktır. Umutsuz, ufuksuz ve kendiliğindenci örgütsel ataklar; her birimde varlığı hissedilen Devrimci ve Marksist nüvelerin müdahalesiyle aşılacak, hayatı ve mücadeleyi omuzlamaya aday birleşik-güçlü-güvenilir ve donanımlı örgütlerimiz sahnedeki yerini alacaktır. Kurumsal merkezî disiplinli bir örgütsel güvencenin işbaşı yapmasının işaretleri de alınmaktadır. Bu açıdan umudun canlı tutulmasına vurgu yapan Bulgar proleter ressam Nenko Dimitrov Balkanski'nin 1936 yılında yaptığı *"İşçi Ailesi"* adlı tablosunu *Dergi*'mizin kapağına koymayı uygun bulduk.

Eleştirel katkılarınızla kendini yenileyen *Dergi*'mizin bir sonraki sayısında buluşmak dileği ile okurlarımızı selamlıyoruz.

Sanat Cephesi

Sosyalist Gerçekçi Sanat Dergisi

GÖZ DOLUSU

Sırt sırta vermiş iki soru iziydim önce
Birbirine eş çok yönlü damla
önceleri oluşan bir beyindim
Bin bir halktan Anadolu'nun karnında

Atomdan hücreye, hücreden cana
Koşar adım renklenirken doğa-ana
Beynimin iki yanında iki çıkıntı
Gözlerim yeşermeye başladı
Heyy, gözünü sevdiğimin dünyası!
Hey, heyy!
görmek bakınca, anlamak görünce!

Sevgili çıkıntılar tomururken
daha kanla dolmamış kalbim
belli belirsiz tıpırdayan
denemelerde bir acemi

Ay dolarken kan-suyu varıp dolaştı
Işıklandı taze tenim kendine geldi
Hızlandı kollarımın inşaatı…

Balıktım ben, sürüngendim, kuştum, maymundum
O büyük kuraklık zamanlarında
Kuruyan balçıklarda nefes alandım

İlk yaşlarım nasıl da yalın
Paylaşmak ne kadar doğalsa
Haksızlıklarla dolu dünyamıza
Zulümlerle erdi aklım:
Horlanmışlardan bir horlanmış
Kölece yaşamaya koşullanmış
Gözünde göz-bağları, önü sıra koşan ekmek
Beynini midesine bağlamış…

Sarantis Karavouzis

Kırdım köleliği ağalar geldi
Yıktım ağalığı patronlar geldi
Arayıp durdum geçimi, güzelliği
Yürütüp geldim de tarihin tekerini
Açlıktan ölümler kapıma geldi…

Nice yenip yenildim böylece
Nice asılıp kesildim de
Gömüldüğüm yerlerden yine yeşerdim
Kıpırdanmam bile diken üstü tuttu zalimi
"senede bir görmediğim"
can dostlarım bildi halimi…

Avuçlarımda yumruklarım göverince
Anladım yüreğin büyüklüğünü
Sanki dışarıya uzanmış beynimdi artık
Boyanın altındaki çürüğü gören
Cilasına aldanmayan, akıllanmış gözlerim

İşçiydim ben hesap kitap ay sonunu gözleyen
Köylüydüm ki bir parçacık toprak ile avunan
Boynundaki boyun bağı kemend olmuş memurdum
öğrenciydim hem de hayat dersinden
Geri düşmüş, kalmış bütünlemeye
Şairdim ben, yoksunluklarla dolu dünyamızda
Midesini makarnayla kandıranlardan biriyken
özlemlerle dolu yüreği gösteriyordum
Avuçlarımı her açtığımda

Avuçlarımda buluşunca avuçların
Anladım yüreklerin büyüklüğünü
Sanki dışarıya uzanmış beynimdi artık
Yalanların hapsettiği doğruları gören
Vizyonlara aldanmayan
Uslanmamış gözlerim…

Hüseyin Ali Selvi

Babür Pınar
Düşüncenin İfadesini Koşula Bağlamak İnsan Kimliğine Saldırıdır

Ahmet Şık ve Nedim Şener'in; *"kitapları nedeniyle"* tutuklanmadıkları açıklamalarına karşın, onlara, kitaplarında yazdıkları düşünceleri, aktardıkları bilgi ve belgeler dışında başka soru sorulmadığı açığa çıktı.

Basılmamış kitabın toplatılması işin içyüzünü sergiledi. Bununla da yetinilmedi; basılmamış kitabın nüshasını bulunduranlar; "*terör örgütü üyeliğinden tutuklanma" ile* tehdit edildi.

Yıllardır Sosyalist basın emekçileri, devrimci sosyalist yazarlar, edebiyatçılar, sanatçılar fikirlerini açıkladıkları için yargılandı, uyduruk, gülünç iddialarla suçlandı ve hapsedildi. Burjuva basının "kral soytarıları" küfür, yalan ve iftira ile burjuva yargıçlara "yardımcı" oldular. Diğer yandan, "İşini ve statüsünü kaybetme endişesiyle" bu rezil durumu görmezden gelen, burjuva demokrat basın gıkını çıkarmadı. Ahmet Şık ve Nedim Şener'in tutuklanması ise; "artık gerçeğin üzerinin örtülemeyeceği" noktaya gelinmesini sağladı. "şapka düştü kel göründü." Yıllardır devrimci sosyalistlerin başına gelenler bu kez burjuva demokrat yazar ve araştırmacıların başına gelince, "düşünce ve ifade özgürlüğü" sorunu, burjuva basının ve yazarların da gündemine girdi. Her toplumsal grubun kendi sınıfının unsurunu ve sorununu sahiplendiği ve ancak bedenine battığında okun can yakıcılığını ve ölümcül önemini duyumsadığı gerçeği sergilendi.

"Düşünce suçu" işledi diye yıllardır yargılanan ve cezaevinde tutulan İsmail Beşikçi'ye Kürt Sorununa ilişkin bir yazısı nedeniyle yeniden hapishane yolu göründü. Araştırmacı yazar Temel Demirer'in yargılanması devam ediyor. Nevin Berktaş hücreleri anlattığı için, aynı suçtan ikinci kez hapsedildi. Pınar Sağ savunma yaparken cezası kesildi. İki bini aşkın Kürt siyasetçi, Belediye Başkanı, Parti Meclisi üyesi, İnsan Hakları Savunucuları, Sendikacılar, "KCK Davası" adı altında iki yıldan fazla bir süredir; "silahlı terör örgütü üyeliği" suçlamasıyla tutuklu olarak yargılanıyor. Anadilleriyle savunma yapma talepleri; "Bilinmeyen bir dil" ya da "Kürtçe olduğu tahmin edilen bir dil" nitelemesiyle reddedildi ve süreç kilitlendi.

Azadiya Welat Gazetesi eski Yazı İşleri Müdürü Vedat Kurşun'a 166 yıl 6 ay, Bedri Anıl için 52 yıl ceza talebi, Gazeteci Suzan Zengin'in tutuklu yar-

gılanması ikinci yılını dolduracak, Kaldıraç Dergisi Yazı İşleri Müdürü Ülkü Gündoğdu Dilmeç'in cezası yeni kesildi. Bir siyasi komplo sonucu tutuklanan Sosyalist Demokrasi Partisi Genel Başkanı Rıdvan Turan ve Parti Yöneticilerinin, Toplumsal Özgürlük Platformu Sözcüsü Oğuzhan Kayserilioğlu'nun, Bilim ve Gelecek Dergisi ile RED Dergisi Yazar ve Editörlerinin yargılanmaları devam ediyor.

Louay Kayali

Kızıl Bayrak, Odak, Atılım, İşçi-Köylü, Devrimci Demokrasi, Yürüyüş, Alınteri, Devrimci Proletarya, SORUN Polemik, vb. dergiler sürekli baskı altında tutuluyor. Yıllardır devrimci basın büroları basılıp tarumar edilerek, çalışanlar derdest ediliyorlar. Devrimci Sosyalist Basın emekçileri hapsediliyor.

Tüm bu yargılamaların gerçekleşme biçimi; Nedim Şener ve Ahmet Şık davalarından daha fazla "skandal" niteliğine haizdir. Ancak, bu siyasî ve hukukî saldırılar sıradan vaka sayılıyor ve burjuva "düşünce özgürlüğü" çığırtkanları devrimci sosyalistlerin durumuna duyarsız kalmayı başarıyla sürdürüyorlar. Yıllardır sosyalist basın emekçisi, araştırmacı, yazar, çizerin, fikirlerini ifade etme faaliyeti nedeniyle yaşadıkları baskı ve zorun gözden uzak kalması için "özel" gayret sarf edildi, ediliyor. Devrimci sosyalistlerin düşüncelerinin tehlikeli olduğuna, burjuva basın ve köşe yazarları da inandığı için, onları "düşünce özgürlüğü" kapsamında değerlendirilmiyor. Devrimci sosyalist basın üzerinde estirilen baskı; rutin, "olması gereken" işlerden sayılıyor. Düşüncenin ifade edilme hakkı gasp edildiği gibi; gasp durumuna iletişim araçlarında yer verilmediği için, halkın bilgi edinme hakkı da yok sayılıyor.

İşin trajik yanı, burjuva ideologlara, siyasilere, yargıçlara sorarsanız; Bu ülkede "hukuk" tüm toplum içindir ve "düşünceyi ifade özgürlüğü" bu "hukuk" kapsamındadır.

Her İnsan Düşünür

Bireyin, toplumsal grubun, sınıfların, öteki sınıf, grup ve birey üzerindeki egemenliğinin insanlık tarihine girişiyle birlikte; egemenliğin "kutsal" ve "değişmez" ilan edilişi ve ardı sıra bu ilan edilişe rıza da gerçekleşti. Her toplumsal olgu, durum, aynı süreçte kendi karşıtıyla birlikte var oldu. Egemenliğin "kutsal", "değişmez" sayılması karşısında, egemenliğin değişebilir olduğu, "kutsallık" sıfatının, şeylere atfedilen bir sanal değer olduğu ve dolayısıy-

la insana ve topluma ilişkin hiçbir şeyin fetiş olamayacağı düşüncesi de insanlık serüvenindeki yerini aldı.

Bireyin şu ya da bu şekilde düşünmesi, dışsal hiçbir güç tarafından önlenemedi. Ancak, insanın maddî ve ideolojik ilişkileri onun bilincini belirledi. Bu belirleme bilincin yanılsamalı nitelik kazanmasını sağladı. Yanılsamalı bilinç, bireyin, toplumsal değer yargılarının dışına çıkacak düşünce eyleminden uzak kalmasını sağladı. *Yanılsamalı bilinç, bireyin, ideolojik egemenliğin sınırlarını yıkacak şeyler düşünmesinin önüne duvar ördü; toplumsal, bireysel yararına olacak düşünceye, penceresini kapatmasını sağladı.*

Yanılsamalı bilinç, var oluş nedenine yabancılaştı. İnsanın kendi varlığını ve dış dünyayı dolaysız, somut algılama, kavrama ve yorumlama yetisi olan bilinç; bu var olma gerekçesini yadsıdı; Her şeyi tersyüz ederek yansıttı. Yanılsamalı bilinç, insanın kendisiyle ve dış dünya ile dolaysız ilişkisini baskıladı, işlevini maddî ve ideolojik yüklenimine uygun gerçekleştirdi.

Egemen sınıfın ideolojisinin rengine bezenen toplumsal değer yargılarını içselleştiren yanılsamalı bilinç; bireyin düşünme sürecini sansürledi. Oto sansür, birey bilincinin, kendi varlığına yabancılaşması formunda gerçekleşti. Bilinç yanılsaması insan için öylesine bir yıkım oldu ki; bir süre sonra birey kendine uyguladığı oto denetimi normal saydı ve kendine çizdiği sınırların "kendi bireysel ve sınıfsal yararına" olduğu yalanını benimsedi.

Louay Kayali

Topluma egemen maddî ilişkiler ve fikirler insanın bilincini esir etti. Biçimlendirildiği duruma teslim olan bilinç; toplumsal hegemonyanın yaratıcısı olan maddî ilişkilerin ve toplumu denetleyen, yön veren erkin dayanağı fikirlerin koşullandırdığı ve sınırlarını çizdiği fasit daireden dışarı çıkamaz oldu. Örneğin tanrı ve iktidar fikri, bireyin bilincini baskıladı ve düşünme sınırlarını belirledi.

İnsanların eşit olmadığı ve bir sınıfın diğer sınıflar üzerinde egemenliğinin tesis edildiği bir toplumda birey, düşünme eyleminde özgür olma olanaklarını yitirdi. Diyebiliriz ki; toplumun sınıflara bölündüğü ve bir sınıfın diktatörlüğünün olduğu yerde, yanılsamalı bilince sahip insanın, özgür olması olanaksızdı; bu bireyin özgürlüğü, dışsal güç olan egemenliğin amacı ve eylemi tarafından sınırlandırıldı. Bu sınırlandırma, insan bilincinin, biçimini, konumunu ve seviyesini belirleyici bir unsur ve gerekçe oldu.

İnsan Olmak; Bilinç ve Düşünce

Yanılsamalı bilinç; Bireyin kölelik ve kulluk konumunu meşru ve değişmez sayan, bu duruma övgüler düzen ve bu nedenle bireyin toplumsal, bireysel yararını gözetmeyen fikirleri benimsemesini sağlayan olgudur. Edindiği fikirlerin kaynağı olan maddî ilişkilerin dayatmasına boyun eğen bireyin kendine ve ötekine güvensizliğinin, dolayısıyla ötekine ve doğayla ilişkisinde gerçekleşen endişe ve korkusunun yaratıcısı yanılsamalı bilincidir. *Kendine güvensizlik yaşayan birey, düşünmekten aciz "kul" olmayı kabul eder; kendine ilişkin olarak üreteceği düşüncesini, tanrısal ve toplumsal erke başkaldırı sayar ve birey "itaatsizlik günahından" olabildiğince uzak durmayı, "akla uydurur" . O, yalnızca egemen ve kutsal fikirlerin anlatıcısı olmayı temel düstur edinir. Bu konuda kendine tanınan aktarma ve düşünme hakkını kullanmakta sonuna kadar "özgürdür" . Kul olmaya sığınan ve "kendine ihsan edilen değerle" mutlu olan ve acı çekmeği, mutsuzluğu, insan olmanın gereği sayan birey; sığındığı bu konumu reddeden fikri, sığındığı kovuğa bir saldırı olarak algılar ve bu "saldırıya karşı savunuyu" kutsal bir yükümlülük olarak üstlenir.*

Belli sınırlar içerisinde düşünmeyi ve hatta düşünmemeyi olağan kabul eden insanın kendine yapacağı en büyük kötülük gerçekleşir, birey egemen ideolojik formasyonu, kendine ait, doğal durum sayar. Bu durumda yanılsamalı bilince sahip birey, öteki bireyin aykırı düşüncesini ifade etme eylemini, kendi durumuna bir tehdit olarak algılar ve bireyin bu tür düşünce ve eylemden vazgeçmesini temenni eder. Ancak iş temenni noktasında kalmaz; ötekinden güçlü duruma geldiğinde, çoğaldığında, onun tehlikeli düşüncelerini açıklamasını yasaklar ve toplum tarafından da yasaklanması için çağrı yapar. *Hatta ötekinin düşüncesini yasaklama isteğine karşı sesini yükseltenlerin çıkışını da; kendi "düşüncesini açıklama özgürlüğüne bir saldırı" olarak nitelendirir.*

Yanılsamalı bilinç paranoya haline açılan kapıdır. Yanılsamalı bilince sahip bireyler, içselleştirdikleri egemen ideolojinin zabıtası olarak birbirini denetleyici, uyarıcı, suçlayıcı ve hatta cezalandırıcı konum üstlendiler. Bu eylem, iktisadî, siyasî, ideolojik her alanı kapsadı. Birey, ötekini, ahlak, eğitim, kültür araçlarını kullanarak denetler duruma geldi. *Bu öylesine bir denetimdi ki; birey, en yakınından başlayarak, ötekilerin "norm dışı" yeme, içme, giyim, kuşam şekline karışmayı görev edindi. Bu tavır, toplumsallaştığı oranda linç eylemi de gerçekleşebilme ortamına ve olanaklarına kavuştu. Bazı durumda kültürel bir edinim olarak toplumsallaşan yasaklar, sisteme ilişkin hukuku da hiçe sayacak kadar etkin hale geldi.*

Bireylerin, zihinsel ve entelektüel faaliyet ürünlerini "değerlendirmelerine" ilişkin, "olumlu" ve "olumsuz" yargıları ve çatışan sınıfların var oluşuyla doğrudan ilintili olan düşünce biçimlerini benimsemeleri ya da farklı düşünce disiplinlerinin etkisi altında kalmaları, topluluk halinde yaşamanın bir sonucudur. Daha doğrusu, bireylerin düşünce norm ve disiplinlerinin; üyesi oldukları toplumda egemen olan veya öğe halinde bulunan kültürel farklılıkların etkisi altında kalmaları ile belirlendiği reddedilemez bir gerçektir. Bir toplumda bütün sınıflar ve farklı gruplar için tek bir "olumlu" ya da "olumsuz " yoktur. "Olumlu" ve "olumsuz" yargı; sınıfların maddî ve dolayısıyla manevî çıkarlarıyla dolaylı, dolaysız bağlantılı olarak belirlenir. Bir fikre ve eyleme olumlu ya da olumsuz dememizi sağlayanın, toplumda çatışan unsurlardan birinin ötekine göre daha baskın, diğerinin ise ikincil konumda, egemene göre daha çekinik olması durumudur.

Yanılsamalı bilince sahip bireyi, eylemin ta başında fikirsel değerlendirme yapmaya iten ve gerçekleştirilen şeyde pratik idealist anlatımına ulaşan egemen ideolojidir ve egemen sisteme payanda olan her fikir, sınıf hegemonyasının tezahürüdür.

Birey içerisinde yaşadığı toplumda ve diğer toplumlarda var olan genel sınıf ilişkilerinden ve dolayısıyla düşünsel, politik, dinsel, estetik, etik, geleneksel yargılardan ve ideolojik yapılanmalardan kaçınılmaz olarak etkilenir. Bir toplumda hiçbir insan kendine has, yalnızca kendine özel düşünsel pratiğe sahip olamaz. Yanılsamalı bilince sahip bireyin bana ait dediği, o toplumda var olan ve egemen olan şeye ait fikirdir.

Düşünsel yanılgı, insanın yanılsamalı bilinç haline ilişkin bir durumdur ve bilinç yanılsaması, fikir insanının ve sanatçının öznel istem ve tavrıyla ilişkilendirilecek bir şey değildir. Bugün kendisini "çağdaş" olarak tanımlayan birçok bilim adamının, sanatçının, siyasetçinin, toplumsal gericiliğin sürekliliğini sağlayan ve "gericiliğe" yeni olanaklar sunan burjuva ideolojik hegemonyaya payanda olmasının nedeni; bu bireylerin, egemen sınıf ideolojisinden kopuşu gerçekleştirememeleri nedeniyle, yanılsamalı bilinç sahibi oluşlarıdır.

Egemen sınıfın arzularına, erk kültürüne ve dünyayı algılama tarzına yakınlaştığı ölçüde, fikir ve yaratım eylemi; "özgür" olma koşullarını yitirdiği gibi "özgürlük" gereksinimini de yitirir.

İktidar ve İdeoloji

Sınıflı toplumlarda, toplumun çoğunluğunun değer yargıları ve beğeni normları, egemen sınıfın iktidarını onaylayıcı ve boyun eğicidirler. İktisadî egemen olan sınıf, siyasî ve ideolojik olarak da egemendir. Bu gerçeği gör-

meyen ya da görmek istemeyen bir sanatçının ve felsefecinin "toplumsalcı" söylemi, bu yapısal durumun cilasıdır.

Bireyin, iradesini esir alan toplumsal bir sürecin baskısından kurtulması ve egemenliğin gerekirliği fikrini aşması zor ve hatta olanaksızdır. Bu değişim toplumsal bir altüst oluşa bağlıdır. Bireyin, "azınlık" olan devrimci, yıkıcı fikirlere hoşgörülü olmamasının altında; toplumsal altüst oluşun, varlıklarını tehdit eden kaosa yol açacağı fikrini içselleştirmiş olması ve bu ideolojik yüklenim ve yanılsama nedeniyle duyduğu endişe, korku ve kaygıya kapılmaları durur. *Ezilenler, esiri oldukları sınıf hegemonyasına başkaldırmadıkları sürece, bu korku ve endişeleri sürecek ve yıkıcı, devrimci eylemin önünü açan fikirlerin yasaklanması, onların bu sanal endişelerini, uyuşturarak giderecek ve acılarını, "acı çekmenin erdem olduğu" yalanı ile dindirecektir. Bu durum, ezilenlerin büyük trajedisidir.*

Yanılsamalı bilinç durumunun farkına varan birey; yanılsamalı bilinç durumunu terk etme konusunda ilk adımı atar. İnsanî Kurtuluşa yönelen ilk adımıdır bu**.** *Bu ilk adım sonrası birey, yanılsamalı bilinçle edindiği tüm olgulardan kopuşu yaşayarak; toplumsal, sınıfsal ve bireysel varlığı için var olan bilinciyle "kendisi" olabilir. Ancak o zaman ezilenlerin büyük trajedisi sona varır, İnsanlığın "gerçek hikayesi" için perde açılır.*

Bireyin ve grupların düşüncesini ifade özgürlüğünün, maddî ve düşünsel güçle doğrudan ve orantılı bir ilişkisi vardır. İnsanların maddî ve ideolojik olanaklara sahip olma durumunun eşit olmadığı sınıflı toplumda; ezilen ve yönetilen insanların düşüncelerini özgürce ifade etmelerinin olanakları da yoktur. Güçlü ve egemen olan düşüncesini açıklamakta özgürdür. Egemen sınıf üyesi bireyin ve grupların düşüncelerini açıklama ve eyleme geçirme olanağı, ezilen sınıf üyesi birey ve gruplara göre kat be kat fazladır. Çünkü maddî olarak güçlü ve egemen olan ideolojik olarak da güçlü ve egemendir. Dolayısıyla egemenliğin düşüncesinin serpilip geliştiği bir ortamda, egemenin, sınıfsal varoluşuna ait düşüncesini açıklama özgürlüğü sınırsızdır. *Ezilen ve yönetilenin ise kendi yararına olan ve dolayısıyla düzen karşıtı bir düşünceyi açıklama özgürlüğü yoktur ya da kısıtlıdır. Düşünceyi ifade özgürlüğü güçle ilintilidir. Birey ve gruplar, güç kazandıkları ölçüde, düşüncelerini ifade etme özgürlüğünün sınırlarını genişletir. Ezilenler, egemenlerin düşüncesi ve eyleminin kendine zarar vermesinin önüne geçmek ve özgürlüklerinin sınırını ihlal etmekten, egemenleri vazgeçirmek için güç kazanmak zorundadırlar. Bu olmazsa olmaz bir zorunluluktur.* "Benim özgürlüğüm ötekinin özgürlük alanının sınırlarına kadardır." Şiarı; eşitsizliğin meşru sayıldığı bir toplumda güçsüzlerin avuntusudur. Bu şiarın, sınıflı toplumda gerçeklik kazanması olanaksızdır. Egemen sınıf üyeleri, eşitsizlik koşulları sürdükçe, her zaman ezi-

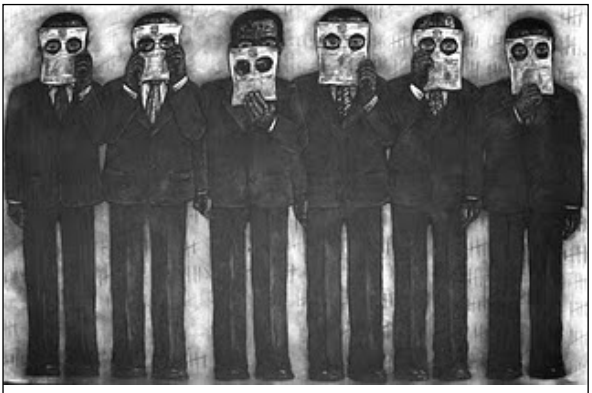
lenlerin hayat sınırlarını işgal eder. Ezilenler, ancak güç kazandıkları oranda; iktidar sahiplerini, işgal ettikleri alanın sınırları dışına çıkarır. özgürlüğün sınırlarını belirleyen, çatışan sınıfların ve grupların arasında gerçekleşen, o anki güç dengesidir. Bireyler maddî ve ideolojik olanakları kullanma açısından eşit olabildikleri toplumda; "Bireyin özgürlüğünün sınırı ötekinin özgürlük alanında biter" ilkesi anlam kazanır.

Bireyin hakkını kullanması çoğu zaman ötekinin yararını zedeler. Örneğin birlikteliklerde, eşlerden birinin ayrılma hakkını kullanması; öteki tarafından kendi varlığına bir saldırı olarak görülür. Bu uluslar içinde geçerlidir. Bu durumda, ayrılma düşüncesini ve bu düşüncenin kendi kaderini belirleme hakkının kullanılma eylemine dönüşmesini yasaklama istemi, bilimsel yaklaşım dışıdır. Bireylerin ve ulusların maddî ve düşünsel olanakları kullanma açısından eşit oldukları; birlikte olmak kadar, ayrılmanın da gönüllük temelinde gerçekleşmesinin koşullarının oluştuğu bir toplumda, "ayrılma" iki tarafı da zedeleyen bir eylem olmaktan çıkacaktır.

İnsanlık tarihi boyunca, egemenliğin kutsal olduğu ve değişmezliği fikri, ideolojik aygıtın vasfına damgasını vurdu ve sınıf diktatörlüğünün öteki aygıtları ile desteklendi. Siyasî ve iktisadî iktidar aygıtları ile birlikte ideolojik aygıtlar; sınıf egemenliğinin "kutsal" sayılmasına karşı duran fikirlere doğrudan ve dolaylı yollardan saldırılar düzenledi. Militarizm, bürokrasi, din, eğitim, kültür, sanat, bu saldırıda koçbaşları olarak yükümlülük aldı. Egemenliğin hukuku da çatışmanın düzenleyicisi oldu. Kuşkusuz egemen sınıf üyeleri ve egemenlik aygıtları ile öteki sınıfların çatışma sürecinde gerçekleşen güçler dengesi, devletin ve toplumsal, bireysel ilişkileri düzenleyici hukukun biçimini ve işleyişini belirledi. Çatışan sınıflar arasındaki güç dengesi ve çatışmanın o anki durumuna bağlı olarak, var olan hukukun da değişmesi; toplumsal sözleşmenin, egemenlerin hukuku olmaya devam ettiği gerçeğini değiştirmedi. Toplumsal işleyişe ilişkin biçimsel değişim, var olan hukukun egemen sınıfın hukuku olma durumuna son vermedi.

Kapitalizm ve Düşünce Özgürlüğü

Burjuva devrimleri döneminde, düşünce özgürlüğünün savunulması ve toplumsalcı bir nitelikte var olması, burjuvazinin feodalizme karşı yaşam alanını genişletme, halkın çoğunluğunu yanına alma gereksinimine ve burjuva devriminin, toplumsal durumun bir sonucu olarak tarih sahnesinde yerini almasına doğrudan bağlıdır. Ya yoksa bu felsefî yaklaşım, felsefecilerin buldukları bir şey değildir. Bu süreçte, burjuva felsefecilerin toplumun çoğunluğuyla ilişkisi, toplumsal durumun yarattığı olanaklar nedeniyle güçlü ve canlı oldu. Burjuvazinin "düşüncenin ifade özgürlüğü" şiarını terk etmesi, siyasî iktidarı alması ve egemenliğini kurması ile paralel yürüdü.

Peterson Kamwathi

Var olan sınıf egemenliğinin yerini devrim yoluyla ya da tedrici biçimde öteki sınıf egemenliğine bırakması ile "yeni" sınıfın egemenliğinin tezahürü olan yeni hukuk geçerli oldu. Ancak bu toplumsal sözleşme de, yeni egemenliğin düzenleyicisi olarak, yeni sınıf egemenliğine karşıt düşüncelerin karşısına barikat kurdu.

Kapitalist pazar ilişkisi, tüm burjuva fikir adamlarının ideolojik eylemini kendine bağladı. Burjuva ideolojisi, kapitalist pazarın kurallarına sadık kaldı. Pazarın havasını soluyan fikirler, kolaylıkla kitleleri aldatmanın ideolojik araçları oldular.

Egemen sınıfın ideolojik/siyasî aygıtlarının ve kültürel disiplinlerinin etkisiyle alıklaştırılmış toplumun ruhunu uçuran soluk olduğu ölçüde fikirler, toplum tarafından benimsenir oldu. Alıklaştırılmış bir toplum; alıklığına karşılık gelecek düşünceyi daha çabuk algıladı. Dolayısıyla geniş çoğunluk tarafından tüketilen düşünce de günlük, basit ve fason olacak şekilde üretildi.

Burjuvalar, ilkesel olarak, fikirlere, fikir adamlarının kendini ifade etmesine karşı değildir; yanılsamalı bilince sahip toplumun, kendine yabancılaşmış halinin devamını sağlama eyleminde rol almak istemeyen fikirlere karşıdır. Kapitalistler, meta haline getirebildiği ölçüde; "özgürlük" değerine sahip ideologların fikirlerini de benimsediler. Burjuva düzenin hizmetine sokulacak her şey burjuvazi için, "iyi" ve "kullanılabilir" şey sayıldı. Kapitalist değerler sistemine saldırı niteliğine haiz şeyler ise "kötü" ve makbul olmayandı. Burjuvazi için, yıkıcı fikirler, "özgürlüğü" hak etmeyen fikir ilan edildi. Sermaye sahipleri, burjuva siyasileri, ideologları ve sanatçıları; insanın, kapitalizmin nesnesi olmasını reddeden "lanetli" düşünceye karşı savaş açtılar. Binyıllardır belleklere kazınan; "sınıflı toplum, doğanın var olması gibi, kaçınılmaz ve mutlaktır" fikrine karşı duran fikirler, kapitalistler tarafından "düzen bozucu" "yıkıcı" olarak adlandırıldı ve lanetlendi. Yani burjuvazi kendi sınıfsal egemenliğinin etki alanından çıkan ve egemenliğin değerlerinden kopan fikirlere cepheden saldırdı. Sınıf egemenliği kutsal ve değişmez sayıldıkça; karşıt fikirler, tahrip edici, yıkıcı sayıldı ve dolayısıyla "suç" ilan edildi. Egemenliğin hukukunda, düzeni tahrip edici, kaosa yol açıcı ve bozguncu ideolojik form içinde tanımlanan fikir ve eylemler yasak kapsamına alındı. Yıkıcı fikir

ve eylemlere karşı saldırganlığın meşru görüldüğü kapitalist toplumda; düşünce ve ifade özgürlüğü söyleminin, yaldızlı bir maske olduğu açığa çıktı.

Emperyalizm çağında; burjuva özgürlükçülük, varoluşunun maddî koşullarını büyük oranda yitirdi. Tekelci burjuvazinin, burjuva sınıf adına filizlenen farklı fikirlere de tahammül sınırı en aza indi.

Düşüncenin Koşulsuz İfadesi

Burjuva egemenlik sistemi ve burjuva hukuku; "sınıf egemenliğinin insanlığın kazanımı olduğu" varsayımına dayanarak, burjuva demokratik rejimlerde, düşünsel farklılaşmanın ve hatta "düzen karşıtı" düşüncenin açıklanmasının; ifade edilme noktasında kalması koşuluyla, sınıf egemenliğine zarar vermeyeceğini öngördü. Sınıf egemenliğinin "hoşgörülü" tavrının sınırlarını belirleyen bu öngörüye, burjuvazi, kendi konumunu güçlendireceği kanısıyla sahip çıktı. Egemen sınıf ideologları, iktidarı güçlendireceği savından hareketle "düşüncenin özgürce ifade edilmesini" ilkesel düzlemde kabul etti. Düşünce özgürlüğü, bu niteliğiyle burjuva egemenlik sisteminin ve burjuva hukukun bir unsuru oldu. Ancak bu tolerans sonsuz ve koşulsuz değildi. Fikrin yıkıcı eyleme dönüşme noktasında, "her düşüncenin ifade edilmesi" gereklidir savına karşı hoşgörü sona erdi.

Karşıt düşüncelerin belli sınırlar içerisinde tutulması amacıyla uygulanacak yöntemlerin çeşitliliği; fikirlerin yıkıcı eyleme dönüşmesini önlemek içindi. *Karşıt fikirleri, etkisizleştirme ve elimine etme yöntemlerinin dolaylı ve açık kullanımı, o düşünceleri "düzen düşmanı" olarak görmekten vazgeçmek anlamına gelmedi. Yıkıcı eyleme dönüşmeden karşıt fikri nötrleştirmek ya da etkisizleştirmek için; fikri savunanlara kara çalmak, iftira ile gözden düşürmek ya da fikri duymazlıktan, fikir sahiplerini görmezden gelmek sık başvurulan yöntemlerdi.*

Diğer yandan kapitalist ülkelerin çoğunda hukuk ve geleneksel, dini kurumlar düşüncenin ifade edilme eylemini yasakladılar. Bu durum, toplumsal ilerleme ve çağdaş gelişme açısından olduğu kadar; burjuva demokratik normlar açısından da bir geriliğin ifadesi oldu. İktisadî güçsüzlük üzerine yapılanan siyasî ve ideolojik geriliğin var olduğu toplumlarda, "yıkılma" endişesi had safhaya çıktı. Sınıf iktidarının kendine güvensizliği, kendi sınıf korkusunu yarattı. Bu yalnızca kendini yok etmeye yönelik eylem nedeniyle gerçekleşen bir korku değil; toplumsal grup-

Bayu Utomo Radjikin

ları, yıkıcı eyleme yönelteceği kabul edilen fikrin etkisinden duyulan korku oldu.

Düşüncenin ifadesi sorunu; egemenlik yanlısı fikirler arasındaki farklılaşmanın tezahürü olan "özgürlüğün" kullanılmasına kadar daraltıldı. Oysa bilimsel yaklaşıma göre; Düşünce ve ifade özgürlüğü ilkesi, egemenlik karşıtı fikirlerin de özgürce açıklanmasını içerir. Egemenlik karşıtı düşüncelerin açıklanmasına olanak veren bir hukuk "ileri" ve "toplumsal" sayılabilir. Bu toplumsal düzenleniş normunu ve disiplinini benimseyen bir toplum, bilimsel, sanatsal, kültürel ve siyasî alanda gelişebilir; aydınlanmanın beşiği olabilir. Aksi durum toplumsal ilerlemeyi engeller. En burjuva demokratik toplumlarda dahi; yok olma yazgısını değiştirememe tedirginliği ve korkusu ile tolerans sınırları, kağıt üzerinde geniş tutulsa da; yıkıcı ve tahrip edici fikirlerin özgürlüğüne karşı hoşgörü sınırları bir o kadar dardır. Bu nedenle en demokratik ülkelerde dahi "aydınlanma" eğilim olarak var olsa da pratik karşılığı yoktur.

Düşüncesinin açıklanmasına, kısıtlı izin verilen birey için, içerisinde bulunduğu toplumsal yaşam, kahredici ve boğucu ilişkiler tümlüğüdür. Kahredici ve boğucu bir yaşamı sürdürmek zorunda bırakılan bireylerden oluşan toplumlarda ise hiçleşme ve dolayısıyla çürüme gerçekleşir. Can çekişen kapitalizm, toplumsal çürümenin durdurulmasının olanaksız olduğu bir yapıdır.

Düşünce özgürlüğü; toplumsal ilerlemenin ve aydınlanmanın beşiği olma savına sahip bir toplumun, soluk almasının ve sağlıklı gelişmesinin ön koşuludur. Oysa, toplumun soluk borusunu ve akciğerlerini tahrip eden burjuva düzenin, "düşünce ve ifade özgürlüğünü" gerçek anlamda ilke edinmesini beklemek ham hayaldir.

Bilimsel anlamda düşüncenin ifade edilmesinde tutarlılığın temel göstergesi; ezilenlerin, sömürülenlerin, hor görülenlerin, siyasî, kültürel, ekonomik haklarının gasp edilmesine karşı güçlü sesle ayağa kalkmaktır. "Kutsal" fenomenler ardına saklanarak düşünce özgürlüğünü yadsıyan her türden karşı duruşun, toplumsal geriliği içkin kılması kaçınılmazdır.

Bilimin ve diyalektik materyalist yöntemin, aykırı, kuşkucu ve kışkırtıcı sesinin, toplumsal kültür ortamını etkilemesinin önlendiği toplumda ve emeğin kurtuluşu fikrini içselleştiren müzik, resim, heykel, sinema, tiyatro, edebiyat eylemlerinin önündeki barikatın güçlendiği yerde; bu eylemin müsebbibi sömürgen sınıf iktidarına karşı devrimci mücadele zorunludur. Bu nedenle, sömürücü sınıf iktidarına karşı yürütülen "kurtuluş" mücadelesinde fiilen yer almayan, "demokrasi aşığı" küçükburjuva sanatçıların ve düşün adamlarının, "özgürlük" söylemi, karamsar, bencil, soğuk ve ikiyüzlü "duygusallıkla" bezelidir.

2 İLAN YANAR

Bindokuzyüz otuz
Larda
2 ilan
Kanar
Kanar
Kanar ki
'Onbeş bin
den fazla
İmha ettik' diyor
Köhne mi
Köhne bir ajan/s
On beş bin
İnsan
İnsan
Kanar
Yanar 'bugün'
Gibi
Yanar
Kırk bin
Köy
Yanar
Aynı 'bugün'
Gibi
Bugün
Gibi
Yanar
'On beş binden
fazla İmha
ettik' diyor
Köhne mi köhne
Bir ajan/s
Kırk bin
Köyde
Kanar
On beş bin
İnsan
Kanar
Newroz
Da
On beş bin'in
öfkesi
Onbeş milyon
Kere
Doğar
Boğar
On beş milyon
Kere
Boğar
Köhne mi
Köhne
Düzeni

İbrahim Yaylalı
T Tipi Cezaevi - Bafra

Asım Gönen

Karşıtların Mücadelesinde Kültür Sanat Alanından Bir Görüntü

Başka bir ülkenin kültürüne teslim olmak,
silahla teslim olmaktan daha tehlikelidir.
Apollinaire

Bilinmelidir ki sanat üstüne binip kendini göstermek için değil, sırtına alıp onu göstermek içindir.

Osmanlı Devleti yönetiminin Yunus Emre'nin şiirlerini dört yüz yıl yasakladığı söylenir. Haksızlıkların ve zulmün karşısında olan ne çok sanatçının yalnızca yasaklanmakla kalmayıp, hapislerde çürütüldüğü veya ölüm cezasına çarptırıldığı bilinen şeydir. Sanat ve sanatçı üzerindeki baskılar olanca şiddetiyle devam ettiği gibi, bu baskılara yeni yöntemler eklenmiştir. Böylece baskıların boyutu daha da ilerilere götürülmüştür. Ayrıca sanatçıların yalnızca kendi ülke gericiliğinin değil, küresel emperyalist gerici ve çıkarcılığın da baskısı altına girdiği apaçıktır. Böylece baskı ve şiddetin gücü daha da katmerleşmiştir. Özellikle belirtmeliyim ki hapisle, ölümle, sürgünle sanatçı, yazar, aydın ve bilim insanlarını baskılamaktan, toplumların onları fark edemeyecekleri biçimde belirlenmesi sanatçı, bilim insanı ve aydınlar için çok daha tehlikeli bir duruma gelmiştir. Teknolojinin, iletişimin günümüzdekinin zerresi kadar olmadığı eski çağlardan bu yana Dante, Yunus, Shakespeare, Goethe vs. günümüzde de yaşadıkları ve kitlelerle kucak kucağa oldukları halde, çağımızın dehaları ya gün yüzü göremiyor ya da kendilerini geliştirmekten yoksun bırakılıyorlar. Çok yönlü bir uğraşın sonucunda gerçekleşiyor bu olumsuzluklar. Küresellik adına yeryüzünü tekellerin ülkesi durumuna getirenler, şimdilik bunu başarıyor olsunlar. Oluşturdukları yaşamın pis kokuları artık dayanılmaz haller alıyor. Kendi karşıtlarını hep böyle başarıyla baskılamaları asla mümkün olmayacaktır.

Bu yazıda ilgili durumu Frances S. Saunders'in, *Parayı Verdi Düdüğü Çaldı* adlı kitabından alıntılarla anlatmaya çalışacağım.

Öncelikle açıklamakta yarar var. 1917 Ekim Devrimi, sosyalizmi aydın, sanatçı ve bilim insanlarının ilgi odağı haline getirdi. Başta ABD olmak üze-

re emperyalist devlet yöneticileri bu eğilimden şiddetle rahatsız olmaya başladılar. Rahatsızlıkları bu boyutuyla kalmadı. Sosyalizm on dört sene gibi kısa bir uygulama sonucunda dünya emperyalistlerinin baş edemeyeceği boyutta ilerlemeler kaydetti. İkinci Dünya Savaşını insanlığın başına bela edenleri Sovyet Sosyalist Ordularının çökertmesi, ikinci kez ve daha ileri boyutta aydın, sanatçı ve bilim insanlarını sosyalizme yöneltti. Bu durumu tersine çevirmek ABD yönetiminin en önde gelen uğraş alanlarından biri oldu. İşte bu noktada sinsiliğin, ikiyüzlülüğün sınırları, ahlakî hiçbir değere tahammül edemeyecek boyutlara ulaştı.

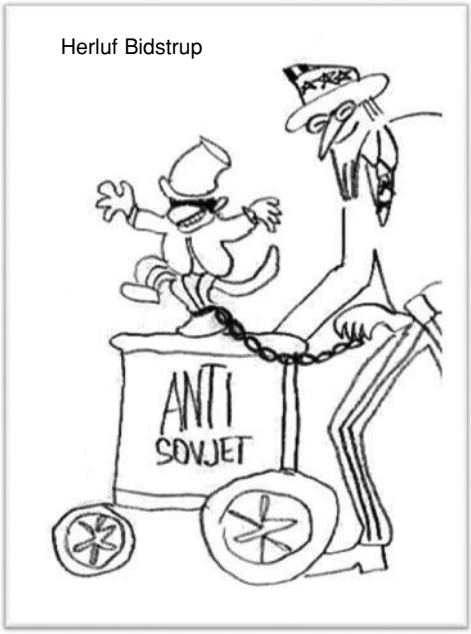
Sanatı kitlelerden koparmak için teknolojinin olanaklarını kullanmanın yanına, sanat ve kültür insanlarını kendi çıkarlarına uygun çizgiye çekmenin de gerekliliği önem kazandı. Bu uğurda para harcamanın ve etkinlikler yürütmenin sınırlarını sonuna kadar kullanmaya başladılar. Kurulan dernekler, çıkarılan dergiler, düzenlenen paneller, yarışmalar, sergiler, sempozyumlar, eğlenceler, ödül törenleri, geziler sanatçıların ilgi odağı haline getirildi. Etkinlikte bulunulacak ülkenin nabzına göre ya demokrasi savunuculuğu, özgürlük havarisi kesilme ya da manevî inançlar doğrultusunda sanat ve kültür etkinliklerinde bulunma ikiyüzlülüğünü sonuna kadar kullandılar.

Bu etkinliklerde sanatçı ve bilim insanlarını, aydınları kullanmanın çirkinliği kadar, bunların kullanılır olmadaki gönüllülükleri de çirkinliğin en iğrenç ve ileri boyutuydu.

Ne yaparlarsa yapsınlar, sanat adına ileri bir adım atamazlar. Ama gerçek sanatı geriletme ya da kendi kabuğuna hapsetme adına başarılı olamadıkları şimdilik söylenemez. Çıkarcılığın, zulmün güzellik duygusu olmaz. Zulüm ve çıkarcılık güzelliği yaratma konusunda o müthiş duygu yoğunluğuna asla giremez. O kısırlıktan çıksa çıksa, ahlakî çöküntünün çöplüğü çıkar. Onların yaratmak istediği sanatın özü budur ve bu sanatla gerçek sanatı alt etmenin yolu hileden başka bir şey olamaz. Olsa olsa, o zaman gizlediklerinin şimdi açığa çıkması, ne mal olduğunun anlaşılması kadar başarılı olur.

Yaşamın genel gidişinde olduğu gibi, onun bir kesiti olan 12 Eylül 2010 referandum oylamasında "evet" oyu için kendine sunulan gizli olanaklardan dolayı televizyon kanallarında takla atanlar az değildi. İkiyüzlülüğün en iğrenciyle sanatı pazara çeken kim bilir daha kimler çıkacak ortaya. Uluslararası etkinliklerde organizeyi ele geçiren emperyalist güçler yararına hizmetten kaçınmayanlar, mide bulandırmaya devam ediyorlar. Nâzım'ın bile içini boşaltmıyorlar mı? Hem de ilerici görüntü adı altında yapmıyorlar mı bunu?

Söylemek istediklerimin daha iyi anlaşılması için Kültür Emperyalizmi adına *Parayı Verdi Düdüğü Çaldı* adlı kitaba dönmek istiyorum. Özellikle bin

dokuz yüz ellilerden sonra kültür ve sanatı emperyalizmin çıkarlarına uygun duruma dönüştürmek ve yaygınlaştırmak için görev alan örgütlerin başında CIA ön plana çıkıyor. Kendini arka plana çekerek pek çok paravan örgüt kuruyor, kurduruyor ve yapılması gerekenleri o örgütlere yaptırarak kendini gizliyor. OSS, Stratejik Hizmetler Dairesi'ni, Dunvan isimli bir yetkili kuruyor. CIA'nın alt birimi. Ünlüleri bağrında toplayarak Amerika hayranlığı, Stalin adı altında sosyalizm düşmanlığı yapıyor. Başka bir örgüt: Avrupa'nın İdeolojik ve Politik Olarak Denetlenmesi Müdürlüğü. Kenan bu işin sorumlu kişisi. NSC: ABD hükümetine her türlü gizli hareket etme olanağı sağlıyor. Sabotaj, tahrip, düşman yönetimleri devirme, karşı devrimci hareketlere destek. Olaylar öyle gizlilik içinde yürütülecek ve iz bırakmayacak ki, ABD Hükümeti kendisiyle ilgisini kolayca reddedebilecek. OPC: Siyaset Koordinasyon Dairesi, yani üzeri örtülü eylemler merkezi.

Nabokov, Irving Brown'a gizli bir not olarak büyük bir sanat festivalinin plan taslağını gönderir. Kendisi Sovyetler Birliği'nden kaçıp Amerika'ya sığınmış pek çok dönekten biridir ve Nabokov müzisyendir. Amerika'daki sanat örgütlerinden en önde geleninin en önde gelen yöneticileri arasına girmiştir. Amacı Avrupa'daki en nitelikli Amerikan sanat örgütleriyle Avrupa örgütleri arasında ilk yakın işbirliğini sağlamaktı. Amerika Uygarlığı ile Avrupa Uygarlığı'nın birlikteliği, ona göre özgür dünyanın kültür hayatı üzerinde yararlı, küresel etki yaratacaktı.

Braden'e göre Sovyetler'in Fransa'da kültür propagandasına harcadığı para, Amerika'nın tüm dünyada harcadığından fazladır. Festivale CIA su gibi para akıtıyor. Orkestralar ayarlama, yol masrafları, yeme içme masraflarıyla festival görkemli olacaktır. Kültürel Özgürlük Kongresi adına hareket ediyorlar. Bir Nisan 1952 de yirminci yüzyılın başyapıtları, Bahar Ayin'i ile açılıyor. İzleyiciler arasında devlet başkanları, ünlüler izleyici olarak katılıyorlar. Festival Marshall Planı çerçevesinde finanse ediliyor. Orkestra yüzden fazla eser çalıyor. "Kapitalist bir kentin züppe burjuvalarının beğenilerinin

uşağı olmuş av köpekleri" olarak listeye alınıyorlar. Sovyet müzik eleştirmenlerinin adlarının anılması bile yasak. Sahte otoriteler arasında Freud, filozof Bergson, Raymond Mortimer, Bertrand Russell var.

Aynı amaca yönelik görkemli salonlarda görkemli resim sergileri, heykel sergileri, ünlüler, ünlüler, ünlüler. Sosyalist sanata karşı para harcamaktan kaçınmayan her türlü etkinlikte, CIA'nın bu alanla mücadeleye yönlendirdiği kişi ve alt örgütler var.

"Her şey özgür dünya adına yapılıyordu. Esaretin bir numaralı temsilcileri, özgürlüğünü yitirenler için özgürlük kahramanları kesiliyorlar."

Çağdaş sanatçılar özgürlük ortamında özgürce sanat yapmalıydılar. Eğer kafalarında sosyalist ideoloji varsa özgür olmama ve bağımlılık da söz konusuydu. Böyle kişiler özgürlüğün sanatını yapamazlardı.

Modernizm varlığını ve geleceğini Amerika'ya borçluydu. Düzenlenen resim sergileri hiçbir zaman bu kadar izleyici toplayamamıştı. Basının sayfaları bu başarıları anlatmakla dolup taşıyordu. Pek çok ünlüye sergide konuşma fırsatı veriliyordu. Albert Camus ve Jean Paul Satre'ın yokluğu üzüntü yaratıyordu. Kimleri emellerine alet ediyorlar, kimler emellerine alet oluyor?

Anti Komünizmin tanrısı yeryüzünü fethediyordu. Şu anda Postmodernizmin, Fantastik uydurmacılığın o günlerden süzülüp gelen kalıntıları bu oyunların günümüzdeki bölümüne ne güzel hizmet ediyor.

"Bütün halklara özgür dünya adına düşünsel ve kültürel gelişim için totalitarizmin ne büyük bir tehlike olduğunu göstermeye yönelik örgütlere yardımda bulunur. Farfield bu amaçla kurulan bir dernek ve ilk başkanı CIA'nın en önemli paravan kişilerinden milyoner "Julius" Fleischmann. "Maya ve cin üretiminden servet sahibi olmuş biri. Şişkin bir sanat hamiliği portföyüyle öğünüyor. Pek çok etkinliğe su gibi para desteğinde bulunuyor. Kültürel özgürlük Kongresi'ne para desteği vermek için CIA ondan daha iyisini bulamazdı."

Komünistlere karşı bu gizli savaşın kapılarının kendilerine açılmasından, kendilerini önemli hissedecek yaradılışta insanlardır bunlar. "Örtülü eylemlere paravanlık ediyor Junike. Farfield Vakfı bir CIA vakfıydı."

Daha böyle pek çok vakıf vardı diye açıklamada bulunuyor Braden. "Pek çok vakıf da yalnızca kağıt üzerinde vardı."

Ne için ve nasıl kuruluyor bu vakıflar? Braden'den dinleyelim.

"Zengin ve tanınan birine gidiyor, 'bir vakıf kurmak istiyoruz,' diyorduk. Ne yapmak istediğimizi anlatıyorduk. Kimseye söylemeyeceğine dair şeref sözü alıyorduk. Sonra onun adını taşıyan antetli mektup kağıdı bastırıyorduk. Al sana onun adına kurulmuş bir vakıf."

Farfield Vakfı başkanı Junike neler döndüğünü bilmeyen yabancılara, Özgürlük Kongresi'nin özel koruyucu meleği olarak tanıtılıyordu. Böylece herkese gösterilen bir patronun olması, bütün kapıları açıyordu.

"Nabokov, Joselson, Muggeridge ödemeleri onaylarlardı. Her şey vatan hizmeti adına bir komediydi aslında. Yılda bir kez yönetim toplantısı olurdu. Amerikan işçi sendikalarının dehşetli pahalı modern sanat festivaline para verebileceğini kim düşünebilirdi? Hem de işçi sendikaları adına Paris'te yapılan bir festivale."

Ne işler, nasıl yararlı işler diye yutturuluyor? CIA, Kültürel Özgürlük Kongresine bundan sonraki on yedi yıl içinde, on milyarlarca para harcıyor. CIA, Amerika'nın sanki kültür bakanlığı. Kültür programları temelinde, özel grupların ya da dostların örgüt ağı, resmi olmayan bir konsorsiyum adı altında, CIA'in Batı Avrupa'da gizli programlarına paravanlık etmek ve para pompalamak adına CIA ile el ele çalıştı.

Özgür Avrupa Ülküsü Ulusal Komisyonu Başkanlığını üstlenen Allen Dulles, Sovyet İstihbaratıyla savaşmak için programlar geliştiriyordu. Sürgündeki Doğu Avrupalıların çok sayıdaki kültür sanat insanları bu programların hem konuğu hem yararlanıcısı oluyorlardı.

Özgür Avrupa Ülküsü Komisyonu soğuk savaş döneminde fiziki güç karşısında, düşüncelerin gücünün de etkisini geliştirmek ve karşıt düşüncelerin gücünü kırmak için bütün alanlara el atmaktan çekinmiyor. Harcamaların yüzde doksanı makbuzsuz fonlar aracılığıyla yapıldığı için çalışmaların CIA'in isteği doğrultusunda olduğu gerçeği gizleniyor.

Sovyetler Birliği'nde ortaya çıkan sosyalist gerçekçiliğin gelişimini ve Sovyet uygulamalarını zayıflatmayı esas alan çalışmalar, Sovyetlerdeki geriye dönüşten sonra küresel yayılmacılığın hizmetine dönüşüyor.

Çalışma kurullarında kimler yok ki; General Motors başkanı, Henry Ford, Modern Sanat Müzesi Mütevelli üyesi Oveta Culp Hobby, soğuk savaş kardinali Francis Spellman, Time Life yöneticisi C. D. Jackson, avukatlar, diplomatlar, işadamları, Marshall Planı yöneticileri, reklam şirketi yöneticileri, medya patronları, film yönetmenleri, gazeteciler, sendikacılar, CIA ajanları.

Kültürel Özgürlük Projesi ile Kültürel Özgürlük Amerikan Komitesinin başında eski bir sosyalist Narman Thomas yönetimindeki bir enstitü vardı.

Teşkilât projelerine büyük paralar aktarmanın en uygun yolu hayır vakıflarını kullanmaktı. Böylece para alanlar kaynağını merak etmiyorlardı. Olayın arka planı bazı gözlerden böyle kaçırılıyordu. Bu tür örgütlerde çalışmanın ödülü ya Ford Vakfı'nın ya da Rockefeller Vakfının Mütevelli Heyeti üyeliğiydi. İş giderek CIA elemanı olmaya kadar dayanıyordu.

Ford Vakfı'nın uluslararası kültür diplomasisinde savaş sonrası ilk girişimlerinden biri 1952 yılında yürürlüğe giren Kültürlerarası Yayın Programıydı. Programın başına George Orwel, Henry Miller ve James Laughlin geçti. Başlangıç olarak verilen beş yüz bin dolarlık bağışla Perspectives dergisini çıkarmaya başladılar. Dergi Almanya, İngiltere, İtalya ve Fransa'da bu ülke dilleriyle yayın yaptı. Amaç komünist olmayan solu kendi çatısı altında toplamaktı. "Mesele solcu aydınları diyalektik savaşta yenmek değil, onları daha çok estetik ve akılcı tartışmalarla ikna ederek, mevcut konumlarını terk etmelerini sağlamak."

Ford Vakfı, Sovyetlerde yasaklanan yapıtları satın almak ve batı klasiklerini Rusçaya çevirmek için Çehov Yayınevi'ne beş yüz yirmi üç bin dolar veriyor. Ayrıca Uluslararası Kurtarma Kuruluna beş yüz bin dolar. İlgili kayıtların yirmi beş yıldan önce yayınlanması yasaklanıyor.

Özgürlük Kongresi Ford Vakfından en büyük bağışı 1960'ların başında yedi milyon dolar olarak alıyor.

Bütün bunlar Avrupa'dan komünizmi kovmak, psikolojik savaşı kazanmak, hür düşünce ve özgür yaşam, bireylerin tüm haklarını kullanma hakkı, her türlü totaliter baskılardan bireyleri kurtarmak adına yapılıyor. Vaizlerden bile bu propagandayı yapmaları isteniyor. Propagandanın içindeki aydınların çoğunun, organizenin ipinin kimin elinde olduğunu bilmemeleri, amaca ulaşma açısından önemliydi. Komünizm inancına ve kararlı komünistlere karşı ne kadar düşünce bulanıklığı yaratılırsa, o kadar iyiydi.

"Pek çok aydın ve sanatçı kendini kültür ve sanatına daha yakın hissediyor. ABD de demokrasinin olumlu bir değerinin olduğuna inanılıyor. Bu yalnızca bir kapitalizm efsanesi değil. Rus totalitarizmine karşı savunulan bir gerçekliktir. Çark devrini tamamladı. Artık batı uygarlığının koruyucusu ABD'dir."

"Pek çok aydın rotasını Leninist komünizm ortodoksluğundan, muhalif Troçkizmin radikalizmine çevirmişti. Bazıları solu hepten terk edip siyasal yelpazenin ortasına ya da sağına kaydı."

Tüm Avrupa ülkelerinde yayın yapan CIA destekli sanat ve kültür dergileri arasında Partisan Review, New Leader gibi dergiler var. Bu dergiler vergi ve destek yetersizliğinden kapanma aşamasına gelince CIA hemen imdada yetişiyor. Dergiler çıktıkları ülkelerde on biner adetten az olmamak üzere yayın yapıyorlar. Troçki ve Buharin ile birlikte çalışan ve bir Rus göçmeni olan Levitas ve yandaşları dergilere demokrasi adına destek veriyorlar.

Bir yandan demokrasi, özgürlük, Amerikan türü yaşam tarzı göklere çıkarılıyor, öbür yandan gizli istihbarat örgütlerine hain diye belirlenen sınıfsız,

sömürüsüz yaşam mücadelesinin aydın ve sanatçıları jurnal ediliyor. CIA öncülüğünde ama asıl kimliği gizli dernek ve dergilerin ilkesiz, yarım aydın ve sanatçılarının omuzları üzerinde yükseliyor bu sahtekârlık.

"Allen Duller: Bir iç güvenlik kurulunun ABD'deki hainleri araştırması ve onları yok etmek için demokrasinin kurumlarından yararlanılmasını savunuyordu." 229. s. Bin dokuz yüz ellili yıllarda Komünist Partisi üye sayısı otuz bir bin kadardı. Bu sayı bin dokuz yüz elli altılarda birkaç bine düştü. Bunların da çoğu gizli FBI ajanıydı." 256. s. Ernest Heminway çoğu kez birlikte çalıştıkları yazarlardan biri. Süreç içinde bakın adam ne hale geliyor.

"Ernest Hemingway arkadaşlarına FBI"ın gözetimi altında olmaktan yakındığı zaman, arkadaşları onun gerçeklik ilişkisinin zayıflamakta olduğundan kuşkulandılar." Daha sonraki yıllarda Hemingway intihar etmiştir. 1980 de açıklanan ve 113 sayfa tutan dosyası, Hemingway'in kuşkularını doğruluyordu. 25 yıldan fazla bir süre Hoover'in adamları onu izlemiş, konuşmalarını gizlice dinlemiş, onu rahat bırakmamışlardı. İntiharından kısa bir süre önce şiddetli bir depresyon geçiren Hemingway Minnesota'da bir kliniğe takma bir adla yattı.

Psikiyatrist doktor FBI'yı arar ve sorar. "Bu kimlikle kabul edelim mi?"

1951 de FBI'nın güvenlik listesinde şair Louis Untermeyer'in adı vardı. "Ulusal güvenlik tehlikesi taşıyan insanlar sınıfına giriyordu." Bundan kısa bir süre sonra Untermeyer evine kapanır. Bir buçuk yıl evinden çıkamaz. Ezici, felç edici bir korku yüzünden yerinden kımıldayamaz duruma gelmiştir.

Yale Lit Edebiyat Dergisi Editörlüğü yapmıştı. Ayrıca şiir dergisi Furioso'yu, Meyer kurmuştu. CIA'da şefliğe kadar yükseldi. Şair, edebiyatçı. Komünist olmayan solu sayfalarına çekiyor. Bu tür dergiler bir taraftan böyle bir kümeleşme yaratırken, bir yandan da ajanlık yeteneği ve dönekliğe yatkın olanları bünyesinde topluyor. İşe bakın ki bir şair, şairlik kimliğiyle bir dergi yönetmenliğine kadar yükseltiliyor ve hizmet ettiği kurumun takibatları sonucu intiharın eşiğine geliyor.

CIA etiketli dergiler Kültürel Özgürlük Kongresi'nin yayın organı olarak çıkarılıyorlar. CIA'nın çıkarlarının gizlenmesi için MoMA (Modern Sanat Müzesi,) yetkili kılınmış. Her türlü sanatsal etkinliğin, turnelerin, sponsorluğunu da yapıyor. Resim sergilerinin on dokuz tanesi MoMA ile anlaşmalı olarak yapılmış. CIA'nın teşkilâtta kümelenmiş ajanları, faaliyetleri yönlendiriyorlar, müzeyi ABD çıkarlarına uygun kullanmak için ellerinden geleni yapıyorlar. Bütün bu etkinlikler içinde en önemlisi ve en uzun ömürlü olanı Encounter adlı sanat, edebiyat ve kültür dergisi.

Mc Carthy döneminde CIA Genel Müfettişlik görevinde bulunmuş olan Lyman Kirkpatrick "federal hükümetteki hemen hemen bütün liberallerden kuşku duyuyordu."

"Suçlamaların, yargılamaların giyotinle sonlandığı Fransız Devrimi sonrasındaki atmosfere benzer bir atmosfer vardı. Washington'da giyotin yoktu ama bir insanın meslek hayatını sona erdirecek, hayatını altüst edecek, belki de daha ağır bir yazgı söz konusuydu. " 274. s.

"Mc Carthy'nin resmî olmayan anti komünizmi, CIA'nın en yetkin, en etkili, komünist olmayan sol cepheler ağını parçalamak, belki de göçertmek üzereydi. CIA'nın kültür politikası serüveninde yapılan tuhaflıklardan biri, yapılan şeylerin Birleşik Amerika Enformasyon Ajansı ya da bunun gibi bir kuruluş aracılığıyla açıkça ve herkesin gözü önünde yapılamamasıydı. Yapılamamasının nedeni de Joe Mc Carthy'di. Çünkü Joe Mc Carthy Birleşik Amerika Hükümetinin komünist olmayan sol dergilere, sosyalistlere, Katolik sendikalara para yardımı yaptığını bilseydi kıyameti koparırdı. Bu yüzden Mc Carthy'ye takılmamak için CIA bu işleri gizli yaptı.

Çünkü Mc Carthy açısından bu durum, yani CIA, solcularla elbirliği yapan bir Amerikan ajansıydı. Utanç verici bir şeydi. Amerika'nın akılcı bir siyasal düşünce mücadelesi yapabilecek gelişmiş, demokratik bir toplum olduğu kanısını sarsan bir şeydi."

Mary Mc Carthy gözlemlerini Hannah Arendt'e şöyle yazıyor.

"Sol unsurlardan, anarşist unsurlardan, nihilist unsurlardan, fırsatçı unsurlardan oluşan tuhaf bir alaşım. Hepsi kendisini kuralına uygun bir Narrenscbiffe (budalalar gemisi) içinde, muhafazakâr olarak tanımlıyor. Bu yeni sağın en büyük çabası, kendini normal olarak kabul ettirmek." 289. s.

1955 de Soviet Survey aylık bir bülten olarak Kongre'nin İsrail'deki resmî temsilcisi Walter Lagueur'ün editörlüğünde yayımlanmaya başladı. Sosyalist Sistem'de düşünsel, sanatsal, siyasal yaşamla ilgili araştırmalar yayımladı. Bunlar batı yayımcılığında benzeri görülmemiş bir vukufla yazılmış yazılardı. Dergi geniş bir okur kitlesine sahipti.

Zaten Kültürel Özgürlük Kongresi birimlerinde, başta Encounter olmak üzere pek çok sanat alanında yönetici ve çalışan konumunda olanların çoğu, Sosyalist Sistem veya Sovyetler Birliği kökenliydi.

"1956 yılının nisan ayında İtalya'da Temp Presente'nin ilk sayısı yayımlandı. İlerici dergilerin karşısında, onları çökertmek adına ilericilik görüntüsü içindeki dergilerden biriydi. 1950'lerin sonlarında sayfalarını İtalyan Komünist Partisi'nden ayrılan pek çok yazar ve aydına açtı. Derginin sayfaları Sos-

yalist Sistem'in muhalif yazarlarına da açıktı. Kongrenin sürekli yazar kadrosuyla birlikte bunlar komünist totaliterliğin sapıklıklarını sürekli topa tutuyorlardı." 300. s.

Kongre daha uzak ülkelerde de varlık gösteriyor, sesini komünizme karşı tarafsızlığa açık bölgelerde duyuruyordu. Bu amaçla Avustralya'da Quadrant adlı bir dergi öne çıkarıldı. Amacı komünizmin manyetik alanına giren o koca aydınlar ordusunun etkisini sona erdirmekti.

"Dergi Avustralya'nın komünist olmayan sol çevrelerinin canlı bir odağı oldu." 300. s.

Kültürel Özgürlük Kongresi yayın programını stratejik önemi olan öteki bölgelere de yaydı. Afrika, Arap Dünyası ve Çin bu bölgeler arasında ön sırayı alıyordu.

Ford Vakfı kitap yayınları yapması için Kongre birimlerine ilk ağızda 275.000 dolar para yardımında bulundu.

Josselson, Nabokov ve Rougement'ın katılımıyla düzenli olarak toplanan kurul, dergilerin başarı durumunu inceliyor, ileriki sayılarda tartışılacak konular üzerinde anlaşmaya varıyorlardı.

Anlaşılacağı üzere kanserojen bir ağ paravan vakıfların ve gerçek sanayi kuruluşlarının da desteğiyle tüm dünyayı kapsamı içine almaya çalışıyor. Komünist olmayan sol içinde yine de bazı hassas kişileri ürkütmemek için gizliliğe olağan üstü bir biçimde dikkat ediliyor. Bu vesileyle Kongre dergilerine çeşitli vakıflar görüntüsü altında 1961 yılında CIA aracılığıyla yapılan yardımların miktarı 560.000 dolara çıkmıştı. Vakıfların bazıları kimsesizlere yardım amacıyla kurulmuş gibi gösteriliyordu. Kaynağınıysa kültür sanat etkinliklerine aktarıyordu.

1962 yılında kongre dergilerine ve etkinliklerine ayrılan yardım miktarı 880.000, 1999 yılındaysa 6 milyon dolara ulaşmıştır.

"Newark'a otobüs parası bulmakta zorlanan satın alınmış pek çok yazar ve aydın, yaz tatili için Hindistan'a birinci mevkide uçmaya başladı. Bütün bu etkinliklerin en çok hızlandığı günlerde havayolları yerkürenin yerleşilebilir her köşesine markalı kültür taşıyan yazarlarla, akademisyenlerle dolup taştı." 306. s.

"Bütün bu tantanalı yaşam içinde o şahane Cadillac'la Nabakov seyahat ediyor. Ruhunu satmış biri olarak en iyi bildiği işle uğraşıyor. Kendisi sıradan bir besteci olmasına, kesinlikle bir aydın olmamasına karşın, savaş sonrası dönemin en büyük emprezaryolarından biriydi." 307. s. Hatırlanacağı üzere kendisi ABD ye SSCB den geçmiştir.

Kültürel Özgürlük Kongresinin onursal başkanlarından biri de Russel idi. Sonradan bu görevinden çekilmiştir. Demek ki burnuna gereğinden fazla pis kokular geldi.

Özgür Avrupa Radyosu gibi kanalları da var Kültürel Özgürlük Kongresinin. Pek çok ülkede kurulmuş olan bu kanallar, Amerikan hayranlığı yaratmada da önemli başarılar elde ediyorlar. Yayınları bununla sınırlı değil tabi. Kültürel Özgürlük Kongresi, CIA işbirliğinin kültür sanat alanındaki etkinlikleri çok yönlülük temeline dayalı. Bu çeşitliliğe ek olarak CIA'nın gizli kitap yayın programı var. CIA, sayıları 208 adet yabancı yayıncılara ya da kitapçılara gizlice para yardımında bulunarak, bu işlerin gerisinde ABD'nin bulunduğunu hiçbir şekilde belli etmeden, yurt dışında kitaplar yayınlatıp, dağıtıyor.

Kitap yayımı ya da dağıtımı yapacak yerel ve uluslararası örgütler kurup bunlar paraca destekleniyor. Bilinmeyen, ama bilinmesi gereken yabancı yazarlar tespit edilerek, siyasal açıdan kendi amaçları doğrultusunda kitaplar yazmaları teşvik ediliyor.

"New York Times 1977 de en azından bin kadar kitabın yayımında CIA'nın parmağı olduğu iddiasında bulunuyor. T. S. Eliot'dan, Çehov'a pek çok yazarın kitapları yeniden yeniden yayına giriyor. Casus olarak yazar, yazar olarak casus CIA'nın içinde kaynıyor."

Pek çok yazara edebiyat ödülü vermek bu mekanizmanın programı içindeydi. Örneğin: Bollinger Mellon ödülü bunlardan yalnızca bir tanesi.

"Kültürel soğuk savaş siyasetiyle, soyut dışavurumculuğun başarısı arasındaki bağlantılar hiç de rastlantı değildir. Bu siyasetler o zamanlar müze (MoMA) politikacılarının iplerini ellerinde tutan ve Avrupalı aydınların gönüllerini kazanacak uygarca soğuk savaş taktiklerini savunan en önemli kişilerin bazıları tarafından bilinçli bir şekilde hazırlanmıştı." 364. s.

Dışavurumculuk sergileri Dünya'yı dolaşıyor ve ABD sanatını üstün kılmanın ya da ressamları bu yönde etkilemenin aracı bir akım olarak öne çıkarılıyor.

Şimdi ülkemiz edebiyat dergilerinin ta o zamandan kalma bu etkileme etkinliklerinin etkisinde kalmadıkları söylenebilir mi? Kapalı, anlamsız, duygu yoğunluğundan yoksun, zayıf, silik şiirlerin onların açısından içerik olarak hoşa gidildiği, ama yalnız bunun için göklere çıkarılması, Kültürel Özgürlük Kongresinin çalışmalarının ülkemizde de etkisini gösterdiğinin açık göstergesi. Pek çok şiir etkinliğinde şiir düşünceyle yazılmaz, kelimelerle yazılır deyişinin arkasına saklanarak şiirde ideolojiye saldırıldı. Bunun karşıt ideolojiyi savunmak olduğu ise hep gizli tutuldu. Halbuki Mallarme bu öndeyişe ek

olarak "düşünce şiirin ham maddesidir," demişti. Elbette Mallarme, şiirde düşünce yoğunluğunu yaşamı olumsuzlayanlarla mücadeleden alan biri de değildi.

Televizyon kanallarında müzik diye, dergilerde şiir diye toplumu öz değerlerinden koparark verilmek istenenlerin kökünün nereye dayandığı, *Parayı Verdi Düdüğü Çaldı* adlı kitabı okuyunca daha iyi anlaşılıyor.

"…Soyut dışavurumculuk ilk ortaya çıktığı günden başlayarak müzenin hiç aksatmadan bu ressamların resimlerini topladığı gerçeğini görmemek olur." 365. s.

Müze resimler satın alıyor. Ressamlara olanaklar sağlıyor. Şişiriyor, propaganda yapıyor. Reklamlarını esirgemiyor. Bütün ülkelerde pek çok aydın ve yazarın, 'sanat siyasetin dışında tutulmalıdır' demeleri, kendilerininse yön verilmiş böyle bir sanata bağlanmaları nasıl bir kişiliğin ürünü olabilir?

Soyut dışavurumcu ressamların yapıtlarının grup halinde devlet himayesinde (sponsorluğunu Dışişleri Bakanlığı ve Savaş Enformasyon Dairesi üstlenmiş.) ilk sergilerden başlayarak Rockefeller Kardeşler Fonu tarafından, beş yıl süreyle her yıl 125.000 dolar bağışla ihracı gerçekleştiriliyor. Müze artık kendi denetimindeki bütün eserleri dünyaya yayabilme olanağını yakalıyor. Hiç değilse Sosyalist Sistem dışındaki dünyaya sahip olmaktan da mutlu oluyor.

Onlara göre soyut resim özgürlüğü ve demokrasiyi temsil ediyor. Kendince Sosyalist Gerçekçiliğin karşısında bireyin özgürlüğünü savunuyor. Tabii Sosyalist Gerçekçilik bireyi tahakküm altına alıyor. Kapitalizmin çıkarları böyle buyurduğu için değil de bireyin özgürlüğü böyle buyurduğu için yani. Müze CIA ve Kültürel Özgürlük Kongresinin büyük övgü ve desteğini alıyor. Yaygınlaştırılması için elden gelenin tümü yapılıyor.

Onlara göre sanatçılar devletin köleleri ve araçları haline getirilince, bir davanın başlıca propaganda aracı haline getirilmiş oluyorlar. Bu durumda "ilerleme duruyor, yaratma ve deha diye bir şey kalmıyor." 375. s.

Bütün bu görüşler çağın temel çatışmalarıyla ilgili olarak sunuluyor. Zorbalığa, esarete, tahakküme karşı özgürlük ve demokrasi savaşı.

Şimdi çelişkinin üzerini kendi deyimleriyle ve amaçları uğruna yaptıklarıyla biraz açalım.

"MoMA tarafından, MoMA'nın da bir parçası olduğu daha geniş kapsamlı bir toplumsal sözleşmeyle reçetesi belirlenen biçeme bütün ressamların uymaya çalışmasıydı." 380. s.

Hani sanatçılar özgürdü ve dehanın önü açıktı ve bağımlı değildiler.

Soyut dışavurumcular ve Dışavurumculuk: "Amerika'nın savaş sonrası döneminin kültür imparatorluğu olduğu bir zamanda ortaya çıktı."

Çıktı mı, çıkarıldılar mı? Bunlar bir yandan olanca güçle desteklenip çoğaltılırlarken, Sosyalist Gerçekçiler sergi açmaya salon bulamıyorlar. Demokrasi onlara salon verdirmiyor.

Nice aydın ve sanatçı özgürlüğün kalesi gibi gösterilen ABD'de baskının en şiddetlisiyle, en şiddetli kişilik bozukluğu sorunu yaşamıyorlar mı?

"1952 de Mc Carthy dönemindeki duruşmalarda ad vererek ihbarda bulunan Elia Kazan, Amerikan Komitesi üyeliğiyle ödüllendirildi." 400. s.

"Geçmişte komünistlerin yanında yer almış olanlara, enerjilerini gerçekten komünizm karşıtı girişim ve çabalara harcama fırsatı verilmelidir." 400. s.

Özgürlük militanları sinema alanındaki karakterlerini en sinsi biçimde yarattı. Amerika hayranlığı yaratmanın en etkili aracıydı sinema.

1956 haziran ve temmuzunda teknik personel olarak başkan ve temsilcileri Kaliforniya'da çeşitli toplantılar yaptılar. Bu toplantılara Hollywood'dan komünizmin kökünü kurutmaya kararlı önemli kişiler de katıldı. John Ford, Merian Cooper, John Wayne, Warl Bond."

İkinci Dünya Savaşı'nda askere gitmeyecek kadar işi ileri götüren Wayne, işte bu bağlamda Amerikan askerinin modeli, Amerikancılığın somut örneği haline geldi. 1979 da kongre onun onuruna bir madalya yaptırdı. Üzerine yalnızca "JOHN WAYNE, AMERİKA" yazıyordu. Ama o Amerika, kızıl avına çıkanların, etnik önyargıların Amerika'sıydı.

Ne çok yalan dolan, ne çok aldatmaca, sahte özgürlüğün ne çok seraları. Amerikan yaşamı hayranlığının filmleri, toplumların alt tabakalarını nasıl da basit şeylerden tat almaya yöneltti. O büyük üstünlük, ne küçük tatlarla yetinen insanlar yarattı.

"87 ülkede 135 ABD Enformasyon hizmetleri görev merkezi aracılığıyla çalışan SH'nin elinin altında geniş bir dağıtım ağı vardı. Devletten aldığı yardımlarla para içinde yüzdüğünden, bir yapım şirketi için gerekli bütün kolaylıklara sahip bir yapımcıdan farksızdı……Harekatlar koordinasyon kurulu gibi gizli örgütlere uluslararası dağıtıma uygun filmleri öneriyordu. Demirperde gerisindeki ülkelere gösterilmeye uygun 37 filmlik bir liste yaptı." 408. s.

Amerikan dış siyasetini desteklemeyen, bazı durumlarda zararlı olan sinema yapımcılarının ve filmlerin uluslararası festivallerin dışında tutulması için çok çalışıldı.

"Gazap üzümlerimiz olmayacak bir daha. Tütün Yollarımız olmayacak. Amerikan hayatının biçimsiz yanlarını gösteren filmler olmayacak. Caldwell'in, Steinbeck'in, Faulkner'in ve Richard Wright'in kitaplarının satışı bu dönemde düştü." 413. s.

Kültürel Özgürlük Kongresinin bir CIA kuruluşu olduğu gizli tutulmaya devam ediyor. Bu kuruluşa bağlı dergilere gelen paraların CIA'dan sağlandığı yine gizli tutulmaya çalışılıyor. Bu amaçla kurulan vakıfların ise kağıt üzerinde paravan vakıflar olduğu yine gözden kaçırılıyor. Başta Encounter olmak üzere dergi çalışanları, editörler, yazarlar, CIA elemanı olarak çalıştıklarını bilmiyorlar ama ne kadar.

"Hepsi yalana katılmak anlamında 'haberdar' değildiler. Ama hepsi de biliyordu, hem de bir süredir biliyordu. Bilmiyor idiyseler, onları eleştirenlerin dediği gibi, bilmemeleri onların kabahati ve tercihiydi. Hunt, 'Mike bazılarına söylemeye çalıştı ama bilmek istemediklerini söylediler,' iddiasında bulundu."

"Biliyorlardı, bilmek istedikleri kadarını biliyorlardı. O yüzden daha fazlasını bilmek istemediler. Daha fazlasını bilselerdi orada daha fazla kalmamaları gerektiğini de biliyorlardı; o yüzden daha fazlasını bilmek istemediler." 556. s.

Elbette bizi en çok ilgilendiren, CIA'nın alt birimlerinin sanat adına ülkemizde neler yaptığı ve yapmakta olduğu. Ödüllerden tutun, pek çok etkinlik dikkatli izlenince, olayın arkasında kimlerin olduğunu ve o olaya kimlerin alet olduğunu anlamak pek de zor olmuyor. Hele *Parayı Verdi Düdüğü Çaldı* adlı kitabı okuyunca, insanın ufku daha da açılıyor.

DENGBEJ BENİM

Dert etme fidan boylum dert etme
Derdi boynuna yük etme
Bitmez sanma biter elbet
Acının acısı kalmaz yürekte

Benim bu ezgiler benim
Asırlar boyu içime gömdüğüm
Her bir zulümde bu dram bu trajedi
esirliğinde
köleliğinde
sürgünlerde
aç-biilaç göçerlerle sürü-sürü

Benim bu ezgiler benim
Dolu-dopdolu içim
Acı üzre keder üzre
binbir nefesim bin acı üfler
inler binlerce öfkeyi
agu üfler zehir üfler
umut üfler sabır üfler

Benim bu ezgiler benim
Ezgilerimde ölüp-ölüp dirildiğim
Gül olup şerbet sunduğum
umut olup estim ovalara dağlara çiçek oldum açtım
dere oldum çay oldum nehir oldum çağladım denizlere
yel oldum poyraz oldum fırtına oldum savruldum evrene
yağmur oldum dolu oldum gürledim sağındım

Benim bu ezgiler benim
Seherin bir vaktinde dolunayda
Çığlık-çığlığa nefeslenip ünledim
üfledim acıyı içimdeki cehennemden
ölümcül yoksulluğu sayrıyı yığınlarla
viranelere dönmüş ocaklarımıza obamıza
kıyıma birde vahşete Kürt elinde

Benim bu ezgiler benim
Kahrolmuş perişan olmuş halkımın
Tutsaklığın kinini haykırıyorum ölümsüz
nice yetimler sabiler adına
kan kusanlar zalim elinde yurtsuzlar adına
dilleri kökünden kopartılmışlar adına
kimliksizler adına
katliamlarda darağaçlarında onbinler adına

Benim bu ezgiler benim
Nefesim kesilinceye dek ünlemem
yıkılıp kül edilen emeğin göz nuru
utanmazlar barbarlar katiller
tekmil faşistler ırz düşmanları
düzenbazlar cellatlar
kula kul olanlar satılmışlar alçaklar
DENGBEJ benim

ÖNCÜ - Zeki Öztürk

İrfan Ünal

Küreselleşme Ve Sanat*

Küreselleşme ekonomik, teknolojik, sosyal, ekolojik, kültürel ve politik açılardan dünya çapında bütünleşmenin, entegrasyonun, dayanışmanın ve tekelci sermaye yatırımlarının artması anlamına gelmektedir. Küreselleşme, kimine göre bir durum olarak kabul edilirken kimine göreyse yeni bir zihniyeti, yeni bir akımı ifade etmektedir. Bize göreyse küreselleşme, gücün ya da etkinin yerel toplulukların elinden alınıp küresel arenaya aktarılmasından ibarettir. Bir başka deyişle uluslararası tekellerin dünyaya, her alanda, kendi egemenliklerini kurması ve dünyayı tek elden yöneterek sömürü araçlarını geliştirmesidir.

İletişim araçlarının arttığı ve iletişimin ışık hızına ulaştığı günümüzde sermaye ağaları bu olanakların kullanımını kendi lehlerine çevirmeyi başarmış ve bu alandan da yararlanarak egemenliklerini üst seviyelere yükseltmişlerdir. Kendi içlerinde giriştikleri egemenlik mücadelelerini işbirlikçi yöneticiler kanalıyla güya halklara mal ederek kirli saldırılarını ve politikalarını yürütmeye devam etmektedirler.

O hâlde biz, öncelikle yerel daha sonra dünya emekçileri olarak bu konuda neler yapacağız; mücadelemizi nasıl devam ettireceğiz ve hâkim gerici kapitalist sömürücülerin iletişim araçlarındaki bu baskı ve egemenliklerini nasıl etkisiz hale getireceğiz? Bu konuşmamızda üzerinde durmak istediğimiz bu türden güncel sorunları ele alacağız ve esas olarak da bu kirlenmişliğin pasını alacak, insanlığın kirli tarihinin ve gidişatının yönünü değiştirecek, onu aydınlığa ulaştıracak, gerçek yaşamın, gerçek tarihin ve bilimsel toplumsal gerçekliğin gün ışığına çıkarıldığı ve çıkarılacağı sanatsal bir mücadele alanı olan **"Sosyalist gerçekçilik nedir ve neden var, sorunlara nasıl yaklaşır, sorunlara çözümü nasıl bulmaya çalışır?.."** gibi sorulara yanıt aramaya çalışacağız.

Öncelikle şunu belirtmek isterim; memlekette "Sosyalist gerçekçilik bitti, sosyalist gerçekçilik hiçbir zaman olmadı, sınıflı toplum yoktur, sosyalist gerçekçilik bir partinin aracıdır ve sanat araç değil amaçtır…" türünden tartışma ve gevezelikler belirli çevrelerce sosyalist gerçekçiliğe yönelik yapılan saldırıdan başka bir şey değildir. Bu türden eleştirilerin gerçekte karalama

amaçlı yapıldığını ve belli bir amaca, bir siyasi görüşe hizmet ettiğini belirtmek gerekiyor.

Sosyalist gerçekçilik, temeline bilimselliği ve evrenselliği koyan ve bu temelde vücut bulan; geniş kitlelerin, halkların ellerinden alınmış olan gerçek sanatın ve estetiğin çağdaş yorumlarıyla tekrar gerçek sahiplerine iadesini savunan ve onun burjuva tüketim aracı olarak ve rant aracı olarak kullanılmasına karşısı olan bir tavırdır, duruştur, direniştir. Yaşamın gelecek güzel günler için estetik olarak yeniden üretilmesidir.

İnsanı, insana ait olanı değer olarak gören sosyalist gerçekçilikte sanat, bir kazanç kapısı olarak görülmez, fayda getiren bir meta olarak da düşünülmez; o, gerçek yaşamın ifadesidir ve sadece iç döküşler değil aynı zamanda bilimsel temellerde aydınlatan, yol gösterendir de. Kapitalist sömürü sisteminin çağdaş felsefesi pragmatizmde olduğu gibi bireysel faydacılığı ya da tecimsel değeri reddeder. Pragmatizm, idealizmin evrimle harmanlanmış ve yüzü maskelenmiş çağdaş, ilerici görünümlü bir burjuva aldatmacasıdır. Pragmatizme göre **"Var olmak, pratikte yararlı amaçlara yönelmektir ya da var olmak, yararlı olmaktır. Eğer bir nesne yararlı değilse, o var değildir."** yani yararlı olmayan yoktur. Küresel emperyalizmde yararlı olarak kabul edilenin, bir şeyin yararlı sayılmasının ölçütünün para olduğunu sanırım söylemeye gerek yoktur. O halde şöyle diyebiliriz: pragmatizme göre para olarak belli bir ederi olan her şey vardır; para olarak belli bir ederi olmayan hiçbir şey ise yoktur!..

İşte emperyalist sömürü düzeninin çağdaş felsefesi pragmatizmde de gördüğümüz gibi esas olan paradır, parasal değerdir, onun dışındakiler yoktur. İş böyle olunca sanat dünyasında da "Para olarak değeri olan, kazanç getiren sanat ürünü vardır, kazanç getirmeyen, ederi olmayan ise yoktur." Öyle ki yaşamını ve sanatını hâkim gerici güçlerin baskılarına karşı bir silah olarak kullanmayı amaçlamış ve yaşamının sonuna kadar geri adım atmamış, sanatının temeline "Sosyalist Gerçekçiliği" koyan Picasso'nun yapıtları bile bugün sermayenin metası olmaktan kendini kurtaramamıştır. Bizden de örnek verecek olursak Nâzım Hikmet'in yapıtlarının başına gelenler de Picasso'nunkilerden farklı değildir; onlar bugün kapitalistlerin ceplerini doldurmaya/şişirmeye devam etmektedirler. Kendileri bugün hayatta olsalardı tepkileri ne olurdu tahmin edemiyorum. Burjuva sanat satıcılarına, yaşamlarında birer tehdit olarak görülen ve baskı altına alınan sanatçılar ne yazık ki ölümlerinden sonra onlara hizmet etmekten kendini alamamaktadırlar. Bu çok üzücü bir durumdur ve suçluları da onu çalanlar değil ona sahip çıkamayanlardır.

Pragmatist yaklaşımın tersine "Sosyalist Gerçekçilikte" yarar felsefesi farklıdır; rantsal yarar anlayışı yerini insanî ve toplumsal yarara, değerli olma

anlayışı ise estetik ve bilimsel yönden değerli olmaya bırakır. Onun insanlığa tutacağı ışık parayla ölçülemeyecek kadar değerlidir.

Bugün kapitalist küresel sömürü tekelleri yukarıda açıkladığımız gerçekleri yaşama geçirmiş ve sanatı bir kazanç kapısı haline getirmeyi başarmış, büyük oranda onun gerçek işlevselliğini ortadan kaldırmıştır. İletişim araçlarına kurduğu egemenlikle de gündemi sürekli olarak yapay gündemlerle kontrol altına almakta ve tüketim aracı olarak kullandığı sanat ve sanatçıları da gerçek sanatçı olarak topluma dayatmaktadır. Öyle ki bir dizi veya kitap yayıma girer girmez ya da yayıma girmeden kıyametler kopartılıyor; aradan bir ay geçmeden sular duruluyor ve yayım gerçekleşiyor; bakıyorsunuz dizilerde ekran kilitlenmiş, kitaplar yok satmış. Oysaki daha acımasız eleştiriler yapan ve gerçek anlamda bilimsel sanatsal değer taşıyan yayınlar asla gündeme getirilmiyor; yok sayılıyor ve zaman zaman baskınlarla, tutuklamalarla gözdağı verilerek etkisizleştiriliyor ve hiç kimsenin sesi çıkmıyor.

Ekranlardaki kavgaları ben yaşadığım bir olaya benzetiyorum: Liseli yıllardı, bir restoranda çalışıyordum. Garsonlardan birinin kasiyerle sürekli şekilde çok şiddetli tartıştığı dikkatimi çekmişti. Hatta bu tartışmalar öyle büyüyordu ki neredeyse kanlı bıçaklı kavgaya dönüşecek zannederdiniz. Sonra işin içyüzünü öğreniyorum; meğerse çete kurmuşlar, para aşırıyorlarmış ve işbirliği içinde oldukları anlaşılmasın diye rol gereği kavga ediyorlarmış. Kurnazca değil mi!.. İşte bugün emperyalistler arasındaki işbirliği de buna benzemektedir; aralarındaki tartışmalar, atışmalar, hırlaşmalar, meydan okumalar birer ayak oyunundan başka bir şey değildir ama iş emekçilerin, işçilerin haklarına/çıkarlarına geldiğinde birbirlerine düşmanmış gibi görünen bu hokkabaz kavgacılar birleşerek tek bilek halinde ellerinden gelen en zalim baskıyı ve şiddeti uygulamaktan geri durmamaktadırlar. Emperyalist küresel ekonomist ve sömürücülerin bu tavırlarına karşı gerçek sanatın ve sanatçının tutunacağı tavır elbette ki bu alavere dalaverecilerin oyunlarını açığa çıkarmak ve estetik değerler çerçevesinde mümkün olan en yaygın kitlelere ulaştırmak, sunmaktır. Küresel sömürüye karşı küresel sanat da bugün bunun yollarını sorgulamak ve bulmak durumundadır.

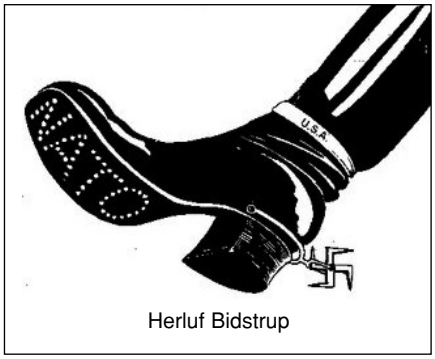
Postmodern sanat dayatmalarıyla günümüz sanat çabalarının içini boşaltmak küresel emperyalistlerin bir başka sömürge taktiğidir. Yaşamın içinde ol-

ması gereken sanatı ortaçağ ve daha eskilere giderek ilksel dönemlerinin karanlık duvarları arkasına gömmeye çalışan bu anlayışın art niyetini iyi tahlil etmek gerekiyor. Postmodernizm ve gerçeküstücülük gibi ilerici gösterilmeye çalışılan akımlar aslında ilerici değil, idealizmin bir oyunu, güncellemesi; diyalektik ve tarihsel materyalizmin ise inkârıdır. Diyalektik ve tarihsel materyalizm çağdaş bilimin ve sanatın olmazsa olmazıdır. Orta Dünya'nın cadılarını, cinlerini, perilerini ilerici sanat olarak dayatma ilerici sanatın içini boşaltmak onu yok saymak için gerçekleştirilen bir eylemdir. Postmodernizm, uzaktan bakıldığında çölde bir vaha gibi görünen kuyuya benzer; ancak yaklaştıkça onun dibinde çürümüş, kokuşmuş, balçığa dönmüş hayaller görürsünüz. İşte postmodernizm budur.

Bugünlerde tarihi romanlar, tarihi diziler gündemde. Burjuva resmi ideoloji resmiliğini yapmaya devam ediyor. Geçmişinde kendine muhalif olanları ortadan kaldırmak için nasılki elinden geleni ardına koymaktan çekinmemişse bugün de aynılarını çok da farklı olmayan yöntemlerle devam ettirmektedir: Dün katledilen Yunus Emreler, Pir Sultanlar, Hallacı Mansurlar; bugün ise Enver Gökçeler, Ahmet Arifler, Nâzım Hikmetler, 2 Temmuzlar…

Sanatın önemini anlamak durumundayız. Sanat emekçilerin elindeki en güçlü silahtır; buradan sanatın araç olduğu sonucuna varılmamalıdır; o gerçeğin ifadesidir; öyle burjuva dayatma kültüründe olduğu gibi idealar dünyasına ait değildir. Onun yeri gökler değildir; onun yeri insanlığın kendisidir, yaşamın içidir, gerçek yaşamdır. Sanat başlı başına bir başkaldırıdır. Doğduğu günden beri sınırları zorlamış ve her zaman kazanan taraf olmuştur; güneş balçıkla sıvanmaz çünkü. Bakın Napolyon ne diyor: "üç gazetenin gücü yüz sancağın gücüne bedeldir." Kapitalist burjuva sömürücüleri bunu çok iyi bilmektedirler; onun için bu kadar üzerine yüklenmektedirler.

* Bu yazı, 16. İzmir Kitap Fuarı'nda *Sorun Yayınları Kolektifi* ve *Sanat Cephesi Dergisi*'nin düzenlediği "Küreselleşeme Ve Sanat" konulu Panel-Söyleşi'de Şair-Yazar'ın yaptığı konuşma metnidir. ***(S. C.)***

Herluf Bidstrup

İsmail Hardal

Kapitalist Küreselleşme ve Sanat* -1-

Kapitalist küreselleşmenin sanat üzerindeki etkisini ve ilişkisini doğru anlayabilmek için, öncelikle kapitalizmi ve onun gelişim evrelerini incelemek ve buradan kapitalist küreselleşme açısından kapitalizmin kendi tarihi önbilgisiyle günümüzü, akabinde geleceğe yönelik eğilimlerini görmemiz gerekir. Bu geniş perspektif doğal olarak "Küreselleşme ve sanat" ilişkisini doğru zeminde kurmamızı, sanatın sosyo-ekonomik yapıyla olan bağını görmemizi sağlayacaktır. Bu açıdan yazıyı iki bölüme ayırdık, ilk bölümde kapitalist küreselleşmenin gelişimi, sosyal hayat üzerindeki etkisi ve buna tepkiler genel olarak incelenecek; ikinci bölümde ise küreselleşmenin sanat üzerindeki etkileri örnekleriyle incelenecektir.

Kapitalizmi anlayabilmek için öncelikli olarak, diyalektik ve tarihsel materyalist yöntemle (Marksist yöntemle) kapitalizmin yapısal / nesnel analizini yapmak gerekir. Üretim, üretim süreci, üretim araçları, üretici güçler, üretimin toplumsal içeriği / niteliği, üretim sürecinin nesnel içeriğine uygun toplumsal biçim… gibi parçalara ayırarak yapılacak inceleme, kapitalizmi anlamamızı kolaylaştırır. Bundan dolayıdır ki, meta üretimi ile analize başlamak gerekmektedir. Ancak bu sayede üretimin toplumsal niteliğini, üretim, dolaşım, paylaşım, mülkiyet ilişkilerini yerli yerine koyarak, altyapı ve üstyapı ilişkilerinin karşılıklı diyalektiğini çözümleyerek, sınıflar savaşımının yasallıklarını belirleyebiliriz, emperyalist-kapitalizmi aşmanın teorik ve pratik hazinesini zenginleştirebiliriz.

Kapitalizmin tarihine baktığımızda kapitalist pazar için meta üretimini üç döneme ayırmamız mümkündür.

Bir: *Manifaktür dönemi*: İşçiler fabrika öncesi ilksel fabrika / atelyelerde yan yana dizilerek meta üretimi yapıyorlardı. Hammadde dizilimdeki ilk işçide işleme başlıyor, son işçide işlem sonlandırılıyor ve meta kapitalist pazarda dolaşıma sokulacak hale getiriliyordu. Üretim emek-yoğun üretim olarak gerçekleştirilmektedir.

İki: *Fabrika dönemi*: İşçilerin yan yana diziliminin yerini, makinelerin yan yana dizilimi almıştır. Artık hammadde üzerinde işçinin yapacağı işlem-

leri makine yapmaya başlamıştır. Artık işçi makineyi kontrol eden, makinenin düğmesine basan, makinenin bir eklentisi konumuna getirilmiştir. Üretim makine-yoğun üretim olarak belirli bir kurala göre gerçekleştirilmektedir.

Üç: *Fabrikayı parçalayıp, fabrika birimlerini dünyaya yayma dönemi*: Fabrikasyon üretimini küçük birimlere bölme, bu birimleri emek-gücü girdisinin en ucuz olduğu yerlere taşıma, fabrika dönemindeki kurallı üretimin yerine kuralsızlaştırma, üretimi esnekleştirme, emek-gücü girdisini en aza indirme, teknoloji-yoğun üretimi küçük birimler halinde gerçekleştirip metayı birleştirme (montaj), metayı en hızlı bir şekilde lojistik destekle kapitalist dünya pazarına sunma. K. Marx, kapitalizmin teknik temelini, bütün yıkıcılığına rağmen devrimci görmüştür. Kapitalizmin teknik temeli, kapitalizmi dinamik hale getirmektedir. Uluslarötesi tekelci sermaye bunu bildiği için bilimsel ve teknik araştırmalara çok büyük fonlar ayırmakta ve özel Ar-Ge birimleri kurmaktadır. Ar-Ge biriminden aldığı bilimsel ve teknolojik yenilikleri, hızla meta üretimi sürecine sokmaktadır. Bu süreç bir yandan kapitalizmi dinamik hale getirirken, diğer yandan yarattığı devasa işsizlik nedeniyle yıkıcı hale getirmektedir.

Fabrikasyon döneminde üretim "ulusal sınırlar" içerisinde gerçekleştiriliyor, üretilen meta kapitalist dünyada pazara sunuluyor, böylelikle metanın dolaşımı uluslararası bir nitelik kazanıyordu. Bu dönemde ise sadece metanın dolaşımı uluslararası bir nitelik kazanmakla kalmıyor, meta üretimi de uluslararası bir nitelik kazanıyor. Meta dolaşımının uluslararası niteliğiyle, meta üretiminin uluslararası niteliğinin iç içe geçmesi kapitalist pazarı tek bir dünya kapitalist pazarı haline getiriyor ve kapitalizmi uluslararasından uluslarötesi bir niteliğe büründürüyor. Bu kapitalist küreselleşmeyi, bütün iç çelişkilerine rağmen uluslarötesi tekelci sermaye sınıfı yönlendirmekte ve yönetmektedir.

Kapitalist küreselleşme süreci sınıflar savaşımını da etkilemektedir. Fabrikasyon dönemindeki işçi sınıfının ulusal coğrafya ve uluslararası coğrafyada elde ettiği kazanımlar ve mevziler bir bir elinden gitmektedir. Uluslarötesi tekelci sermaye işçi sınıfının elde ettiği mevzilerin zeminini parçalamakta, bu zemini dünya kapitalist pazarına dağıtmakta ve yaymaktadır. İşçi sınıfı bu kapitalist küreselleşme sürecini görmek ve bunun alternatifi olacak sosyalist küreselleşme sürecine göre örgütlenmek zorundadır.

İşçi sınıfının fabrikasyon dönemindeki kazanımlarının temelinde, işçi sınıfının fabrika sistemine göre örgütlenmesi ve mücadeleyi bu eksen üzerinden geliştirmesi, yürütmesi yatıyordu. Ekim Proleter Devrimi ile sınıflar savaşımının uluslararası alanda yeni mevziler kazanmasının ardından fabrikas-

yon temelindeki sınıf örgütlenmesi güçlendi. Proleter Ekim Devrimi'nin Sosyalist Sisteme evrilmesi, bir bütün olarak dünya işçi sınıfının kazanımlarını artırdı. Sosyalist üretim sistemi, kapitalist meta üretim sistemindeki "ulusal sınırları" kaldırdı, etkin olduğu sosyalist dünyaya meta üretimini yaydı. Bu meta üretimi açısından çok ileri bir adımdı. Bu ileri adım emeğin toplumsallaşarak "değer yasası"nın "aşılması" sürecini tamamlayamadı, "sınıfsız topluma geçiş"in nesnel ve öznel zeminini hazırlayamadı, geçici olarak "geriye çekildi" ve "yenilgiye uğradı."

Emperyalist-kapitalizm, önündeki "Sosyalist Sistem" engeli kalktıktan sonra, sosyalist üretim sürecindeki meta üretiminin "uluslararasına" yaygınlaştırılması deneyiminden yararlanarak, kapitalist küreselleşme sürecine yoğunlaştı. Yoğunluk günümüzde de yoğun biçimde sürmektedir. Meta üretimini de meta dolaşımını da tek kapitalist pazar üzerinden gerçekleştirmeye başladı. Kapitalizmin meta üretimini ve dolaşımını tek dünya pazarı haline getirmesi, kapitalistler arası pazar rekabetini artırmaktadır. Pazara yeni aktörlerin girmesi emperyalist kapitalizmin hegemonya krizini derinleştirmektedir. Pazarın sınırlılıkları, pazarda pay kapmaya çalışan kapitalist tekellerin rekabeti ile birleşince kapitalizmin yapısal ve hegemonya krizini derinleştirmektedir. Kriz yeni bir "emperyalist paylaşım savaşı"na dönüştürülmeden "yönetilmeye" çalışılmakta, "krizin çözümü" sürekli ertelenmektedir. Krizin yarattığı tehlikeler ve olanaklar dünya işçi sınıfı, Devrimci ve Marksist Kadrolar tarafından dikkate alınmalıdır. Emperyalist-kapitalizm "değer yasası" üzerinden işlemektedir. Kapitalizm "değer yasası"nı korumakla, sosyalizm "değer yasası"nın aşılmasıyla kendini varedebilir. Kapitalizmde "değer yasası"nın işlemesi özel kapitalist mülkiyetle, sosyalizmde "değer yasası"nın aşılması toplumsallaşmış işçi sınıfının kolektif mülkiyetiyle mümkündür. Ancak bu sayede sınıfsız, sınırsız, sömürüsüz, baskısız, toplumsal eşitliğin ve toplumsal özgürlüğün olduğu topluma varılabilir.

Kapitalist dünya pazarının tek pazar haline getirilmesi, çeşitli tepkilerin oluşmasına ve gelişmesine de yol açtı. Bu tepkilere sosyalist hareket açısından bakıldığında yansımalarını şöyle sıralamak mümkündür.

Bir: *"Bağımsızlıkçı" ulusalcı tepkiler*: Demokratik devrimcilikten, Avrasyacılığa kadar geniş bir yelpazede kendini gösteren tepki biçimini aldı. Nasyonal-sosyalizmle aralarındaki farklılıklar silikleşmeye başladı. Sosyal şovenizmden şovenizme doğru bir evrim geçirmektedirler. Bütün tepkileri "emperyalizme" yönelterek, kapitalizmle emperyalizm arasında bütünleşmeyi gizlemeye çalışmaktadırlar. Emperyalizm sanki soyut bir durum, sanki tekelci kapitalizmin bir üst aşaması değilmiş gibi, sanki kapitalizmden bağım-

sız bir emperyalizm varmış gibi manipülatif ajitasyonlara yer vererek burjuva ideolojisinin yeniden üretilmesi rolüne soyunmuşlardır. Politik olarak kendi burjuvazilerini ve kendi burjuva devletlerini, "Cumhuriyetin kazanımlarını koruma-İkinci Kuva-î Milliye-Bağımsız Türkiye…" gibi gerekçelerle desteklemekte, tekelci kapitalizmin, emperyalist kapitalizmin aslî niteliklerini gizlemeye çalışmaktadırlar. Burjuva Aydınlanması'na tapınan bu kesimler, üzerinde yaşadığımız coğrafyadaki burjuva ideolojisi olan Kemalizmi, Burjuva Aydınlanması olarak görmekte, Kemalizmin "siyasal gericilik dönemi"nin bir ürünü olduğunu, burjuva diktatörlüğünü kurumsallaştırdığını, işçi sınıfına ve sosyalizme düşman olduğunu gizlemekte, gerici özünü ilerici diye yutturulmaya çalışılmaktadır. Burjuva Aydınlanması'nda önemli bir yer tutan "laisizm" konusu da çarpıtılmakta, Batı burjuvazinin "Hıristiyanlık" dinini-mezheplerini "ulusal kiliseler" oluşturarak kontrol altına alma çabasının bir kopyası olan, "İslâm" dinini Türkleştirip-Sünnileştirip, "ulusal din" haline getirerek, "ulusal cami"lerde kontrol altına alınması ve devletleştirilmesi, "laiklik, din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması"dır, propagandasıyla manipüle edilmektedir. Konu çok ayrıntılı olduğu için, konunun muhataplarına şu soruları sorarak konuyu kapatalım: "Kemalizm hangi sınıfın ideolojisidir? Türkiye Cumhuriyeti devleti hangi sınıfın devletidir?"

İki: *Liberal tepkiler*: Demokratik devrimcilikten yeni sola, liberal-reformist sol akımlardan yeni-Osmancılığa kadar geniş bir çevrede kendini gösteren tepki biçimini aldı. Küreselleşmenin "dünyayı küresel bir köye dönüştürdüğünü", "özgürleşmenin önünü açtığını", "serbest piyasa ekonomisinin dünyaya hâkim olduğunu", "artık ulusal sınırların kalmadığını", "mülkiyet ilişkilerine müdahaleye gerek kalmadığını", "bilgi çağına, bilgi toplumuna geçildiğini", "artık kapitalizme ve sosyalizme gerek duyulmadan bilgi toplumundan sınıfsız topluma evrim yoluyla geçileceğini", "küreselleşmenin bütün dünyayı bütünleştirdiğini, Türkiye toplumunun da AB sürecine dahil olarak, serbest piyasanın nimetlerinden yararlanabileceğini","Türkiye'nin bölgesinde önemli roller üstlenebileceği, bu roller sayesinde önemli fırsatlar yakalayacağı ve bölgenin süper gücü olabileceğini, bunun için de iç sorunlarını çözmesini, komşularıyla sıfır sorunlu hale gelmesini"… sağlayacağı uzun zamandır dillendirilmektedir. Liberal tepki veren akımlar, gerçekleşmesini istedikleri "değişim ve dönüşümleri" kimden beklemektedirler? Doğal olarak Türkiye tekelci sermayesinden ve bu sermayeyi temsil eden / hükümet olan siyasî partiden / partilerden istemektedirler. Kapitalist küreselleşme sürecini tekelci kapitalistler yürüttüğü ve yönettiğine göre, özgürlüğü de tekelci kapitalistlerin getireceği hesabına dayanan özgürlük talepleri, "ölü gözünden yaş bekleyen" bir duruma benzemektedir. Önerdikleri reçeteler, tekelci sermayenin ve Devlet

tekelci kapitalizminin uygulamasını arzu ettikleri taleplerin ötesine geçmemektedir. Önerileri, "yurttaşa" seslenen "muhatapsız demokratikleşme önerileri" manzumelerini andırmaktadır. Ufukları "parlamentarizmle" sınırlı olan liberal akımlar "sol-sosyalist liberalizm"den burjuva-liberalizmine doğru hızlı bir evrim geçirmektedirler.

Bol bol bireyden ve bireysel özgürlüklerden bahseden liberal akımlar, birey ile toplum-bireysel özgürlük-toplumsal özgürlük, bireysel eşitlik-toplumsal eşitlik arasındaki organik-diyalektik bağı kopartmaktadırlar. Bu bağ, hem bireyi değiştiren ve dönüştüren, hem de toplumu geliştiren ve dönüştüren karmaşık ve anlaşılabilir bir diyalektik ilişkiyi içerir. Bireyin topluma, toplumun bireye müdahalesi kendiliğinden sürecinin işlediği durumlarda evrimsel bir değişimi içerir. Bireyin / bireylerin toplumu örgütlü-amaçlı değiştirme müdahalesi, toplumun da bireye örgütlü-amaçlı müdahalesi devrimsel bir değişimi / dönüşümü içerir. Birey / bireyler sınıflı bir toplumda yaşıyorsa, toplum da sınıflı bir toplumsa, müdahalenin / değişimin/dönüşümün niteliği de sınıfsal bir nitelik taşır. Sınıflı toplumda soyut / saf / homojen birey / bireyler olamayacağı gibi, soyut / saf / homojen bir toplum da yoktur. Sınıflı toplumdaki birey / bireyler toplumdaki iki ana sınıftan ya da bu iki ana sınıfın ara katmanlarından birine mensuptur (burjuvazi-ara katmanları / proletarya-ara katmanları). Sınıflı toplumda bulunan sınıfların çıkarları uzlaşır nitelikli çıkarlar değildir. Çünkü sınıfın biri iktidardadır, sömüren / ezen / egemen sınıftır. Sınıfın diğeri ise sömürülen / ezilen / iktidardan uzaklaştırılmış sınıftır. Bu iki sınıfın sınıf çıkarlarını ortaklaştırmak / uyumlu hale getirmek / uzlaştırmak nesnel olarak mümkün değildir. Bu yüzden bu iki sınıfın arasındaki çelişki ve çatışma uzlaşmaz çelişki ve çatışmadır. Bu yüzden sınıflı toplumda sınıfların savaşımı kaçınılmaz bir zorunluluktur.

Egemen sınıfın bireyi zincirsiz özgür birey, egemen olmayan sınıfın bireyi zincirli özgür (tutsak) bireydir. Özgür birey ile tutsak bireyi aynılaştırmak mümkün değildir. Bireyin özgürlüğü için bireyin özgürleşmesini engelleyen hukukî, iktisadî, siyasî, sınıfsal / toplumsal / tarihsel engellerin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Egemen sınıf, en gelişmiş sınıf egemenlik aygıtı olan devleti ve hükümetiyle bu engelleri sürekli hale getirerek egemenliğini sürdürmektedir. Özgür bireylerden oluşan özgür toplumu istemek, bu engellerin ortadan kaldırılmasını istemek, sadece istemekle yetinmeyip örgütlü olarak sınıflar savaşımına müdahil olmak gerekmektedir. Özcesi gereksiz hale gelmemek için gereğini yapmak gerekmektedir.

Üç: *"Bağımsızlıkçı" ulusalcılıkla ve liberalizmle sentezlenen ulusalcı-liberal ucube tepkiler*: Demokratik devrimcilikle, liberal sosyalizmin sentez-

lenmesiyle ortaya çıkan tepkilerdir. Bir yanda "Mahir, Hüseyin Ulaş (Millî) Kurtuluşa Kadar Savaş!" diğer yanda "Özgürlükçü Sosyalizm!". Bir yanda "Kesintisiz Devrim!", diğer yanda "Yeni Sol" yönelimlerle "Kesintisiz Devrim molası!." Bir yanda "Tam Bağımsızlıkçılık", "Millî Kurtuluşçuluk", "Demokratik Devrim", "İleri Demokratik Düzen", "Ulusal egemenlik, laiklik, 'özgürlükçü laiklik', cemaat-şeriata geçit yok!", diğer yanda "İşçicilik, Proletarya Partisi, Sosyalizm". Bir yanda geçmiş dönemin devrimci birikiminin ağırlığı ile diğer yanda Demokratik / Özgürlükçü / Güleryüzlü Sosyalizminin ağırlığı arasında salınım gösteren 'Med-Cezir Sosyalizmi'. Bu akımların birçoğu dünyada dönem dönem gerçekleştirilen küreselleşme karşıtı eylemlerde yerlerini alırlar; karnavallara dönüştürülen Sosyal Forumlara katılarak, kapitalist küreselleşmenin sonuçlarına tepki gösterirler, emperyalist kapitalizme özde değil sözde karşı çıkarlar; anti-kapitalist içeriğe sahip olmayan amorf muhalefet tavrı sergilemekle yetinirler. Uzun söze gerek yok. Netleşmeleri lâzım.

Türkiye Tekelci Sermayesinin Alt-emperyalist Stratejisi: Türkiye tekelci sermayesi tarihsel olarak devir aldığı imparatorluk mirasından dolayı yayılmacılık stratejisini hiçbir zaman göz ardı etmemiştir. Hatta fırsatını bulduğunda da bunu uygulamıştır. Kürdistan, Hatay, Kıbrıs sorunları yayılma stratejilerinin hiçbir dönemde rafa kaldırılmadığını göstermektedir. Türkiye tekelci sermayesinin sınır dışına meta / sermaye ihracı 1970'li yıllarda küçük çaplı denemelerle başlamış, günümüzde dikkat edilebilir noktalara ulaşmıştır. Tekelci sermaye grupları neredeyse birbirleriyle yarışırcasına devlet ve hükümet yetkilileriyle (kendi işlerini yürütmekle görevlendirdikleri komitelerle) meta / sermaye ihraç etmek için ülke ülke dolaşmaktadırlar. 1970'li yıllarda işçi sınıfı hareketinin ve devrimci-sosyalist hareketin dinamizmi ve toplumsal muhalefeti tekelci sermayenin alt-emperyalist yönelimini engelliyordu. 12 Eylül 1980'le birlikte bu dinamizm ve toplumsal muhalefet hareketi tasfiye edilerek, tekelci sermayenin alt-emperyalist yöneliminin önündeki engeller ortadan kaldırıldı. Türkiye tekelci sermayesi bölgesel ve bölgelerarası düzeyde kapitalist küreselleşmenin önemli aktörlerinden biri olmaktadır ve oluşturulan tek dünya pazarı nimetlerinden de yararlanmaktadır. Türkiye tekelci sermayesinin bölgesel ve bölgelerarası bir güç olma alt-emperyalist stratejisi ile emperyalist kapitalizmin üst-emperyalist stratejisi, kapitalist tek dünya pazarının entegrasyon sürecine hizmet ettiği için uzlaşmaz bir çelişki yaratmamaktadır. Devrimci / Sosyalist / Marksist akımlar günlük bilinç ve bu bilince tekabül eden rutin takvim devrimciliği pratiğini aşmadan hem kendi sorunlarına, hem işçi sınıfı hareketi ve geniş emekçi kitlelerin sorunlarına, hem sö-

mürülen / ezilen / asimile edilen milliyetler sorununa, emekçi kadın hareketinin sorunlarına, hem sömürülen / ezilen / asimile edilen etnik gruplar / ezilen kültürler / ezilen mezhepler sorununa… hem de yaşanan sosyalizm deneyimlerinin geçici de olsa yenilgisinin yarattığı sorunlara çözüm üretemezler. Mevcut durumları ve konumlarıyla devrimci / sosyalist / marksist akımların, işçi sınıfı hareketiyle ve geniş emekçi kitlelerle buluşup bütünleşerek toplumsal bir dinamik oluşturma ve tekelci sermayenin stratejisine karşı alternatif bir strateji geliştirme yeteneğinden yoksundur.

Kapitalist küreselleşmeye gösterilen "bağımsızlıkçı" ulusal tepkiler, liberal tepkiler, "bağımsızlıkçı" ulusalcılıkla liberalizmin sentezlenmesi sonucu gerçekleşen ulusalcı liberal tepkiler, kapitalist küreselleşme stratejisine ve taktiklerine alternatif olacak sosyalist küreselleşme stratejisi ve taktikleri oluşturup geliştiremez. Devrimci ve Marksist Kadrolar "Kolektif sınıf aklını, Kolektif sınıf bilincini, Kolektif sınıf eylemini" örgütleyerek sosyalizmi bir alternatif haline getirebilirler. Sosyalizmi alternatif hale getirmenin yolu ise yerel-coğrafi-evrensel ölçekte "işçi hareketinin sendikal birliği"nin sağlanması ile "Komünistlerin siyasal birliği"nin sağlanması ve her iki birliğin bütünleştirilerek, "sınıf hareketinin siyasî parti birliği"ni oluşturmaktan geçer. Sosyalizm her şeyden önce "kolektivizmi, ortaklaşmacılığı, birlikçiliği" öngerektiriyorsa, bu öngereklilikler yerine getirilmeden devrimci, sosyalist, marksist kimliği taşımak 'sempatizanlığın' ötesine geçmelidir. Devrimci ve Marksist Kadrolar işlerini ciddiye almalıdır. Bu ciddî ve tutarlı duruş (bilim-politika-sanat-kültür-estetik-etik bütünselliği gözetilerek) her alanda kendini göstermelidir.

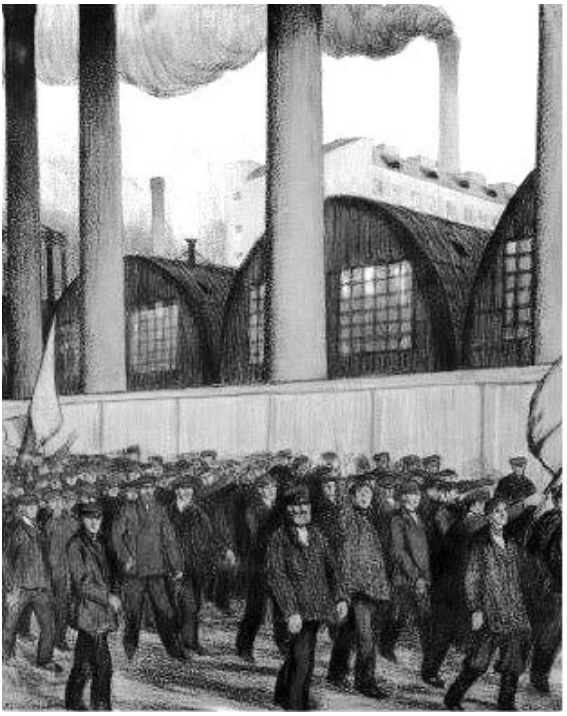
Marksist Yöntem: Diyalektik ve tarihî materyalist felsefî yöntem, kendisinden önce var olan idealist felsefî yöntemle ve kaba materyalist felsefî yöntemle hesaplaşıp onları aştığı için aştığı felsefî yöntemlerin hiçbirine indirgenemez. Marksist yöntem kendi sistematiğini, sistemini, yöntemini ortaya koymak ve bunu bütün disiplinlerde ve sınıf pratiğinde uygulamak zorundadır. Bütün disiplinlerde ve sınıf pratiğinde uygulanmadan yöntemin geliştirilmesi ve yeniden üretilmesi mümkün değildir. Uygulama pratik bir tutum almayı, bir tavır geliştirmeyi içerir. Ancak böylelikle bilinçli bir pratik sergilenebilir.

Marksist yöntemin tarihe, topluma uygulanması, sınıflı toplumlarda toplumu / dünyayı / tarihi değiştirecek olan öznenin / sınıfın dünya görüşünün, ideolojisinin belirginleştirilmesini zorunlu kılar. Marksist yöntem, devrimci işçi sınıfının "Kolektif aklı, Kolektif bilinci, Kolektif eylemi"ni temel alır ve devrimci işçi sınıfının teorisi ile pratiğinin uyumlu birliğini savunur ve geliştirir.

Devrimci işçi sınıfının ideolojisinin / dünya görüşünün (Marksist yöntem / Bilimsel Sosyalizm) ete kemiğe bürünebilmesi, somutluk kazanabilmesi için bağımsız / devrimci sınıf hareketine dönüşmesi ve kapitalizmi (günümüzde emperyalist kapitalizmi) aşmak için tekelci burjuvaziye karşı sınıf savaşımını vermek ve bu savaşımda taraf olmak zorundadır.

Marksist yöntem, dar grup çıkarına, grup kültüne ve dar grup kültürüne göre köreltilmiş, geliştirilmemiş, yetkinleştirilmemiş, çarpıtılmış ise nesnel gerçekliği yaratıcı tarzda algılama / anlama / örgütleme / eylem kılavuzu olma sürecine dönüştürülemez.

(*Bu yazı ikinci bölümde küreselleşmenin sanata etkisinin anlatımıyla sürecek*)

* Bu yazı, 16. İzmir Kitap Fuarı'nda *Sorun Yayınları Kolektifi* ve *Sanat Cephesi Dergisi*'nin düzenlediği "Küreselleşeme Ve Sanat" konulu Panel-Söyleşi'de Şair-Yazar'ın yaptığı konuşma metnidir. (***S. C.***)

LAKİN

Bir dostum
bir soru sordu
bir gün dedi ki;
-Kalsan yaşamak zorunda
bir yerde
bir faşistle
dostlaşabilir misin-

Düşündüm düşündüm düşündüm……
Sonunda
“örtüşebilirim” dedim
onunla
“en azından
üç noktada”

Bir dedim:
-O da bir ana kuzusudur
benim gibi
o da “ANNE” dediğinde
akan sular durur içinde
bir farkla
o bir tek kendi annesine sever
benim içinse
tüm anneler bir sevgi çiçeğidir
o kadınlardan korkar
kadınları aşağılar
bir tek en yakınlarını sever
sever gibi görünür
bense bütün kadınlara inanırım
onlara güvenir
onları severim

İki dedim:
-O da bir insandır
benim gibi
onun canı da candır
hürmet ister
ekmek ister
iş ister
hürriyet ister
aşk ister
bir farkla
o bir tek kendisi
ve yakınları için ister
tüm bunları
bense herkes için isterim
ne istersem kendime
onu dilerim tüm aleme

üç dedim:
- O da bu toprağın insanıdır
benim gibi
eminim o da sever ülkesini
sever onun havasını suyunu
sever ağacını çiçeğini
sever türküsünü ninnisini
sever taşının toprağını
kuşunu ayısını
sever her şeyini
bir farkla
biraz marazlı
biraz sınırlıdır sevgisi onun
o bi tek benim dediği ülkeyi sever
bense benim olanı da
olmayanı da severim

ben hem gökyüzünü severim
hem yıldızları
hem onların ötesini

Dedim:
- Şayet dost olunabiliyorsa
bu kadarcık farkla
evet, dost olabilirim
herkesle
evet bir faşistle de

Lakin
mecbur değiliz
illede dost olmaya
dost olunmadan da
yaşanabilir bir arada
bir adada beraberce
hürmetlice
hürce…

Musa Şanak
15.05.2010
2 Nolu F Tipi Cezaevi Sincan - Ankara

Tahir Canan
Afganistan'da Kadın Hallerine İlişkin

Radikal Gazetesinin, 26 Mart 2011 tarihli sayısının, dış haberler sayfasında İvan Simonoviç imzalı bir yazı çıktı. Bu yazı Afganistan'da kadınların yaşadığı sorunlara dikkat çekiyordu. "Kadınların yaklaşık yarısı 15 yaşına gelmeden evlendiriliyor. Evliliklerin tahminen yüzde 70 ile 80'i zorla gerçekleşiyor." deniliyordu. Aslında bu tespitler bizim gibi ülkeler için hiç yabancı değil. Bizim coğrafyamızda da benzeri süreçler yaşanıyor. Çok eşlilikten tut da çocuk yaşta evliliğe kadar uzanan yaşananların altındaki gerçeklik müslümanların gelenek ve göreneklerinde geçmişten günümüze taşınmış sakat anlayışlar. Hatta Müslüman ülkelerde dinsel gelenekten kaynaklı kadının ikinci sınıf vatandaş görülmesi, cinsel ayrımcılık, haremlik selamlık uygulanması erkeklerin kadınlara biçtiği rolle ilişkili bir durumdur. Okuma yazma ya da herhangi bir işte çalışmada kısıtlama erkeğin kadına biçtiği toplumsal rolle doğru orantılıdır. Aşağı yukarı bütün müslüman ülkelerde kadına karşı aşağılama kültürü göreceli bir değişiklik alsa da üç aşağı beş yukarı benzeri süreçlerin yaşandığını söyleyebiliriz.

Yalnız Afganistan'ın özgün konumu: Taliban vahşetine karşı kendini kurtarıcı lanse eden emperyalist haydutların on yıllık işgal süresince ne özgürlük ne de demokrasi konusunda Taliban'dan farkları olmadığı gibi kadının eşit koşullara kavuşması konusunda da farklarının olmadığını BM raporlarıyla gösterdiklerini İvan Simonoviç'in yazısından öğreniyoruz.

ABD öncülüğünde işgal güçleri Afganistan'a girerken bolca burka içinde kadın fotoğrafları gösterip basın yayın organlarında kadınların okuma yazma oranının düşüklüğü işlenmişti. Kadınların zorla evlendirilmesi de işgalin gerekçeleri arasında sıralanmıştı. Afganistan'a özgürlük gelip de demokrasi genişlediğinde Afgan kadınların daha özgür olacağı, burkalarından kurtularak insanca yaşama olanağına kavuşacağı mavalı tam manşet gazete sütunlarını kaplamıştı. İşgalin üzerinden on yıl geçti ne özgürlük alanında bir değişim oldu, ne demokrasi geldi ne de kadınların erkek baskısından kurtularak kendini ifade etmesinde bir değişim oldu. Halkın yaşamında hiçbir iyileşme olmadığı gibi işgal güçlerinin ülkeye taşıdığı ağır yükler birbirini izledi. Bü-

David Alfaro Siqueiros

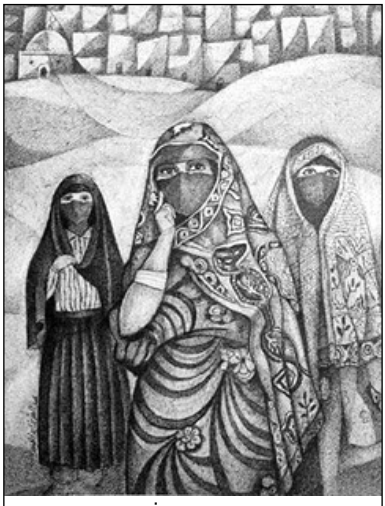
tün Afgan halkı savaşın acımasızlığı altında çok şeyini kaybetti. Canlarını verdiler. Yurtlarında sürgün yaşar oldular. Kadınlara işgalcilerin tacizi ve tecavüzü eklendi. Taliban, El - Kaide gibi yerli örgütlerin baskısı bütün acımasızlığıyla sürdü. İşsiz güçsüz savaş ortamının egemenliğinde ölümden kurtulanın yolunu ya tecavüz ya da hapishane kesti. Açlık halkın yaşamından yakasından düşmedi. Bir yandan savaş diğer yandan açlık insanlığı örseledikçe örseledi! Bütün üretim alanları savaşan güçlerin insafına terk edilmiş. İşte yazar orada "Sima'nın suçu ne?" diye sorarak aile içi şiddetin acımasızlığına dikkat çekiyor. Oysa bütün toplum olarak açlığın savaşın şiddeti altında bunalmışlar, her biri savaşın açlığın şiddetini yaşaya yaşaya birer şiddet makinasına dönüşmüşler. Ailelere uzaktan getirilip dayatılan yaşamla yerli yaşam arasındaki çatışma aile içinde yeni şiddet kanalları açmış. Yine özellikle belirtmekte fayda var: aile içi şiddet, müslüman ülkelerdeki geleneklerle yakından ilişkili, kadına bakış açısından bağımsız da değil. İşgalcilerin yarattığı yoksulluğu açlığı artırması da işin tuzu biberi olarak aile içi şiddete dönüşüyor. Zorun karşısında evden kaçmalar kurtuluş gibi görünse de insanların önüne yeni engeller yeni şiddet biçimlerini seriyor. Onun için de küçük kadınların cezaevine düşme yaşı 12'ye kadar düşmüş. Bu yaşta çocukları ya aileleri evlendiriyor ya da tecavüze uğruyorlar. Aynı zamanda bu kadınlar cezaevlerine düştükleri için hem aileleri hem de toplum tarafından dışlanıyorlar. Sanki onların o yaşama gelmesinde kendilerinin hiçbir rolü yokmuş gibi bir de onları dıştalıyorlar. Bu sakat mantık hiç kuşkusuz insanın insan olma özelliğini yaraladığı gibi kadına bakış açısının da sakatlığını gösteriyor.

Yazarda "Hani kadınları zorla evlendiriyordu, burka içine kadınları hapis ediyordu" sorusunu sorarak "Taliban Kabil'i terk edeli kadınların hayatında ne değişti?" sorusunu yöneltiyor. Bu sorulara verilecek yanıtları olduğunu sanmıyorum. Yanıt verseler de yanıtları yanıt olmuyor. Çünkü, emperyalist işgaller toplumsal ilerlemenin dinamikleri değil, soygun ve talanın tamamlayıcı gücüdür. Bu bağlamda dinci Taliban örgütlü gücü halkı bir taraftan sıkıştırırken işgal güçleri de diğer taraftan sıkıştırıyorlar. Yoksul halk bakımından ha Taliban ha işgal güçleri hiç fark etmiyor. İşin özüne inildiğinde Taliban'ı Taliban yaparak halkın başına bela eden de ABD değil mi? Aynı ABD bugün El-Kaide ile savaşır gözüküyor ama hiç de öyle olmadığı Libya'da ortaya çı-

kıyor. ABD El-Kaide ile birleşik güç olarak Kaddafi'ye vuruyorlar. Hani El-Kaide teröristti! El-Kaide işbirlikçisi olarak ilan ettiği Afganistan'ı, Irak'ı işgal etmişti ABD. Bu dostluk nereden doğdu bugün öyle ise? Gelinen aşamada bir yandan yarattığı canavarla savaşırken diğer yandan da ortaklaşarak düşman kardeşler Kaddafi'ye vuruyorlar.

Küresel kapitalizm koşullarında feodal üretim ilişkileri kısmen çözülmesi, para piyasasının temel anlayış alarak çalışması ama o eski feodal geleneksel ilişkilerde hem kültür olarak hem de gelenekler bağlamında varlığını sürdürüyor. Bu ikili özellik haliyle bütünüyle toplumsal ilişkilere yansıyor. Kadınlar bir yandan feodal değer yargılarının kıskacında eğitimsiz cahil bırakılarak geleneksel erkek otoritesi sağlanırken diğer yandan da kadınlar meta piyasasına sürülüyor. Bu, toplumsal ilişkideki çelişki çatışkı hali emperyalistlerin işgal ettikleri ülkelerdeki feodal ilişkilerin bütünüyle çözülmesini getirmediği gibi emperyalistler çıkarına hizmet ettiği sürece o geri ilişkileri koruyorlar da. Afgan halkı da böyle bir ilişkinin egemenliğine teslim olmuş. Bir yandan mollaların baskısı kadını eve hapis etmesi, okuma yazmadan alıkoyması diğer yandan emperyalistlerin fiilî saldırısı; zaten talan edilerek, yeraltı yerüstü kaynaklarına el konarak gelişen bir ülkeden bahsedilemez. Ekonomik olarak fakirleşen halk her bakımdan fakirleşiyor. Bir toplumda talan politikası sürüyorsa orada sanat, edebiyat, bütünüyle kültür alanları, yargı, ahlakî değerler ve değer yargıları haliyle fakirleşiyor; toplumsal sosyal yaşam da kadük hale geliyor. Bu toplumsal deformasyon sonunda kadın da cinsel meta alanına girip alınıp satılır nesneye dönüşüyor. On yıldır işgal altında olan "Afganistan'daki 15 ve üzeri yaşta kızların sadece %12'si kadarı okuma yazma biliyor" diye tespit etmiş İvan Simonoviç. Demek ki, bu işgal güçlerinin, yerli işbirlikçilerinin toplumsal değişim veya demokrasi mavalları eskisinin yerine kendilerinin geçmesiyle sınırlı imiş! ki kadınların okuma yazma oranlarında ve sosyal yaşamlarında pek bir değişiklik olmamış.

"Geçenlerde kadına karşı şiddetin önlenmesine yönelik bir yasa kabul edildi…… uygulamaya konmasının önünde engeller bulunuyor." diye belirtiyor yazar. Yasayı yapıp uygulamaya koymayanlarla kadına şiddeti uygulayanlar da egemen güçlerin kendileridir. Hatta bu şiddete uğrayan kadınların % 99'unun faili de erkekler olduğuna göre erkeklerden oluşan bürokrasinin, erkeklerden oluşan polisin bu çıkarılan yasaları gönüllü uygulamaları beklenemez. Çünkü sistemin bu kurumlarında şiddet olmazsa olmaz bir ıslah yöntemi, toplumu terbiye etme şekli olarak kabul ediliyor! Bu durum sadece Afganlara özgü bir uygulama da değil. Genel anlamda müslüman ülkelerde benzeri uygulamalar olduğu gibi ülkemizde benzeri şiddet biçimleri uygulanmak-

A.İbrahim Ali

ta. Hatta ülkemizde polisin kadınlara erkeklere coplu tecavüzü çok yaygın olarak kullanıldı. Toplumsal aşağılamayı göğüslemeyi göze alanlar da uğradıkları tecavüzleri doktor raporlarıyla tespit ettiler. Bu geri toplumlarda değer yargıları da tersten çalışmakta: tecavüzcüler değil de tecavüze uğrayan insanlar aşağılanıyor. Tecavüzcü kahraman gibi karşılanıyor. Değişik müslüman ülkelere ilişkin kitaplarda -Hindistan, Pakistan, İran, Irak, Sudan, Yemen vb. ülkelerde- karşımıza çıkan hep polis şiddeti ve tecavüzüdür. İstisnasız hepsinde de bürokratik mekanizmalarda polisin aklanması karşımıza çıkar.

Sabahattin Ali'nin "*Komik Şehir*" hikayesinden birkaç diyaloga bakalım: "Rahmi öğleden sonra hükümete uğradı -Burada Rahmi seyyar tiyatrocuların ekip başı- kaymakamın yanına gitti.

- Beyim … takip çıktı mı?

- Bak unutmuşum!

- Oh beyim, nasıl oluyor?

- Boşuna külfet… nasıl olsa birkaç güne kadar getirirler.

- Buna nasıl tahammül edilir?

- Canım herhalde kadının da gönlü vardı. Bir orospu için başımıza iş mi açacaksın?

- Orospu… Orospu ha… Kaymakam bey…O, sizin namuslu geçinenizden de bile namuslu…

- Edepsiz… Takip çıkarmıyorum!

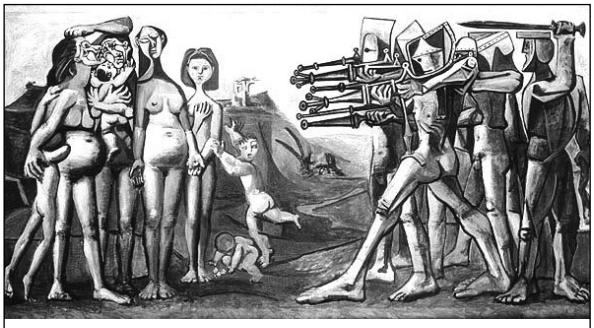
- Yalvarırım Kaymakam bey… iki jandarmada olsa çıkarın.

- Havalar açılsın o zaman karakola sordururuz."

(Sabahattin Ali, *Bütün Eserler,* Cilt 1, s. 137)

Geleneksel devlet anlayışının dışına çıkan bir kadına, devletin kadına bakışının portresini vermiş Sabahattin Ali.

Öyküyü özetlersek: Tiyatrocu kadınlardan birisi yörenin ileri gelen zenginlerinden Çömlekçizade tarafından kaçırılmış. Devletin temsilcisi kaymakam ve karakolda yüzbaşı seyyar tiyatrocu kadını hemen orospu olarak ta-

Pablo Picasso

nımlayıp suçlarken aynı zamanda yörenin zengin eşkiyalarına karşı da bir korku taşırlar. Bugün bu ülkemiz gerçekliği ne kadar değişti? Sınıflı toplumların karakteristik özelliği bakımından fazla bir değişikliğin olduğunu söyleyemeyiz. Çünkü devlet bir sınıfın iktidar aygıtı. İktidardaki sınıf değişimi yaşanmadan uygulamalarda değişmez. Olası değişiklikler göreceli değişikliklerdir. Hâlâ devletin militer güçleri, bürokrasi fakir fukarayı haksız yere suçlamaya devam ediyor. Hâlâ bir kadın bir erkeğin evlenme teklifini reddettiği için tecavüze uğruyorsa, bu tecavüzde mahkemelerce samimiyet gösterisi kabul ediliyorsa düşünmek gerekiyor! Sistem ne kadar değişmiş? Ya da değişmemiş! Mahkemenin tecavüzcü hakkında serbesttir demesiyle devletin karakteri doğru orantılı hareket ediyor demektir.

Yazar İvan Simonoviç şiddete maruz kalan kadınların çaresizlik nedeniyle intihara yöneldiklerinin altını çiziyor. Afganistan'da kadın intiharlarının şiddetle, tecavüzle, aşağılanmayla doğru orantılı olduğunu saptamakta. Bu ülkemiz açısından da böyle değil mi? Kadın intiharları üzerine yapılan bir çok çalışmada tecavüz ve şiddetin rolü bütün açıklığıyla ortaya çıktı. Bir toplumda kadınların nasıl yaşayacağı, nasıl hareket edeceği binlerce yıl öncesinin insan ilişkileri üzerinden referanslanırsa gideceği yer intihar, çok eşlilik, recm cezaları ya da kısasa kısas anlayışıdır. Zaten bir çok müslüman ülkesinde kadın aşağılanmakta, çağdışı anlayışla cinsel istismardan tutun da kadınların sünnet edilmesine kadar uzanan uygulamalarla çok eşlilik uygulanmakta. Küçük yaşta çocuklara tecavüz edilmesi tarihsel derinliği olduğu gibi kapalı toplumların cinsel hastalığı olarak da karşımıza çıkmakta. Kapalı toplumlarda çocuk istismarı sıkça rastlanan bir suçtur. Toplumların tarihsel algısı, geleneklerin karmaşıklığı dünden akıp gelenlerin hastalığı bunlar. Günün toplumsal ilişkisi eskiyi bütünüyle aşan bir nitelik kazanmadıkça haliyle eskinin kötü geleneksel ilişkileri de hastalıklı biçimde sürecektir. Her şeyden önce bir erkek de bir kadından doğma bilinci doğru olarak verilerek kadın erkek eşitliğinin aileden başlayarak toplumsal eğitime dönüştürmektir. Bu dönüşümde ancak arkaik gerici düşüncelerden arınarak gerçekleşebilir. Hem geçmişin derinliklerine dalarak, peygamberlerin yaşamından örnek verilerek, hem de kadın erkek eşitliğini sağlamak hiç de akıl kârı olmasa gerek. Onun için her top-

lum kendi üretim ilişkileri üzerinde toplumsal ihtiyaçlarına yanıt veren eğitim sistemini oluşturması gerekmektedir. Nasıl ki maddenin hareketi diyalektik bir devingenlik içinde ise toplumlarda diyalektik devingenlik içinde gelişmiştir. "İnsan bilinci nasıl kendisinden bağımsız olarak, varolan doğayı, yeni gelişen maddeyi yansıtıyorsa, toplumsa bilinç de toplumun ekonomik yapısını yansıtır." (*Politika Sözlüğü*) Nasıl ki "madde hiç bir güç tarafından yaratılmadı" ise insanda hiçbir güç tarafından yaratılmadı. Tamamen dünyanın milyarlarca yıllık evrimi boyunca çeşitli evrelerden geçerek insan haline gelmişiz. Bu insanlığımızı da iki cinsin eşit ilişkileri üzerinden yaşamak durumundayız. Birbirini aşağılayan cinsler sağlıklı, özgür bir nesil geliştiremezler. Onun için sağlıklı, özgür bir nesil yetiştirmek istiyorsak çocuklarımıza kadın erkek eşitliğinin temel eğitim bilgilerini vermeliyiz ki insanların hiçbirinin diğerinden üstün olmadığını göstermiş olalım.

Gerçi işin içine emek sömürüsü girdi miydi kapitalistler dini de imanı da sınıfsal çıkarları için kullanmaktan geri kalmıyorlar. En gerici düşünce biçimleri emek sömürüsünde kullanılmaktalar. Din, iman pazarı kurarak öbür dünya için cenneti işçilere satarken dünyadaki cennette kendilerine kalıyor. Durum böyle olduğu içinde her türlü şiddet, tecavüz ve yoksulluk egemenlerin güç silahı haline geliyor. Halkın yoksulluğu üzerine kurulan saltanatta her türlü kirli pis ilişkiler pazarlanıyor.

KADER'in Kürt bölgesinde yaptığı araştırmada ortaya çıkan küçük yaştaki kız çocuklarının evlendirilmesi, yoksulluk gibi veriler İvan Simonoviç'in Afganistan'da tespit ettiği verilerle örtüşmekte. Her iki çalışmanın ortak özelliği zoraki evlilik, küçük yaşta evlilik, tecavüz ve şiddet görmedeki ortaklıktır. Aynı verilerle başörtüsünün iç yüzü Benazir portre kitabının sayfalarından Laurence Gourret Pakistan'da yaşanan benzeri sorunları aktarmakta. İran uyanıyor, şirin Ebadi biyografisinde İran gerçeğini görüyoruz. Her türlü dini yoksulluk kutsal kitap gölgesinde taciz ve tecavüze dönüşüyor. Ülkeler değişse de dinsel algılar aynı yoz düşünce sistematiğini gösteriyor. Kadına karşı şiddeti "tanrının erkeğe verdiği" yetki olarak gösteriyorlar. Erkekler, kadınları cezalandırırken tanrı yetkisi kullandıklarını bilinçaltında taşıyorlar. O, arkaik düşünce sistematiği erkeğin kafasına geleneksel kültür şeklinde durmadan taşınmakta. Bu kimi zaman ev içinden kimi zaman devlet erki vasıtasıyla yönlendirme halini alıyor. Şiddetin ana kaynağı hiç kuşkusuz ki toplumsal geleneklerle, göreneklerle, eğitim sistemiyle yakın ilişkide ahlâkî yozlaşma şeklinde kendini gösteriyor.

Arkaik geleneksel toplumsal yargıları değiştirmek için eğitim de köklü değişim zorunludur. Değişim modern toplumun insan ilişkilerini kucaklayacak bilimin, bilginin değer yargılarına köklü açılmakla olanaklı. Yani diya-

lektik bir yaklaşımın eğitim alanında konumlandırılması ile arkaik düşünce eğitim sisteminden yavaş yavaş dışlanmış olur. İnsan eşitliği eğitimdeki değişime paralel cins ve ırksal farklılıkları yok eder. Her birey insan kimliğinde ortaklaşır, eşitleşir. Ve birey çalıştığı ölçüde ekonomik bağımsızlığını kazanır, ekonomik bağımsızlık da kişiyi özgürleştirir. Geri toplumlarda genel olarak kadının çalışması pek istenmez. Oysa kadın çalışmalı. Ekonomik bağımsızlığını elde etmeli. Ki, erkeğin ekonomisine bağlı kalmadan ayakta durabilsin ve erkek egemenliğine karşı duruşunu daha özgürce ifade edebilsin. Gerici geleneksel ilişkilere karşı "kadınların fabrikada çalışmasını, bir ilerleme" olarak tespit eden Lenin (*Komün Dersleri,* Sol Yay. s. 62) eski toplumsal geleneksel ilişkilerin yerine yeni bir yaşamı işaretliyordu. Bilimsel, toplumsal gelişmede kadın çalışarak kendini özgürce ifade edebileceğine dikkat çekiyordu. Kadının eve kapanmasına ya da eve kapatılmasına açıkça karşı duruyordu. Müslüman ülkelerde Kadın niye eve kapatılır! Çalışma hayatının dışına atılır. Kadın erkeğe bağımlı olsun diye. Kadının özgürleşmesinden korktukları için sürekli dinsel nasihatlerle evle kadın arasında ilişki kurulur. Bu ilişkiden kurutulmakta kadınların görevidir. Kadınlar kendilerine biçilen rolü, ikinci sınıf insan olma anlayışını tepetaklak yıkacak olandır. Kadınların örgütlü, bilinçli eylemidir.

İleriye doğru atılan her adımda her gelişmede gericiliğin duvarından bir taşın düşmesi anlamına geldiğini hatırdan çıkarmadan mücadele etmek her ezilenin temel görevidir. Bütün insanlık tarihi boyunca gericiler, mülk sahibi sınıflar, muhafazakârlar olarak yeni olan her şeye karşı çıkmışlar, yeni olanı engellemek için bütün güçleriyle savaşmışlardır. Binlerce, belki de onbinlerce bilim insanını, aydını ve devrimciyi gericiler bilinçlice katletmişler, asmışlar, yakmışlardır. Bugün kilisesinde camisinde topluma arkaik kalmış düşünceleriyle toplumsal ilerlemenin karşısına dikilmişler, eski yeni, mülk sahipleri sınıfların çıkarını savunuyorlar. Her şeyden önce insanlığın ihtiyacı yaratılmışlık safsatası değil insanın yaratıcılığını geliştirmektir. İnsan bilincini, bilgisini özgürce kullanmaktır. Doğanın evrenin bilinmeyen yanlarını bilinir hale getirerek en iyi şekilde insanlığın kullanımına açmaktır. Hiç bir insanın başka bir insanı hayvanî ihtiyaçları için yok etme hakkı olmadığını göstermek, taciz ve tecavüzün önüne geçmek insanlığın acil görevidir. "Kadınla erkek eşit değillerdir" diyen başbakanda olsa onlara bütün insanların eşit olduğunu göstermektir. Her türlü ırkçı, cinsiyetçi anlayışın önüne geçmek için mücadeleyi yükseltmek insan olmanın temel şartıdır.

M Tipi Cezaevi - Bandırma

Herluf Bidstrup

Kemâl Kök
Aleviliğin Felsefî Boyutunu Anlamak

"Kim bilir biz ne sırdanız
Ne bir zerre oddan, ne hod sudanız
Bizim hususumuz marifet söyler
Biz Horasan mülkündeki babdanız"
Abdal Musa

Tarihteki bazı savaş, ayaklanma ve katliamların din-mezhep savaşı olarak görülmesi/gösterilmesi bunların sınıflar arasında geçen bir mücadele olmadığı anlamına gelmiyor. Dinler, mezhepler, tarikatlar toplumun bünyesindeki çelişki ve çatışkıların yarattığı örgütlülüğün, tarafını belirlemenin geçmiş dönemdeki formudur. Bugün dinler ve mezhepler arasındaki mücadelenin anlatımı egemenlerin din ve mezhebinin kavramlarıyla sınırlandırılmakta, bu kavramların dışında kalanlar "batıl", "sapkın" olarak lanse edilmektedir. Bu açıdan Aleviliğe-Kızılbaşlığa onun sınıflar savaşımında nerede olduğunu tespit ederek bakmak Aleviliğin felsefî boyutunu doğru algılamamızı ve egemenlerin dayattığı tarih anlatımından (yalan ve iftiralardan) kurtulmamızı sağlayacaktır. İlksel komünal-ortakçıl yapıların çözülme süreci boyunca yaşanan barbar, köleci ve feodal unsurların istila, baskı ve dayatmalarına karşı mücadelenin tarihsel köklerini bir sentez olarak içinde taşıyan Alevilik, egemen zümre-devlet karşısında hor görülen, ezilen kesimler ile tarım ve çoban toplumlarının düşünüş, inanış, yaşayış ve eylem tarzı olarak şekillenmiştir. Bu tarzın klasik dinsel-mezhepsel bir çerçevede görülmesi, zaman zaman egemen resmî din veya mezheplerin rengine bürünmesi, etkileşime girmesi veya takiyye olarak öyleymiş gibi davranması bu özelliğini asla kaybettirmez.

Dinlerin, mezheplerin tarihi aynı zamanda sınıf savaşımının dolayısıyla felsefî düşünenin de tarihidir. Zaten dinsel kimliklerle yürütülen bu savaşlar olmasaydı bugünkü bilimsel-materyalist düşüncenin oluşması da mümkün olamazdı. Toplumsal bir ürün olan dinsel bilinç insanların maddî alışverişlerinin içindeki gerçek yaşamın ideolojik, felsefî yansımasıdır. Dolayısıyla tarihin içinden süzülerek gelen felsefî, dinî veya ideolojik kavramları üretim, mülkiyet ve paylaşım ilişkilerinin yarattığı çelişki ve çatışkıların içindeki dinamizmde değil de salt din ve mezhep üzerinden değerlendirmeye kalkmak sosyal mücadeleleri ve tarihi çarpıtmaktır. Bu sakat yöntem ister istemez zamanla ırkçılığa, milliyetçiliğe ve dinciliğe kapı aralayacaktır. Felsefî ve dinî

düşünceler toplumun yaşadığı çelişki ve çatışkılara bağlı olarak sürekli gelişim ve değişim içerisinde geleceğe aktarılır. Aynı şekilde mutlak-değişmez olduğu iddia edilen ve özünde birbirinin türevi olan Musevilik, Hıristiyanlık ve İslâm gibi dinler değişen sınıf ilişkilerine ve o sınıfın temel ihtiyaçlarına göre sürekli kendilerini uyarlayarak günümüze kadar gelmiştir. Alevilikte özündeki ilksel komünal-ortakçıl yapısıyla hâkim sınıf ve zümrelerce ezilen, sömürülen, hor görülen sınıf ve tabakalar ile tarım ve çoban toplumunun ideolojisi, dini, mezhebi, yaşam biçimi ve felsefî düşüncesi olmasından dolayı kendini sınıf çatışmasının seyrine göre değişik kanallardan akan diyalektik dinamizmle yenilemiş; *"Yol birdir, sürek bindir."*, *"Yol cümleden uludur."* diyerek bugüne aktarmıştır.

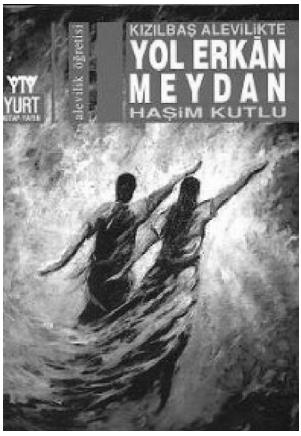
İlksel komünal-ortakçıl toplumların "uygarlığa" dâhil edilmesi süreci aynı zamanda sınıflı toplum barbarlığının (devletin, erkek egemenliğinin, tek tanrılı dinin) kültürel hegemonyasının genişletilmesidir. Genişleyen bu kültürel hegemonyanın basamakları sınıf tahakkümünün yansıması olarak tanrı adına katliamlarla döşelidir. Çok tanrılı inançların zaman içinde merkezileşerek semavi dinleri oluşturması ve kendini dikte etmesi özünde sınıf iktidarına dayalı devletin zor yoluyla merkezileşmesidir. Alevilik süreğini zoraki merkezileşmeye (sınıflara bölünmeye, sınıf tahakkümüne) karşı koyuşun örgütlülüğü, bilinci ve aynı zamanda yenilgi süreci olarak görmek gerekir.

İnsanlığın uzunca bir dönem yaşadığı ve toplumsal bellekte bir ütopya olarak kalan "yitik cennet"in (Ata-Kadın eksenli ilksel komünal-ortakçıl toplum) izlekleri üzerinden gidenlere veya yeniden yeryüzünde inşasını arzulayanlara karşı gelenler o "yitik cennet"i soyut ve artık bu dünyada yaşanmasının imkânsız olduğu öte dünyaya atmaya çalışmışlardır. Çünkü bu dünyada oluşacak eşitliğin (cennetin) kendilerinin yok oluşu demek olduğunun sınıfsal anlamda farkındadırlar. Onun için semavi dinlerde eşitlik sadece günahkârlık ve günahkârlıktan kurtulmak için ibadet düzeyindedir. Soyut cennet fikrini korumak için hâlâ milyarca kaynak aktaran egemen sınıf iktidarı geçmişteki bu dünyada yaşanan cennet pratiğine ve bu "yitik cennetin" her türlü ütopyasına kadim anlamda düşmandır. Semavi dinlerin soyut cennet tasarımı (adalet ve özgürlük tasarımı) egemenlerin sınıf iktidarını sürdürmeye yaradığı için

hâlâ dini eğitimlerle/dayatmalarla ayakta tutulmaya çalışıyor. Aksi olsaydı çoktan "sapkın", "pagan", "batıl" ilan edilip tarumar edilirdi. Nitekim Avrupa'daki burjuva devrimlerin ilk başlarında sınırlı düzeyde de olsa dine yönelik benzer tutumlar gözükür.

Musevilik ve İslâm gibi hâkim sınıf ve zümrelerin dini-mezhebi olarak şekillenen veya zamanla Hıristiyanlık gibi o yöne dönüşerek resmiyet verilmiş dinler karşısında geniş halk kitleleri eski inanç ve geleneklerini birdenbire kenara koymaz. Eski inanç ve geleneklerini egemen güç karşısında aldığı pozisyona göre yeniden düzenler veya iktidardan gelebilecek her türden baskı ve zordan korunmak için resmî dinin literatürünü kullanarak bir savunma geliştirir. Ve yaşanan baskının şiddetine göre de değişik gizlilik kanalları üreterek kendini korumaya çalışır. Çok tanrılı dinlerin şekil değiştirerek tek tanrılı dinlerin içinde varlığını sürdürmeye çalışması ve zamanla sınıf zemini yitince yok olması bundan dolayıdır. Dinler tarihindeki mezhepsel kavga ve bölünmelerin derinliklerinde eski inanç ve geleneklerin varlığını sürdürüyor olması ile o dinin hâkim sınıfın dini olduktan sonra ezilenlerin ona karşı geliştirdiği tepki yatmaktadır. Özünde kadim geçmişin komünal toplum yaşamının, Ata-Kadın, Ana-Kadın kültünün izlerini taşıyan ve bundan dolayı sürekli katliam ve baskıya maruz kalan Alevilerde düşüncelerini ifade ederken zorunlu olarak bazı şifre ve sembollerle aynı zamanda hâkim din ve mezhebin çelişki ve çatışkıları üzerinden oluşturduğu kendine has bir dil ile iletişim kurmuştur. Dolayısıyla Aleviliği değerlendirirken onun salt görünen yönünden hareket etmek kesinlikle hatalara neden olacaktır. Bu hatalara düşmemek için Alevilerin kullandığı dilin şifrelerini, "*sır vardır sır içinde*" söylemini (Bâtıni yönünü) ve Aleviliğin tarihsel gelişimi içinde oluşturduğu felsefî kavramların mana deryasını tüm yönleriyle değerlendirmek gerekiyor.

Aleviliğin ürettiği felsefî/dini/siyasî birikim toplumsal bir yaşama biçiminden doğan örgütlülüğün ve mücadelenin ürünüdür. Ki bu örgütlülük en eski Ata-Kadın kültü eksenli Rızalığa dayalı ortakçıl-komün tarzı bir örgütlülüğün tarih içinden süzülerek bugüne uzanmasıdır. Esasında ilksel-komünal toplumların sınıflı toplumlara karşı kendini korumasının, savunmasının, örgütlülüğünün ve üstyapısının felsefî/dini/siyasî uzantısıdır Alevilik. Tarım ve çobanlık eksenli bir çeşit Komün örgütlülüğü olduğu için Alevi toplumlarında klasik anlamdaki devlete, askere, mahkemeye, özel mülkiyete ve paraya ihtiyaç duyulmamış aksine bunları dayatanlara karşı mücadele edilmiştir. Bu açıdan Alevilerin oluşturduğu örgütlülük ve mücadele es geçilerek sıradan bir din-mezhep tartışmasına girmek -heterodoks kavramları arasında dolaşarak kimin "sapkın" olduğunu tespit etmeye çalışmak din, düşünce ve insanlık ta-

rihini anlamamak demektir. Hakikî din yorumunun kime ait olduğu, özünü kimin temsil ettiğini ya da saf ve gerçek haliyle dini kimin yaşadığını bulmaya çalışmak idealist-metafizik, dinci ve ırkçı düşüncenin biçimidir. Dünyadaki bütün felsefî düşünceler, yaşama biçimleri ve dinler-mezhepler insanlığın ortak kültürüdür. Hepside birbirinden etkilenerek tarihteki ve günümüzdeki sınıf savaşımının konumuna göre şekillenmiş kimi zaman ortodoks olan heterodoks ilan edilmiş kimi zamanda heterodoks olan ortodoks ilan edilmiştir. Her şey güç ve iktidar sahibi olmakla ilgilidir. Rızalığa dayalı ortaklaşmacı, eşitlikçi bir toplumu baz alan Aleviliğin felsefî yapısı sınıflı toplumun mülkiyet-devlet ilişkilerine ters olduğu için "batıl", "sapkın" olarak lanse edilmiştir. Zamanımızda sınıfsız, sömürüsüz, sınırsız, eşitlikçi, özgürlükçü ve insan merkezli bir dünya için mücadele edenlerin "terörist" ilan edilmesi ve benzer iftira ve baskılara maruz bırakılması gibi.

Aleviliği sadece yerleşik hayata uymayan göçebelerin dinsel yaşayışı olarak gösterenlerin asıl amacı onun sınıfsal-toplumsal kökenlerini örtmeye çalışmalarıdır. Alevilik Anadolu, İran ve Mezopotamya'da kadim yerleşik toplumların "dergâh-devlet" örgütlülüğüne dayalı ortaklaşa yaşama birikiminin uzantısıdır. Kadim Aleviliğin temel yapıları ve örgütlülüğü barbar akınlarınca yok edilmiş ve merkezi yapıları bozulan Alevilerde mecburen dağ başlarına sarp ve korunaklı alanlara sığınarak varlığını sürdürme kavgası vermiştir. Kimi zamanda korunaklı kale içlerinde (Alamut kalesinde olduğu gibi) yağmacı barbar devletlerin akınlarına karşı kendilerini koruyarak "Sır'rını fâş eylemeden" "*Yol*"u geleceğe taşımışlardır.

Bugünkü Alevi toplumu, yaşadığı onca baskı, katliam, soykırım, inkâr, imha ve asimilasyoncu politikalar nedeniyle tarihsel kaynaklarına, felsefelerine (Vahtet-i Mevcut, En'el Hak, Nokta-i Vahit, İnsan-î Kâmil, Kırklar Cemi, Guruh-u Naci/Naciye, Sır-ı Hakikat Kapısı vb.), inanç ritüellerine (Dar Meydanı, Düşkünlük, İkrar Verme, Musahiplik, On İki Nur Orucu vb.) önderlerine (Pîr, Ana, Seyyid, Abdal, Derviş, Dede, Baba, Veli, vb.) örgütlerine (Ocak, Dergâh, Ziyaret, Tekke vb.) karşı önemli bir yabancılaşmanın içerisine girmiştir/sokulmuştur. Ocak merkezli sosyal hayatın düzenlenmesi kopmuş, yaşam pratiği içinde aktarılan Alevilik felsefesi yabancılaşma ve kopukluk nedeniyle yeni nesillere uzunca bir zamandır aktarılamaz olmuştur.

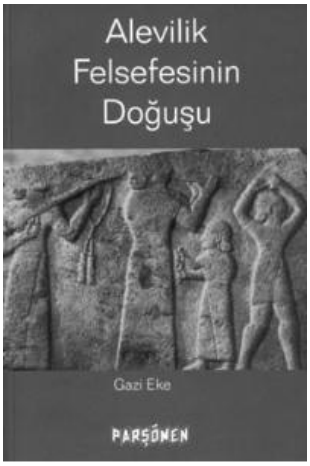
Bu yabancılaşmanın-kopukluğun kaynakları tarih içinde Alevilere yönelik yapılan saldırıların katliam boyutunda olması, Alevilerin önderlik ettiği isyanların ya da öz savunmaların yenilgiye uğraması yanında kapitalist ilişkilerle birlikte Alevi topluluklarının kentlere göçüyle kapalı köy hayatı eksenli sosyal hayatın kültürel aktarımının kesintiye uğraması da vardır. Ancak kapitalist ilişkilerin kırsal kesimi çözmesini tek başına bir neden olarak görmek de sorunu eksik anlamaktır ve hatta çarpıtır. Şöyle ki kapitalist ilişkilerin gelişmeye başladığı dönemden öncede sonrada gerek Osmanlı gerekse Cumhuriyet dönemleri Alevilerin asimilasyonu yönünde ciddî ve birbirini takip eden sistematik çalışmalar yapmıştır. Mesela Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli Dergâhı'ndaki camiinin 1826 yılında yapıldığı ve Alevi dergâh ve köylerine camii yapma anlayışının Cumhuriyette daha da hız kazandığı ve hâlâ sürdüğü hatırlanmalı; beraberinde, coğrafî yapının koruyucu etkisini de yanına alan ve uzun zaman eski komünal-ortakçıl değerlerini korumayı başaran Alevi-Kızılbaşlara yönelik Dersim bölgesinde yapılan zorunlu göç, katliam ve baskıdaki sürekliliği de dikkate aldığımızda neyi ifade ettiğimiz rahatlıkla anlaşılabilir. Aleviler tarih boyunca devlete asker ve vergi vermemiş, onun hukukunu, dinsel pratiğini tanımamış, kendi dünya tasarımları olan Ocak eksenli *Rızalık* ve *İkrara* dayalı Rızalık Şehri (Işık Bahçeleri) için mücadele etmiştir. Bu tavırlarından dolayı nüfus olarak yoğunlukta oldukları yerler ekonomik olarak çökertilmiş, zorunlu göçlerle boşaltılmış veya fiilî baskı ve katliamlarla buralarda yaşayanlar yıldırılmak istenmiştir. Ve hâlâ egemen resmî ideolojinin, dinin, mezhebin özündeki dayatmalarla aşağılanan Aleviliğe yönelik savaş güncel asimilasyon programlarıyla ve farklı boyutlarıyla sürmektedir. Çünkü bu bir sınıf savaşımıdır; eşitlikçi-komünal bir dünya tasarımıyla yola çıkanlar varlığını sömürü ve zorbalık üzerine kurmuş sosyal sınıflar için eskiden olduğu gibi hâlâ en tehlikeli kesimdir.

Ayrıca bugün için Aleviler kapitalist ilişkilerin dayattığı kentleşme ile birlikte geleneksel ortak sınıf zeminini kaybetmiştir, kapitalist pazar ilişkileri gereği burjuvazinin pompaladığı milliyetçilik rüzgârıyla da temel iddialarının birçoğunu koruyamayarak kaybetmiştir. Oysa "*Yetmiş iki millete bir göz ile bakmayan / Halka müderris olsa hakikate asidir*." diyen Yunus Emre'dir ve bu bakış açısı maalesef yok olmak üzeredir. Daha önceki dönem bir yana son üç yüz yıldır Balkanlar, İran, Anadolu ve Mezopotamya'da Arap, Kürt, Fars, Türk, Bulgar, Arnavut, Rum ve Ermeni etnik kökenli Alevilerin milliyetçiliğin etkisiyle iletişimlerinin kopması hâkim sınıfın işini hayli kolaylaştırmıştır. Ayrıca Alevilerin saldırılara karşı sığındıkları dağ ve yaylalardaki çökertilen ortak sınıf zemini (tarım ve çobanlığa dayalı komünal yapı) nedeniyle

çözülmeleri ve ürettikleri değerlerinin kapanın elinde kalması veya çarpıtılması eskiye göre çok daha kolay olmuştur. Alevilerin ortak sınıf zemini dışında yer alan kimi kesimlerin (esnaflaşan, burjuvalaşan, memurlaşan vb.) egemen sınıfın örgütlerinde yer alarak Aleviliği egemen dine-mezhebe uyarlamaya çalışmaları (Hünkâr Hace Bektaşi Veli ile ideolojik farklılık içindeki Babağan kolunun Bektaşilik adına yaptığı işbirlikçilikteki gibi) ve egemenlerden aldıkları maddî ve manevî güçle Aleviliğin tek temsilcisi gibi davranmaları onların sınıf çıkarı gereğidir. Mesela günümüzde Cem (Cumhuriyetçi Eğitim ve Kültür Merkezi) Vakfı'nın bu ifadelere tam olarak uyduğu görülebilir. Alevi tarihinde de benzeri durumlar daha öncede yaşanmıştır: Osmanlının ve sonlarına doğru Türkçülerin yönlendirmesine maruz kalan Bektaşi tarikatı ile sürekli katliamlara maruz kalan Aleviliğin en kadim süreği Kızılbaşların yaşadığı çelişki ve çatışmalar gibi.

Avrupa merkezli yaşanan burjuva devriminin felsefî çerçevesi aydınlanmanın kalıplarına sığmayan Alevilik en öldürücü darbeyi burjuva devletlerinin inşası sürecinde almaya başlamıştır. Aleviliğin kadim süreğinin mekânı olan Balkanlar, Anadolu, İran ve Mezopotamya'da ki ulus devlet inşası süreci kanlı saldırıların ve ideolojik yıpratmaların daha da örgütlü olarak yaşandığı dönem olmuştur.

1923 sonrası Cumhuriyetin ilanı, "laiklik" uygulamaları ve "Tekke ve zaviyelerin kapatılması" olayını bugün bazı Aleviler "cellâdına âşık" bir pozisyonla kendilerine özgürlük alanı açılmış gibi değerlendiriyor. Bu hatalı değerlendirmelerin oluşmasında İttihat ve Terakki'nin Bektaşiler üzerine yaptığı çalışmaları ve ürettikleri resmî söylemlerin payı önemlidir. Ek olarak Sol'un da burjuva resmî ideolojisini-resmî tarihini doğru tahlil edememesini mutlaka eklemeliyiz buna. Artık çıplaklığıyla ortaya çıkan şeyi yüksek sesle söylemek durumundayız: Cumhuriyet dönemi laiklik adına yapılan uygulamalarla Alevilerin örgütlü kültürel aktarımlarının yapıldığı Alevi tekke, ocak ve dergâhları kapatılırken Sünni-İslâmi cemaatler camilerde faaliyetlerini sürdürerek Diyanet İşleri kurumu sayesinde daha da palazlanmıştır. Sistem "laiklik" yüceltmesi yaparak bu yönde önemli bir bilinç bulanıklığı yapmayı ve asıl niyetini gizlemeyi kitleler gözünde başarmıştır. Mesela tarih kitaplarını söyle karıştırdığımızda Mevlevi tarikatının "Tekke ve zaviyelerin kapatılması" yasası çıktıktan sonrada faaliyetini sürdürdüğü hatta 1931 yılında M. K. Atatürk tarafından ziyaret edildiği rahatlıkla görülebilir. Yine Türkçülerin denetimindeki bazı Bektaşi tekkelerinin faaliyetine müsaade edildiği görülebilir. Ancak şimdi anlıyoruz ki bu müsaade de Aleviliği Türkçülüğe ve Sünni İslâm'a bağlamanın yüzü suyu hürmetine yapılan ayak oyunlarının bir parça-

sıymış. Bu açıdan Alevileri adeta modern bir din derekesine getirilen laikliğin "bekçisi" olarak göstermek de Aleviliğe yapılan hakaretlerden biridir. Çünkü bekçiliği yapılan "laiklik" uygulamaları nedeniyle Alevilik tüm örgütsel, felsefî ve tarihsel bağlarından arındırılmıştır. Bu günkü Alevilik üzerine her kafadan bir ses çıkmasının nedenlerinden biride budur. Çünkü tarihsel örgütlülükler, arşivler, semboller, mezar taşları, kitaplar, gulbanklar, stranlar, beyitler, nefesler, deyişler, folklorik birikimler, kurumlar yağmalanmış ya da yok edilmiştir bu süreçte. Alevilerin yoğun bir nüfus ve homojen bir şekilde yaşadığı Koçgiri'deki 1921 vahşeti ve 1937-38'de Dersim bölgesinde yapılan soykırım ve katliamlarda Alevi köylerinin uçakla bombalanmış olması egemen sınıfın dinî ideolojisi Türk-İslâm sentezine dayalı Sünni-Türkçü zihniyetin gerektiğinde ne boyutlara kadar saldırgan olacağının açık göstergesidir. Tarihteki diğer Alevilere yönelik saldırılarında aynı katliamcı sınıf kiniyle yapıldığını unutmamak gerekiyor.

Avrupa feodalizmindeki "uluslararası" Hıristiyan kilise-devletinin yerine "ulus-devlete" bağlı Hıristiyan "ulusal kiliseleri"nin tesis edilmesi süreci esasında burjuva aydınlanmasının anlatılmayarak es geçilen en önemli yönüdür ve bu yön TC'nin oluşum aşamasında da ulusal devlete bağlı Türk-İslâm anlayışının devlet eliyle bizzat örgütlendiği sürece tekabül eder. Kemalist rejimin aydınlanma olarak anlattığı şey dinin ulus devlete bağlanarak tektipleştirilmesi, farklı unsurların tasfiye edilmesi-yok edilmesi sürecidir. Sol'un ve Alevilerin "aydınlanma, laiklik, hümanizm" olarak sahiplendiği ve göklere çıkardığı şeyde Türk-Sünni İslam'ın tüm topluma tesis edilme sürecidir. Bu aydınlama-laiklik uygulamalarına sahiplenmek gerici burjuva politikalarına (Kemalizme) sahiplenme ve ringe baştan yenik çıkmadır. Kemalistlerin Aleviliği "Anadolu hümanizmi" olarak etiketlemesi ve orada sınırlandırarak onu sınıfsal, toplumsal, tarihsel ve kültürel bağlarından koparark burjuva hümanizminin içine sıkıştırmaya çalışması bu açıdan boşuna değildir.

Bizans, Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluğu dönemi içinde gerçekleşen Alevi katliamları ya da varlığını korumak için geliştirdikleri savunmalar, ayaklanmalar Avrupa'daki köylü isyanlarının, savunmalarının temel felsefesi ekonomik, siyasî ve ideolojik olarak birbirine çok benzemektedir. Alevi süreğini salt mezhepsel isyan ya da çelişkiler olarak görmek ve Aleviliği homojen, değişmeyen, kendini yenilemeyen bir mezhep olarak algılamak tarihi din-

ler-mezhepler savaşı olarak yorumlayan egemen gerici idealist-metafizik felsefenin ekmeğine yağ sürmek demektir. Bu günkü adıyla ve yeni bir kavram olarak Alevilik, çok farklı ekol ve kaynaklardan sürekli beslenmiş, belli benzerlikler gösteren inanç ve yaşama biçimlerinin üst başlığıdır ve erenlerin tarifi ile "*Yol*"dur. Alevilik İran, Mezopotamya, Anadolu, Balkanlar gibi coğrafyalara yayılmış kadim komünal-ortakçıl toplum içinden gelen eşitlikçi-ortakçı kimi alışkanlıklar, düşünme, yaşama ve ibadet biçimi ile Mazdaki, Babeki, Hurremi, İsmaili, Karmati, Hurufi, Vafai, Surh-ser, Kızılbaş, Rafizi, Raa Haq, Ahlêê Haq, Yezidi, Elawi, Bektaşi, Bedreddini, Nusayri, Işık Erenleri vb. gibi adlarla anılan ve kimi zaman benzeşen kimi zaman dönem ve mekân farklılığından dolayı birbirinden ayrışan değişik kol, din, mezhep veya yaşama biçimlerinin etkileşerek ve isim değiştirerek bugüne ulaşan en genel adıdır. Beraberinde kimi heteredoks Hıristiyan geleneklerine (Katharlar, Pavlikanlar, Bogomiller, Albigenler, Tandrakitler vb. gibi) hem kaynaklık hem de etkileşim zemini yaratmış, kimi zaman iç içe geçmiş kimi zaman ayrışmış Komünal geleneğin örgütsel uzantısı olarak Alevilik İslâm, Hıristiyanlık ve Musevilik gibi egemen dinlerin yoğun baskılarına karşı özündeki ikrara dayalı Rızalık Şehri hedefini koruyarak tahkiye yapmış, kendine yaşama alanı yaratmaya çalışmış, saldırılar karşısında kendi örgütlülüğünü güçlendirerek savunma taktikleri geliştirmiştir. Yaratılan bu alan ve taktikler hâkim zümrelerce-devletçe iğdiş edilmeye çalışılmış, kimi zamanda yaratılan kavramlar egemen dine-mezhebe uyarlanmaya çalışılmıştır. Bu açıdan Aleviliği salt İslâm/Hıristiyanlık ile ya da İslâm dışılıkla sınırlandırmak onu eksik anlamak ve çarpıtmak demektir. Alevilik resmî İslam ve resmî Hıristiyanlık akınlarına karşı durma mücadelesi olarak yeni niteliklerle gelişirken yaşadıkları coğrafyalardaki daimi kargaşa ve katliamlardan dolayı bu resmî dinlerin baskısına cevaben geliştirilen takiyye ve savunmalar bir etkileşimi sürekli altüst oluşa bağlı olarak değişik kopuşları da doğurmuştur. Beraberinde Aleviliği salt bir etnik ulus kimliğine indirgemekte en büyük hata ve çarpıtmalardan biridir. Aleviliği belirli bir dönemki uygulamalara bakarak Bektaşilik ile sınırlayarak onu Türkçülüğe veya Zerdüştlükle-Mazdeizmle sınırlayarak Kürtçülüğe hapsetmek açıkça tahrifattır. Beraberinde eski toplumların çoğunda bulunan ve ritüel anlamında ortak karakterdeki Şamanizm izleri üzerinden Aleviliği Asya menşeli diyerek Türkçülüğe taşımakta zoraki ve ırkçı bir tarih yazımıdır. Bugün ne yazık ki Alevilik üzerine yazılanlar bu çarpıtıcı noktalar üzerinden sürmektedir.

Alevilerin bütün sürek ve yaşama biçimlerindeki ortak felsefî algısında Rızalık Şehri'nin gereği olarak ırk, cinsiyet, milliyet, din ve mezhep ayrımı

yerine insan merkezli bir yaklaşım vardır. Ayrıca egemen zümre-devlet dayatmalarına karşı tüm milliyet ve dinlerden yoksul köylüler ile ezilenlerin ortak zeminde hareket etmeleri Alevi felsefesinde bu özelliği sürekli canlı tutmuştur. Genel olarak Alevilikte tanrı(hakk)-doğa-insan birliği ve önceliği vardır, bu durum mesela Şahkulu Sultan Dergahı'nda yetişen 1853 doğumlu âşık Edip Harabi'nin bilincine söyle yansır: *"Daha Allah ile cihan yok idi / Biz onu var edip ilan eyledik / Hakka layık hiçbir mekân yok idi / Hanemize aldık mihman eyledik. / İsmi şöyle dursun cismi yok idi / Hiç bir şekli şemali yok idi / Şekil verip tıpkı insan eyledik*." Alevilikte *"Dost senin yüzünden özge ben Kıble-i can bilmezem / Pirin hüsnünü severim ben gayri iman bilmezem*." (Kaygusuz Abdal Sultan) dizelerinden de anlaşılacağı gibi kıble insandır ve insan kardeştir, bundan dolayı *"yârin yanağından gayri"* bütün mallar eşitçe bölüşülmelidir; kâinat, maddesel ve zorunlu bir oluştur; ne yaradan nede yaratılan vardır. Yunus Emre boşuna *"Çok cehd idub istedüm / Yirü göki aradum / Hiç mekânda bulamadım / Buldum insan içinde*." dememiştir. Beraberinde semavi dinlerin kitaplarının *"Tevratı yazabilirim / İncili dizebilirim / Kuranı sezebilirim / Mademki ben bir insanım."* diyen âşık Daimi dizelerinde olduğu gibi kişiler tarafından yazıldığı düşünülür. Yol kardeşliğini (musahipliği) temel alan ve *"Malı mala, canı cana katmalı."* felsefesiyle bütün toplumu Musahip etmeyi hedefleyen Alevilik, "*Mazlumlar zalimden hakkını alsın*."(Pîr Sultan Abdal) diyenlerin tarih boyunca sınıflı toplum örgütlenme biçim ve ilişkilerinin (sömürü ve mülkiyetçiliğin) saldırı ve dayatmalarına karşı çıkışının kendisi/felsefesi olarak var olmuştur. Yine İslâm'ın yaradılış felsefesine kabullenmeyen Aleviler sınırlandırılmamış bir insanı temel alan evrensel özelliklerle cennet ve cehennem sorunu olmadan yoktan var etmeye inanmayarak ölüleri için; *"ölür ise ten ölür, canlar ölesi değil."* bakış açısıyla "*hakka yürüdü*", veya "*don değiştirdi*" der. İşte bu temel özelliklerinden dolayı egemen kesimlerin ideolojisi olan din ve mezheplerin tarih boyu karalama, iftira ve zulümlerine maruz kalmıştır. Zaten bundan dolayı Aleviliğin tarihi takiyyenin, inkârın, yasaklanmanın ve katliamların tarihi olmuştur.

Laik Batı kaynaklarında ve modern tarih denilen bugünkü resmî tarih yazımlarında Türk ve Kürt İslâmcı ile laik tarih yazıcılarının Aleviliğin sınıfsal yönünü gizlemek için canla başla çalışıyor olması dikkat çekicidir. Aleviliği İslâm'ın veya Hıristiyanlığın sapkın mezhebi olarak görenlerle Sünniliğe ya da Şiiliğe bağlamak isteyenlerin zihinsel şekillenişi aynı sınıfsal kökenden beslenmektedir. Türkiye'deki devşirmeci Sünni ulusçuluğun bir ucunda Katolik, bir ucunda da Protestan kültürü ve ahlak anlayışı vardır ve bu emperyalist-kapitalist sömürgecilikle tam bir uyumluluk içerisindedir.

19. yüzyıldan itibaren Avrupalı araştırmacıların "Şark sosyalizmi" diye tanımladığı Aleviliğin tarih boyunca gelişen sınıf savaşımları içinde bir yaşama biçimi ve ezilenlerin ideolojisi de olduğunu es geçerek sadece semavi dinler penceresinden klasik "din", "mezhep" sınırlandırması içinde tutmaya dolayısıyla durağanlaştırmaya ve günümüzdeki sınıf savaşımlarındaki ezilenlerin-sömürülenlerin bilimsel ideolojisi olan sosyalizmle bağlantı kurmasını engellemeye çalışıyorlar. Engellenme zokası yutuldukça da Alevilik İslâm içinde bir dini akım olarak donuklaşarak zamanla asimilasyonla yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Son zamanlarda Alevilik-Kızılbaşlık konusunda önemli kitaplar, araştırmalar yapılmaktadır. Bu araştırmaların onlarca katı kadar da eskiden olduğu gibi çarpıtıcı, bilinçli olarak asimile edici yayınlar bulunmaktadır. Egemen sınıfça tuzak olarak açılan tartışmalar egemen din-mezhep kavramları üzerinden sürdürüldüğü için hâkim ideolojinin terminolojisiyle değerlendirilmeye gidilmekte ve peşinen egemen ideolojinin-dinin-mezhebin dili kullanıldığı için Aleviliğin asimilasyonuna su taşınmaktadır.

Aleviliğin doğru bir zeminde algılanmasını engelleyen, sulandıran, çarpıtan yayın ve etkinliklerin içinden sıyrılarak olaya bilimsel bakmak birçok insan için hayli zor. Gerek Alevi yol ve erkânını öğrenmek için gerekse felsefî boyutunu kavramak için doğru kaynağı seçmek önemli. Alevilik üzerinde oynanan bütün bu politikaların felsefî/siyasî boyutunu daha iyi anlamak ve bilimsel (diyalektik ve tarihsel materyalist) bakış açısıyla değerlendirmek için Parşömen Yayınları'ndan çıkan Gazi Eke'nin kaleme aldığı ***Alevi Felsefesinin Doğuşu*** adlı kitap konuya ilgi duyanlar açısından bütüncül ve doyurucu yanıtlar getirmektedir. Aleviliğin doğayı, insanı ve toplumu algılayışı, bu algının sosyal/sınıfsal kökeni ve yaşama pratiği felsefî açıdan ele alınarak işlenen kitap önemli bir açığı kapatıyor ve bu alanda daha çok çalışmanın yapılması gerektiğini de işaretliyor.

Yine Kızılbaş-Alevi gelenekte pişmiş Hünkâr Hace Bektaş-ı Veli Dergâhı'nda bir Pîr olarak yaşamış Kurban Baba'nın oğlu, çocukluk ve gençliğinde yüzlerce Dede, Pîr ve âşık'ın hizmetine yelen Haşim Kutlu'nun Yurt Yayınları'nca basılan ***Kızılbaş Alevilikte Yol Erkân Meydan*** isimli çalışmasının da Aleviliğin yol ve erkânı ile ritüellerinin hem kadim zamandan bu yana değişimi-gelişimi açısından hem de felsefî karşılıklarıyla doğru algılamasına katkı getirecek titizlikle hazırlanmış önemli bir çalışma. Kitap bu açıdan hem samimi bir Alevinin yol ve erkânı öğrenmesine hem de Aleviliği merak eden kişi ya da akademisyenlere rehber olabilecek bir kaynak.

Hiç kuşkusuz Alevilik üzerine çok çeşitli kaynaklardan beslenmek ve onun felsefî ekseninde tarihsel gelişimi kavramak, alanda bilimsel inceleme adına resmî ideolojinin borusunu öttürenlerin etkisinden kurtaracak ve yaşadığımız coğrafyayı sosyal olay-olgu ve süreçleri doğru algılamamızı sağlayacaktır.

Anadolu coğrafyasında Yörük-Sünni, Türkmen-Sünni, Karaman-Hıristiyan, Karmati-Musevi ve Türkmen-Alevi gibi çeşitli "Türk" boyları; Kürt-Şafi, Arap-Sünni, Yezidi, Kürt-Alevi, Arap-Alevi, Ermeni-Alevi, Çerkez-Hanefi, Yahudi-Musevi ve Ermeni-Rum-Asurî-Arap Ortodoks-Hıristiyanlar vb. birçok halk bulunuyorken neden Cumhuriyetin ulus-devlet olarak hiçbir boya dayanmayan, Osmanlı İmparatorluğu'ndan devralınan devşirme bir kurum olan "Türk-Hanefi-Sünniliğine" dayandığının felsefî boyutunu kavramak için bahsedilen kitaplar yanında Süleyman Şahin (Arı Mazin), ***Âşıkların Diliyle Kızılbaş Alevilik***, Kaldıraç Yayınları; Haşim Kutlu, ***Kızılbaş Kadın***, Alev Yayınları, İsmail Kaygusuz, ***Görmediğim Tanrıya Tapmam*****,** Su Yayınları; Gürdal Aksoy, ***Alevi Tarihine Coğrafi Bir Giriş***, Dipnot Yayınları; Kolektif, ***Anadolu Alevi Kültü ve Sol'un "Politikası"***, Sorun Yayınları; Mehmet Bayrak, ***Alevilik ve Kürtler***, Özge Yayınları gibi eserlerin incelenmesi gerektiğini düşünüyoruz. Okuduğunuz yazıya kaynakça olarak da gösterebileceğimiz bu kitapların dikkatlice değerlendirilmesi ve eleştirel katkı ile sahiplenilmesi meraklısına hayli geniş bir perspektif sunacaktır.

Aleviliğin felsefî boyutunun iyi kavranması tartışmasız diyalektik ve tarihsel materyalizmi yaşadığımız coğrafyaya iyi uygulamamızla eşdeğerdir. Bu yönde bir niyetle kaleme alınan çalışmalara sahiplenmek ve eleştirel katkıyla zenginleştirmek gerekiyor. Çünkü burjuva resmî ideolojisi ve resmî tarihinin Alevilikle ve genel olarak bulunduğumuz coğrafyanın tarihiyle ilgili ürettiği safsataları parçaladıkça Marksizm bu coğrafyada kendini sağlam bir damar üzerinden yeniden üretecek ve sağlıklı bir iktidar perspektifinin zeminini rahatlıkla yakalayacaktır.

21 Mart 2011

LİLİTU

lodos kuvvetli esecek yarın
zaman zaman kıble keşişleme
pususunu kaldıracak artemis
lilitu girebilir evinize
lodos kuvvetli esecek yarın
zaman zaman kıble keşişleme

israfil suruna üfledi
dirildi afrika'da çöl kumları
sorguçların hesap bulutlarında
mahşerin kızıl yalvaçları
alabilir etkisi altına
sevdalarımızı

çatılarınızı uçurabilir
cevabı verilmemiş sorular
çamur yağabilir sokaklarınıza
ve gökyüzünüzün bataklığında
belki de ilk kez
boğulabilirsiniz
ziyafet çekebilir timsahlarınız

israfil suruna üfledi
ortalık mahşer yeri

ajanslar uyardı
teyakkuzda olun
gün nelere gebedir bilinmez
hades'in üç başlı şeytanı dirilebilir
açılmayabilir lahdinizin nakışlı kapağı
cehenneminize dönüşebilir
kıyametiniz
sonsuza değin

teyakkuzda olun
gün nelere gebedir bilinmez

devlet bakanı açıklama yaptı
önlem alınmış
panik olunmayacakmış

fırtınayı ankara'da karşıladı emekçiler
çileleri sırtlarında
ektiler sokaklara sabır çiçeklerini
demir yumruklara inat
suladılar kanlarıyla tohumları
büyüsünler diye

ankara'da bir başka rüzgâr
adı günbatısı
kesmeye çalıştı poyrazın önünü
dikilip karşısına kıblenin keşişlemenin
sızdı ara sokaklara sinsice
biber gazının buğusunda
karartıp pencereleri
çekti ulus'ta bombanın pimini
kızılay'da bir tane daha
istanbul, diyarbakır, yüksekova'da
bir tane bir tane bir tane daha
kustu bombalar ardı ardına
meçhuller failimeçhuller
ağlaştı sokaklar

aydınlık üşüdü
yılanın kahpe koynunda
yalancı emzikle avunmaktan
yorgun
düştü
umutlar

devlet bakanı
önlem alındı
panik olmayın
dedi

ulus'ta üç işçi öldü
kızılay'da dokuz
istanbul'da on dokuz
diyarbakır yüksekova dersim

nal çakıldı ayaklarına karanfillerin

bakarlar şimdi kan göllerine
kendi güzelliklerinin mezrasından
doğarlar
yeni günlere
çiğdem çiğdem
zambak zambak
tomurcuklar

bir tazelik gelir yurdun kokuşmuş nefesine

lodos kuvvetli esecek yarın
zaman zaman kıble keşişleme
teyakkuzda olun
gün gebedir
yeniliklere

lilitu girebilir evinize

İrfan Ünal

YURTSUZ BULUTLAR

A.H.Samokhvalov

Giydirsem aç
yedirsem açık
bu bebekler……
oğul.

Buralarda işimiz ne
yokluk, yabancılık
bu çamur, bu kara balçık

Uzun yoldan geldik
ak saçlarımdan ak dağların ardından
toprağına yurt dediğimiz
gölgesinde büyüdüğümüz cevizleri bırakıp…
oğul.

Naylon çadırımız yayla çadırı değil
dumanımız ürkek
tarlaya uzanır ellerimiz
gölgemiz titrer
silinip giden tarlada binlerce ayak izi
bizim değil gecesi gündüzü
ömrümüz mevsimlerin hükümlüsü
bizim değil yıldızlardan başka hiç birisi

Su yok
seccademi sereceğim yer,
kıble yok
bilen biri yok dilimizi
istemezlermiş bizi
biz ister miyiz, soran yok…
oğul.

Başımızı kaldırsak tarladan havaya
aynı bizim oraların bulutları
onlar bile top top olup gezer
biz çapada burada, dayıların fındıkta uzak diyarda…
biz burada yurtsuz
dayıların orada…

Soğanı çekiyorum kökü var
kuşa bakıyorum konacak dalı
bize bakıyorum
iki saatte kurulan çadırı…
oğul.

Giydirsem aç
yedirsem açık
açık
aç-
lık…
Oğul…

Kemâl Kök

BOYNU BÜKÜK İKİ NERGİS

Boynu bükük iki nergis
Bir cam önünde
İki gözüm bir sap gelincik
Yerde sürünür

Gün olur
İki nergis boyun büker
Bir cam önünde
Uğramaz olur
Her sabah pencerenize konan
Minik serçe
Bir sap gelincik yerde sürünür

Bülbül ölünce
Gülün soluşunu gördünüz mü siz
Ya da güneşe tapan
Ayçiçeklerinin ayinini izlediniz mi hiç
Niye boynu büküktür gelinciğin
Nasıl delip çıkar kayaları narin bir çiçek
Güvercin gagasında niye taşır karanfili

Sizler çiçeklerle bölüştünüz mü hiç
Bölüp ölüm acısını orta yerinden
Bir tek sabır çiçekleri bölüşür yasını
Ranzasından zorla koparılıp alınan
Sonsuza götürülen yoldaşın acısını

Ben ne zaman iki gözü iki çeşme
Pembe bir leylak görsem dalında
Erguvana sarılıp ağlayan
Bir hanımeli görsem
Ya da yerde sürünen bir sap gelincik
Bilirim ki körpe bir civan düşmüştür
O gün kara toprağa

Boynu bükük iki nergis
Bir cam önünde
İki gözüm bir sap gelincik
Yerde sürünür

Hasan Öztürk

Hıdır Diren
Popüler Kültür Çürümüş Burjuva Kültürüdür

Sınıflı toplumlarda üretim, mülkiyet ve paylaşım ilişkilerinin yapısı ile geçmiş kültürel ve sosyal birikimlerin oluşturduğu çelişki ve çatışların yarattığı dinamizm kültürel ortamı yaratan temel bir etkidir. Günümüz kapitalist toplumunda hızlı üretim ve o ürünlerin hızlı tüketilmesi kültürel üretimleri de yönlendiriyor ve zamanla kültürel üretimde sanayideki gibi bir karakter kazanıyor. Standardize edilmiş, kârlılık oranı yüksek, kapitalist ilişkilerdeki gelenekselliği kapsayan ama sürekli yeni bir sunumla kendini gösteren kapitalist kültürün içindeki sanatsal meta, pazar koşulları içinde raf ömrü kadar yaşıyor. Bu tüketim çemberine "kitle kültürü, popüler kültür, eğlence kültürü" gibi adlandırmalar yapılıyor. Adına her ne denirse densin bu kültürün ana özelliği kapitalist üretim ilişkilerin devamına yönelik olması ve kapitalizmin bu kültür olmaksızın ayakta kalamayacağı.

Kapitalist üretim, mülkiyet ve paylaşım ilişkisinin kültürel ortama yansımasının kodlarını doğru çözmek gerekiyor. Aradaki ilişki iyi kurulamazsa kapitalist kültürün oluşturduğu tütsüler içinde kaybolmak da mümkündür.

Kapitalist toplumda paylaşım ilişkilerini belirleyen şey kâr oranı ve meta fetişizminin geldiği boyuttur. Burjuva medyasında bu boyuta dair her gün sayısız örnek çıkıyor.

"Âşık olmadığım ürünü satın almam"

"Âşık olmadığım ürünü satın almam." diyor bir magazin dergisinde yeni yetme baldırı çıplak oyunculardan -pardon mankenlerden- biri ve büyük puntolarla devam ediyor emperyalist burjuva estetiğinin yapısını yansıtan mankenimizin hayat dersleri: "Satın aldığım şey dünya standardında olmalı, modern olmalı. İnsanı farklı, özgür ve özel göstermeli."

Âşk ve satın almanın burjuva medyasında aynı cümle içersinde geçmesi artık pek yadırgadığımız şeyler değil. Satın almak, sahip olmak, tüketmek, tüketerek özgürleşmek gibi kavramlar dizi filmlerin, TV'lerdeki magazin geve-

zeliklerinin, artık her gazetenin günlük eki olan dedikodu basınının kutsal kavramları. Bu kavramlarla kozmopolit-yoz burjuva kültürünü yüceltmek, sap ile samanı birbirine katarak binlerce yılın birikimi emekçi halk kültürüne ve tüm ilerici-demokratik kültüre saldırmak baş işleri bu zatların. Emekçi halk kültürüne saldırıyorlar, böylece güya gelenekleri parçalıyorlar, hurafeleri yıkıyorlar. Ama aynı manken daha büyük bir idealizm içinde: "İnşallah bir gün evlenirsem burcuma göre eş seçeceğim ve böylece sonsuza kadar mutlu olacağım." diyor ve kendi dünya standardının seviyesini ortaya koyuyor. Emperyalist sermayenin dünya standardı mistisizm içinde insanları tutsak etmek, bilimsel düşüncenin önünü kesmek ve her zaman olduğu gibi tüketimi körüklemek. Ve o zavallı manken bir ürün olarak eğlence pazarının içinde bir meta, zamanı gelecek demode olacak, kırışık ve kirli bir peçete gibi çabucak atılacak bundan haberi bile yok; üstelik kendisi yerel medyada meşhur ve o bahsettiği dünya standardında olmanın başka ilişkiler gerektirdiğinin ayırdında bile değil.

Magazin medyasında öne çıkan tüketim kültürü insanlığın komünal dönemden bu güne taşıdığı temel insanî duygu ve davranışların sahtesini üreterek âdeta işportacı tezgâhına düşürüyor, kitleleri bu sahte ürünlerle avlıyor, onlara hayal satıyor. Bu açıdan emekçi halk üzerinde inanılmaz bir etki yaratarak ideolojik olarak gericilik içinde tutuyor. Emekçi halkın dinî ve insanî eğilimlerinin içindeki dayanışma duygusunu, insanî duyarlılığını bağış, kurban, zekât, yardım gibi organizasyonlarla sömürüyor, buralardan burjuva örgütlerine (örnek olarak vakıf ve dernek çatısı altında İslâmî söylemli Deniz Feneri, İHH vb. gibilerinin yanında Laik-Kemalist söylemli Türkçü ve asimilasyoncu TEV, ÇYDD vb. gibilerini sayabiliriz) inanılmaz mali kaynaklar aktarıyor. Magazin kültürü ile dini eğilimler ilk bakışta çelişir gibi gözükse de, magazin medyası dini de günümüz tüketici kültürü içinde sürekli revize ediyor, kapitalist ilişkilerin yönelimlerine uyarlıyor. Burjuva medyasında mistisizmin her türlüsü baş başa gidiyor, akılla akıldışı da iç içe bulunuyor. Fal yorumları, yeni bir bilimsel buluşun haberi, güya alternatif tıp olarak sahte hekimlik-bitki ilaçları, dini bilgiler, mankenlerin-futbolcuların özel yaşamı, facia haberleri, cinsel bilgiler iç içe veriliyor. Bilimsel düşünme, felsefî çıkarımda bulunma bu hengâmede yok ediliyor. Magazin medyası tüketim kültürünü her alanda yönlendiriyor; ne yenecek, ne giyilecek, ne alınacak, nasıl zaman geçirilecek hepsini tüketim-kâr ekseninde yönlendiriyor. Yüzlerce TV kanalı kimi laik-demokrat kimlikle, kimi İslâmî veya milliyetçi kimlikle bu tüketim pastasını tekellere pay ediyor. Arkalarındaki sermaye grupları için

David Alfaro Siqueiros

yeni yeni pazar ve müşteriler yaratıyor. Özellikle kadınlar ve çocuklar üzerinden propaganda yükseltiliyor. Kapitalist kültür-yaşayış içersindeki en çok sömürülen ve başkasına muhtaç bırakılan halka olan kadın ve çocuklara yöneliyor reklâmlar. Ve başta sağlık ve eğitim olmak üzere her alanı sömüren promosyona dayalı reklâm kışkırtmasında yalnızca bir ürün satılmıyor, beraberinde emperyalist tekellerin ideolojisi de pazarlanıyor.

Artık neredeyse magazin kültürüyle yaratılan sanal dünya belirliyor gerçek yaşantımızın formatını. Gerçekle sanal birbirine karışıyor, gerçek yaşam sanalın içinde eriyerek tütsüler içinde kayboluyor/kaybediliyor. İşçi ve emekçiler yaşamlarındaki çelişkilerin nedenini ve çözümünü kafaları tütsülendiği için fark edemiyor; böylelikle kovandan bal sağan arıcı gibi burjuvazi işçi sınıfından sürekli artı-değer alıyor. İşçi ve emekçilere ise yoksullukları ve sömürülmüşlükleri yanında çektikleri acıları, sınıfsal çelişkileri, özlemleri sömüren dram-melankoli içerikli diziler, şarkılar, filmler ve şovmenlikle yoğrulan güya haber programları kalıyor. Haberler yaratılan bu tütsülü sanal dünyadaki gelişmeleri öne çıkarıyor, işçi ve emekçilerin hayatında onca haber olacak olay ve olgu varken. Haberler, haber-bilgi bombardımanı içinde izleyene düşünme şansı bırakmıyor, faşizan bir despotlukla izleyicisini hipnotize ediyor, bilincini köreltiyor.

"Âşık olmadığım ürünü satın almam" mantığı (daha doğrusu mantıksızlığı) gündelik yaşamın içersinde fetişizmin ne boyutta olduğunu veciz olarak gösteriyor. Fetişleşen ürünler ve onlara karşı üretilen satın alma arzusu "aşk" olarak sunuluyor. Aşk bir satın alma, tüketme ve sürekli tüketmenin gizlenmiş adı oluyor. Yüksek ticarî hedeflerle hazırlanan sinema filmleri, dizi filmler tam bir aşk arenası olarak kurgulanıyor, zamandan, mekândan, sınıfsal ilişkilerden kopuk sürekli bir kavuşma ve kaybetme üzerine. Milyonca insan gözyaşı içersinde ekrana kilitleniyor, ekranın yarattığı körlük-hipnoz günlük yaşamda mistik ilişkiler içinde yaşayan sıradan insanın yeni bir sığınma ma-

bedi oluyor. Bir tuzaktan başka tuzağa giden ve bir ömrünü bu tuzakların yarattığı biçimlendirme içinde yaşayan kaybolmuş bir insan kuşağı oluşuyor.

İşporta Sanatı ya da Entelektüel Gericilik Çağı

Burjuva toplumunda emekçi halk ve işçi sınıfı bir yandan magazin kültürü içine hapsedilirken, aynı tutsaklığı farklı bir boyutta entelektüellerin, aydınların ve sanatçıların elitist camiasında da görürüz. Sanat tacirleri yarattıkları tekelci ortamda kendi ikonlarını, kendi pazarlarını da yaratıyor. Bu yaratma egemen sınıfın ideolojik yönelişi ve kapitalist rekabet yasası içinde şekilleniyor tabii ki. Aydınlar fildişi kulelerinde oluşan sanal âlem içinde gerçek hayattan uzaklaşmış âdeta ortaçağdaki din adamları gibi meleklerin cinsiyetini tartışıyor. (örneğin "Edebiyattan solu çıkarırsak geride ne kalır?", "Çağdaş Türk Edebiyatında En İyi 40 Şey", "Cemal Reşit Rey'den rakı mezesi olur mu?" vb. gibi) Sanatçı ve entelektüeller tepeden tırnağa idealizmle yüklü eserlerinde meleklerin cinsiyetine benzer konuları bireyci ideoloji içinde mistik ve gerçeği bozan bir yapıda anlatıp duruyorlar. En çok satan edebiyat eserlerinde olduğu gibi sanal bir dünyada geçiyor herşey. Keza en çok izlenen filmlerde öyle. Vahşet, ilkel içgüdüleri kışkırtan cinsellik ve korku, şiddet, macera, entrikaya dayalı konular hep en başta. Tekelci sermayenin sanat-kültür birimleri ve yine direkt sermaye gruplarının kendisi sosyal sorumluluk adı altında ideolojik kuşatma hançerini her daim hazır kıta çalıştırıyor.

İşporta tezgâhındaki sahte -bu günkü gençlerin söylemi ile çakma- ürün çeşitliliği gibi sahte sanatçı çeşitliliği burjuva entelektüel ortamında hâkim konumda. Yaşlandığında darbeci faşist general rahatlıkla ressam olurken, istihbarat örgütlerinin kullandığı baldırı çıplaklar şarkıcı; entelektüel ortamı egemen sınıfa rapor etmekle görevli zatlar sanat eleştirmeni; kimlik-kişilik bunalımı girdabındaki küçükburjuva düşünür felsefeci olabiliyor. Ve bir sürü dramaturg, folklor uzmanı, öykücü, edebiyat hocası redaktörlüğünde yazma eylemini gerçekleştirebilen ve pohpohlarla markalaştırılmış sözüm ona edebiyatçılar büyük sanatçı olarak her yeri işgal ediyor, topluma kanaat önderi olarak sunuluyor. Gerçi kimler sanatçı olarak lanse edilmiyor ki burjuva toplumunda. Bir tek sanatçı olarak tanınmayanlar ve bilinçle yok sayılanlar gerçekçi sanatçılardır. Bu sanatçılarda öldükten sonra eğer konjonktüre uyuyor veya resmî ideoloji açısından bir açık veriyorsa devrimci/komünist olma özellikleri silinerek işporta tezgâhına dâhil edilmek isteniyor; yıllardır Nâzım Hikmetlere, Yılmaz Güneylere, Orhan Kemallere yapılan bu değil mi?

İşportada ürün hızlı tüketilir, estetik-felsefî yetkinlikten önce piyasa değeri önemlidir, kâr getiriyor olması sanat baronlarınca yeterli görülüyor. Uyuşturucu tacirlerinin, fabrikatörlerin, patronların lüks villalarının duvarını süsleyen resimler onların haksız kazanç ve sömürücü kimliğinin gizlenmesine ve "yüksek" yaşama biçimlerini kutsayan elitist beğenilerini olumlamaya yarıyor. Ve bu resimlerin ucuz taklitleri işporta tezgâhından sınıf atlama hayali kuranların evlerine girerek özdeşim kurmalarını sağlıyor.

Magazin basın ballandıra ballandıra anlatır sanat sevicilerin bu hallerini; sanattan, felsefeden, insan sevgisinden anlar durumlarını. Sanatla ilgilenen örnek kişiler olurlar, sanat vakıf ve derneklerinin başında iğdiş etmek için genç sanatçı adayı avlayıcılığı yaparlar. Entelektüel gevezeliler gırla gider, tekelci sermaye kültürel çürümüşlüğünü, gerçekçi sanatla mücadele birikimini halka sanatta karşı duyarlılık olarak sunar.

İdealizm her yerde

Kapitalizm-emperyalizm girdiği her yere kendi kültürünü, dolayısıyla belirli bir yaşama biçimi ve materyallerini de götürüyor. Çünkü üretim ilişkileri o ilişkileri var eden kültürle varlığını sağlayabilir. Kapitalist ilişkilerin içindeki anarşi, talan, akıldışılık ve zor ister istemez işçi ve emekçilerin düşüncelerine yansıyor. Ama bu yansımayı egemen sınıf kendi ideolojisinden oluşan bir prizmadan geçirerek halka sunduğu için prizmadan geçen düşünce; kapitalist anarşi rekabet diyerek olumlanıyor, zor hukuk olarak algılatılıyor, talan serbest girişimcilik olarak sunuluyor. Ve burjuva kültüründeki çürümüşlüğün keşmekeşi çokseslilik, demokrasi, özgürlük oluyor; tıpkı kapitalist anarşide meta üretimindeki akıldışılığının demokratik özgürlük olarak anlaşılması gibi.

Burjuva ideolojisi halka kendini yarattığı prizmayla (okul, medya, din, hukuk, vb. gibi) şirin gösterirken gerçekçi davranan-düşüneni toplumdışı hatta "anarşişt, terörist, bölücü" olarak gösteriyor. Gerçekçi sanatçıları kötülüyor, yasaklıyor, engelliyor... Ve bu yağma ve talanı şirin gösteren, insanı soyut âlemlerde yüzdüren eserler başköşeye böylece geçiyor. İdealizm her yerde işbaşında, işbaşında olduğu için sistem ömrünü uzatıyor.

Meta tüketiminin mutluluğu getireceği kurgusu boş hayal çünkü tüketilen metalar tekeller tarafından tasarlanan ve üretilen ihtiyaçlar üzerinden şekillendiriliyor. Tekelleşme sanayide, marketlerde, basım yayımda her alanda. Basım yayımdaki tekelleşmeye bakıp tekelci kültürü sadece edebiyat ve sanatla sınırlandırmamalı. Yeme içmeden tutun dinlemeye kadar her alan, insan yaşamındaki her zaman dilimi tekelci kültürün kapsamı içinde.

Tekelci kültür kendini çeşitli yardım, sanat ve kültürel faaliyetler içinde gizlemede hayli yetenekli. Yine yaşamı biçimlendirmek için en olmaz yerden vuruyor, en masumca alan denilen alanlarda boy gösteriyor.

Meselâ masum gibi gözüken bir film birçok kodu beraberinde taşır. Çocuklar için hazırlanan çizgi filmler dahi böyledir. Egemen gerici ideoloji kendini sinsice gösteriyor. İzleyene zaman geçirme yanında farkında olmadan bir tüketim yönlendirmesi de veriyor. Bir çizgi film daha piyasaya çıkmadan onun oyuncakları, kitapları, tişörtü, çıkartmaları vb. hazırlanır. Alınacak ürüne film sayesinde "âşık" olunur. O ürünü tüketmemek rahatsızlık verir. Özellikle çocuk filmlerinde aileler ebeveyn zaafiyetiyle filmin tüm tüketim malzemelerini alır. "Aman ne olacak çocuk mutlu olsun" mantığıyla düşünür en donanımlısı bile.

Sadece sinema ve televizyonda mı tekelleşme var? Kültür alanının her noktasında aynı tekelleşme vardır. Basım yayımda, görsel medyada, kültür merkezinde ve ödül ve festival gibi organizasyonlarda tekelcilik hâkimdir.

Tekelci sistem kültürel üretimini önceden belirlenmiş hedefler doğrultusunda şekillendir. Kitlelerin dürtülerini nasıl yönlendireceğini-sömüreceğini iyi bilir. Bu konuda yapılmış bilimsel deneylerin verilerini sahte umutlar yaratılmasında kullanır. Tasarlanmış başarı öyküleri manşet olur, "milyonerlerin işe sıfırdan başladığı" hep söylenendir. Ve bu başarıda umutların, hayal kırıklıklarının sömürülmesi ustalıkla yapılandır.

Tekelci dönemde idealizmin yarattığı etkiyle duygularda, dürtülerde, insanî duyarlıklılarda sömürü alanıdır. Tekelci sanat kendini var eden sermaye çevrelerinin sözcüsü olarak duyguları dürtüleri ve insanî duyarlılıkları yönetmek için her şeyi yapar. Yönettikçe tekelci sitem ayakta kalmayı başarır.

Bu çemberi nasıl kıracağız?

Popüler kültür de denilen kitleselleşmiş, gerici burjuva kültürü güzel kavramını kişilerin gözünü boyamak, onların insani alışkanlıklarını sömürmek ve ideolojik olarak teslim almak için kullanıyor. Kozmopolit kültür, bir yandan ulusal renk ve motifleri reddederken diğer yandan da alt kültür, çok kültürlülük tezgâhıyla insanlar mikro boyutta bölünerek birbirine karşı konumlandırılıyor. Sınıfsal bilinç elde etmesi engelleniyor.

Bu çemberi nasıl kıracağız? Alternatif, demokratik ve özgürleştirici kültür, sanat ve iletişim mekanizmalarını nasıl üreteceğiz?

Eskiden bir gazete, bir kitap çok büyük etki ediyordu. Tekelleşmenin had safhada olduğu bir zaman diliminde, nitelikli ne kitap ne gazete sahibine ula-

Roberto Berdecio

şamıyor. TV ile ulaşmanın yolu çok güçlü organizasyonlar gerektiriyor. İnsanlık emperyalist kültür altında âdeta uyku haline sokulmuş durumda. Herkese aynı rüyayı gösteriyorlar. Herkes gördüğü rüyayı yorumlamaya çalışıyor, o yorumu da tekeller yapıyor. Uykudan uyandırmak için o rüyaya girip alt üst mü edeceğiz rüya düzenini? Bu kan uykusundan uyandırmak için ne yapacağımızı, nasıl yapacağımızı tüm taktik ve stratejileriyle mutlaka bilmemiz gerekiyor.

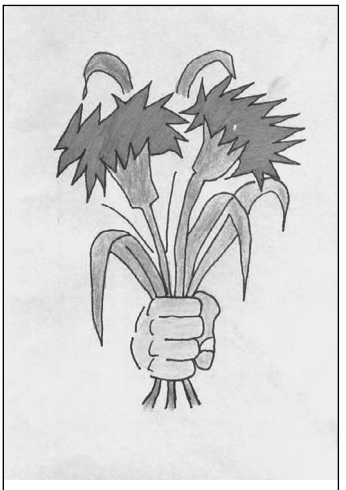
Emekçi halkın binlerce yılda ürettiği birikimi nasıl değerlendireceğiz? Bu konuda geleneksel birikime gericidir diyerek birileri gibi toptan reddetmeyeceğiz. Ve elbette gericilerin yaptığı gibi statikleştirip aynen geleceğe taşımayacağız. İçinden ilerici geleneğe doğru yönelen birikimi bir basmak daha ileri sıçratacağız. Ne kozmopolitizm ne de çok kültürlülük tuzağına düşerek burjuva ideolojisine teslim olmayacağız.

Satın almaya, tüketmeye dayalı gerici burjuva kültürünü ve onun yarattığı tahribatı insanın teslim olmayan yanına seslenerek ve orayı sürekli dantel gibi örerek aşabiliriz. Tek tek yürekleri değil yalnızca binlerce yüreği dantel gibi birbirine örerek kolektif hayatın özgürleştirici kültürünü yaratmalıyız. Bu kültür, tarihimizde ve deneyimlerimizde var. Bu kültürü yeniden üretmek, işte önümüzdeki temel iş!

RÜZGÂRA GÖMÜN BİZİ

üç fidana

bu şafak
sonudur bütün şafakların
ve bu gecenin adı yoktur
dışarıda aç bir sokak
ve uçsuz bir kederdir gölgem
gözü kara
gönlü yok
paylaşıp bu son sofrayı benimle
dostumdu ağzını bıçak açmayan
dostumdu ışığa resmimi yapan
al beni konuş ey
hava ağır
hava kördüğüm
zamanın zamanı yok
gözsüz bakıp gözlerime
bu gecenin sabahı
    göğsüne düşmüş kelledir
güneşi doğmayacak
        destandır ranzam

Volkan Yenel
(1 Nolu F Tipi Cezaevi-Kandıra

yüzü tarih
boğazı emanet
elleri taş
ayakları nefret
al bu yürek
bu ölüm
kanlı mayıs göklerinde karanlığın
bu insan seli
koy ağlasın
karnına sarılmış

aç ve kahreden çocuklar ağıdısın
unutup yaşamı
yarını ören anamsın
boğazımda karnının kanlı acısı
beton memeleri ağzımda rüzgârın
kaneviçelere işle gözlerimi
yıldızlara tak
yaşama gül veren
ölümü okşamak
mor sessizliği dağların

bilsin ağuyu emziren yalan
fırat bilsin
gürleyen gök
çakan şimşek
ve sesinde sesimi savuran
rüzgâr bilsin
tüketemez ölümü ölüm
durmaz ağlarda
    çığlık çığlığa susmak
çemberin öte yüzünde
çemberin öte yüzü kadar çıplak
ve afat bulutları kadar yeniktir sesim
artık ağlama resmime kapanıp
artık kuş seslerine yama soluğumu
sulara bırak

bütün sevdaları getirin şimdi
sevinçlere eyerli
      ne varsa getirin
boynumda urganı ebedi ayrılığın
boynuma gülücüklerini dolayın çocukların
kudurmuş korkular kadar yiğit işte
kulluğunu görün bu gece cellatların

biliyorum
sabahı yok bu gecenin
şimdi aysız bir gökyüzüdür annem
şimdi yoksul bir meme
pörsür ağzında ihanetin
şimdi rüzgâra ve gökyüzüne gömülürken biz
havyarın beyliği
şimdi dolarla sever nefretini kızlarımızın
işte ekmektir bakışları çocukların
duruşları yangındır
kefendir benizleri
gözleri mezardır
ve idamlarla büyütülür açlığı halkın
şimdi nedir bu susku federiko
bu fırat türküleri nedir
tanklarla kirletilmiş gecelere
hüzün sağıyor ay ışığı
ve mezar eşen bir seladan
kan yağıyor sessizliğe

bırak şimdi beni federiko
al gözlerini gözlerimden
acının bekçisi
kan emiyor halkın çanağından
senin çingenelerinde
portakal çalan ay ışığı
benim türkülerimde
ekmeğe veriyor başını
durmadan insana bileyleniyor korkusu
durmadan boynuma
durmadan kupkuru bir saltanatın
gelip gelip gülle taşlıyor dallarımı
gelip bir sivas türküsü pir sultanın

biliyorum
onun sesidir bu kızıl güller kucağı
odur gözlerimde yanan bu hüzün
kalk ayağa zulüm
bu gece bu ölüm
yenik şarkısıdır
"yaşamı zulümsüz yaratmanın"
bu gece sivas ta serez dir
bu gece bedreddin postunda
bir kardeşlik bahçesidir içerim
şimdi onu getir bana pir sultan
çünkü o bu gece yeniden ölecektir
nehirler gibi uzanıp o okyanuslar cennetine
o yeniden gökyüzüne gömülecektir

dediler ki burada başlıyor ebedi ayrılığın
dediler ki bu avluda bir sen
bir de yosunlu yalnızlığı ağaçların
nasıl üşüyor koynumda bir de
merhametli uzaklığı kuşların
işte yoksul bir tarih pörsüyor yüzünde
bir de alanlar dolusu kalabalıkların
çekil o yıldızdan şimdi anacığım
çekil ki yanmasın gözlerim
başımın üstünde gökyüzü
başımın üstünde alev alev hıçkırığın
bir de geceyi yırtar gibi bekçi düdükleri
gelip gelip örtüyor üstünü sevdamın

ne ki bu can şimdi
bu ıssızlığı ne ki sokakların
ala şafaklara eyerli fırat
fırat ki burada ayakları çıplak akar
bütün denizlerini dünyanın
bir fırat türküsüyle dağlayıp
mavi sessizliğe
yanan ekmeğin destanını yazar
kanat sesleri gibi kuşların
boynumda boynu gibi şarkıların
başladı kapımda fısıltılar
kalk dostum
bırak fırat ı
zamanın zamanı yok
geldi ak urbalar içinde ölüm
geldi iki yüzü ortaçağlı bir yobazın

sakalını kapkara giydirip haksızlığa
açlığı allahlayıp çanağına halkın
sabır taşlarından kale yaptın
benim kellem satılmadı
satmadı kanını vatanın
dokunma güneşime ey
gölgeme basma
sarıl sofra artıklarına
tıkın
süt bakışları çocukların
ekmeğe avuç açsın
ve sen kirletme acımı
tanıyan yok seni bu ırmaklarda
biz ki avuç dolusu âmindik ve kul
biz ki açlığımız kadar kördük
ve açlığımız kadar uzaktı bizden ekmek

vardık ki bir grevler okuludur sevinmek
vardık ki güneş değdi acımıza
şimdi yaşam içindir böyle upuzun susmak ey
açıp güneşe yarasını
şimdi yaşam içindir ölümü ağzından öpmek

bu avlu ankara dır
bu avlu
rüzgârı donmuş bahardır
özgürlüğe eyerlidir bulutları da
kendisi acılara tutsaktır
taş duvarlarında ayrılık
taş duvarlarında hüzünle arkadaştır
burada çınarlar ömrüdür özlem de
yıldızlar uzaklığıdır kavuşmak
burada derisi yüzülmüş nesimi dir akşamlar
ay ışığıyla söküp ruhundan
burada rüzgâra gömmüştür sesini pir sultan
rüzgârda mahşeri uğultusu açlığın
rüzgârda türküsünü yüzdürür acıların
bir yanımda özgürlük
birinde kanlı gömleği börklüce mustafa nın
burada tarih olmuştur ne varsa ey
burada gökyüzü kadar büyüktür haklılığım
bilsin artık
boynuma karnından bakan
ve
yoksul bir memeden semiren
acının şahı bilsin
ne ağzı sönmüş bir volkan
ne de yenilgimdir bu urganda sallanan

gökyüzüne sesimle çizdiğim
yaşam için ölmenin resmidir bedenim
ağzımda kör bir meme olsa da boşluk
ağzımda ateş almış sözdür haklılık
tanıktır elim ayağım
alnımdan bal sağan
tarih tanıktır
öpüp selamını açlığın
karanlıkta upuzun susan
gölgeme katıp gölgesini
gözlerime sığınan
tanıktır yeşil bakışları ağaçların
şimdi ölüm ve yaşam
bey ve kul
şimdi zifiri bakışları cellâtların
şimdi yılan gibi dolanıp boynuma
şimdi göğsümde kapalı kalan
havasız çırpınıp havada
şimdi boynumda yuvarlak bir ölümdür soğuyan
şimdi selam bütün yağmurlara
şimdi selam
yüreğimi karnına koymuş bütün analara

Asım Gönen

Hatice Kılıç

Kitle Kültürü, Etnosantrizm Ve Kültürel Determinizm

Kültür, hem günlük yaşamda hem de akademik literatürde kullanım alanı muazzam genişlikte bir terim. Çoğu zaman kültürlü olmanın erdemlerinden bahsederiz; bazen Anadolu kültürü, Batı kültürü ya da rakı kültüründen dem vururuz. Yaşamın her alanı kültürel eylemlerimizle yaşanır. Kültürün bilgi, inanç, sanat, ahlak, yasa, gelenek ve toplumun üyesi olarak insan tarafından kazanılan diğer yetenekleri içeren karmaşık bir bütün olarak düşünülebilir. Kültürleri kendi içlerinden yüksek, karşı, alt, popüler, folk ya da halk kültürü olarak sınıflandıran anlayışlarda mevcut. Günümüzde kültür anlayışları ağırlıklı olarak "kitle kültürü" kavramı ekseninde toplumun değer ve normlarının nasıl belirlendiği konusunda yoğunlaşmaktadır. Kitle kültürü denildiğinde eleştiriden yoksun, edilgen tüketicilerin sorgulamadan basitçe tükettikleri yüzeysel zevk ve eğlenceyi hedefleyen ürünlerle piyasayı istila eden kültür endüstrisinin oluşturduğu kültür anlayışı akla geliyor. Diğer bir deyişle kapitalist sistemin kültürel-ideolojik anlamda yeniden üretimini sağlayan ve meşrulaştıran bu kültürel yapı kitle kültürü ya da kültür endüstrisi olarak tanımlanır. Kültür endüstrisi esas olarak kültürel yaşamın ticarileşmesiyle bağlantılıdır. Kültür ürünlerinin standartlaşması ve dağıtım tekniklerinin kitleselleşmesi süreçlerine tekabül eder. Yine de somut olarak tekelci medya ve eğlence şirketleri akla gelebilir. Farklı bir ifadeyle üretim araçlarının sahibi olan egemen kapitalist sınıf, toplumun dinsel, ideolojik, ahlakî kültürel fikirlerini şekillendirmek için ekonomik gücünü tüm alanlarda kullanır. Kitle kültürü esas olarak emperyalistleşen kapitalizme ait olan büyük ölçüde medya tekelleri tarafından üretilen, pazarlanan gericilik çağının tektipleştirici kültürüdür. Hem daha çok tüketimi ve kârı hem de kapitalist değerlerin yeniden üretimini hedefler. Halk kültürü işçi ve emekçilerle azınlıkların ürettiği bir kültürken, kitle kültürü egemen sınıfça dayatılan ve tüketilen bir kültürdür. Kitle kültürünün temel özelliği, daha çok tüketim ve azami kâr olduğu için sıradan ve bayağı ürünler üretmekte beis görmez. Bundan dolayı estetik ve sanatsal de-

ğerlere pek aldırış etmez. Onların estetik ve sanat algıları da sömürücü sistemlerine uyarlanmıştır.

Günümüzde kitle kültürünün dayattığı ve onun alt türevleri diyebileceğimiz "dizi kültürü, cinsellik kültürü, futbol kültürü, internet kültürü, şiddet kültürü" gibi kavramlaştırmalar öne çıkmaktadır. Ve bu süreçte tüm bu gerici kalıpları özünde taşıyan programlar televizyonları işgal etmiş durumdadır. Karşı cinse sadece görsellik-cinsellik bilinciyle ve edilgen bir tavırla davranmayı öğütleyen gerici norm ve değerler pompalayan evlendirme programları dedikodu programları ekranların baş köşesindedir.

Günümüz kapitalist-emperyalist dünyasında entelektüel denince toplumuna ve sınıfına karşı yabancılaşmış, uyumsuz, huysuz birini düşünmekten rahatsızlık duymaz hale geldik; gün geçtikçe entelektüelleri dediğim dedikçi, marjinal, asosyal kimseler olarak görme eğilimimiz daha da güçlenmekte. En titiz en tutarlı olanlarımız bile neyin realite/gerçeklik olduğunu, neyin görünüş olduğunu görebilmesi güçleşmiş bulunuyor. Yabancılaşmanın bile kültür pazarında çok iyi para kazandıran bir metaya dönüşmekte olduğunu, yaşanan acıları, varolan uyumsuzluğun yol açtığı işkencelerin ürünü olan modernist sanat, her gün biraz daha artan doymak bilmez iştahı ile her gördüğüne iyi "bir yatırım olabilir" diye bakan ve o an gözleri orada yapışıp kalan kültür tüketicileri ordusu görülmektedir...

Yinede hiç bir kültür çekişmelerden ve değişimden kendisini soyutlayamaz. Farklı sınıflar, toplumsal cinsiyetler, kültürel topluluklar ve kuşaklar arasında çatışmalar bütün kültürlerde -ama çok ama az- mevcutlar. Her kültür aynı zamanda bir denetim sistemidir. Belirli davranış ve yaşam biçimlerini onaylar ya da reddederler. İnsan ilişkilerini ve davranışlarını düzenleyen değerler ve normları korumaya çalışır. ödüller ve cezalar koyarak bunları uygular. Kültür ne kadar eski ve köklü olsa da sabit ve hiç değişmeyen bir yapı değildir. Kültürün kendi içinden ve dışından gelen etkilere açık olmadığı, tutarlı ve değiş(tirile)mez bir bütün olduğunu ve bireylerin eleştiriden yoksun edilgen olduğu varsayımı işte kültürel determinizm tehlikesine yol açtığı gi-

bi, kültürün önemsiz, etkisiz bireylerinde içinde yer aldıkları kültürden hiç etkilenmeyen aşkın varlıklar olduğu determinizmin sonuçlarındandır.

İnsanlar kendi kültürlerinin içinde kendini hapsederler. Bireyin kendi kültürünü merkeze alarak başka kültürleri kendi kültürünün değer sisteminden değerlemesi ve yargılaması yani etnosantrizmdir. Etnosantrizm (Etnomerkezcilik), bir yanıyla kendi kültürel değerlerine sahip çıkması, kendi kültürünü yüceltmesi, saygı duyması, ortak kimliği sağlamak için bir nevi gerekli görülse de, aksi bir durumda da kendi kültürünü yüceltme ve başka kültürleri küçümseme, ötekileştirme ya da aşağılama düzeyinde de hiçte görüldüğü gibi masum değildir. Aksine heterefobi(farklılık korkusu/düşmanlığı) zenofobi(yabancı korkusu/düşmanlığı), ile büyüyen bir şovenizm ve daha önemlisi ırkçılık ile yakın olduğundan, dolayısıyla başka kültürleri tuhaf, anormal, sapkın, zamanla bir tehdit olarak değerlendirmektedir.

Her kültürün kendi içinde anlamlı ve önemli olduğu savı şüphesiz rahatsız edici değildir. Peki, tüm kültürler aynı derecede değerli midir? Bütün kültürler dışarıdan değerlendirilemez ve yargılanamaz mıdır? Tüm kültürlere eşit derecede saygı gösterilmeli midir? Çok kültürlülük ve farklılıkların korunması adına emperyalizmin alt kültürleri birbirine karşı kışkırtmasını ve buradan geniş kitlerin sınıf bilinci kazanmasını engellemesini tüm bu sorular ışığında nasıl değerlendireceğiz?

Kapitalist toplumda kültürel aktarımın dinamosu ticarî kâr ve daha fazla kâr üzerine kurulu ve bu düzeneğe ters her kültür onun için düşman. Kültürel determinizm ve etnosantrizm çerçevesinde bu düzeneği ters yüz etmekte mümkün değil.

Yaşamın ticarileşmediği ve ticarî yaşam içerisinde kültürel birikimlerin tek tipleşerek kapitalist kültür içinde yok edilmediği bir dünya mümkün. İnsanın çok yönlü geliştiği, yeteneklerini sınırsızca kullanabildiği ve ihtiyaçlarını kolektif yaşam içinde rahatlıkla karşılayabildiği, sınırsız eşitlikçi bir dünya özlemiyle…

ÖLÜMÜN BANA NE KADAR BENZİYOR

Afetzedelere

Ölümün bana ne kadar çok benziyor Pakistan
Güneşin avlusundan her geçişimizde
Bir boy daha uzuyor yoksulluğumuz
Ölümlerimiz ihmalin çuvalına sığmıyor Pakistan
Nedense hep aynı yönden geliyor
Aynı soydan geliyor darbeler de
Piyasaların kucağından bit türlü inmiyor yaşam
Onun tek tırnaklı sabanıyla sürüyoruz umudumuzun borunu

Bir avuç bilince muhtaç olduğumuzu
Sağır Sultan bile biliyor Pakistan
Senin ülkende de yalan sahibine benziyor
Yardım kuyrukları utancın adresidir
Ölüm kapımızı ne kadar da çok çalıyor Pakistan
Ve her çalışında daha da küçülüyoruz
Gökyüzüne ilenen sokakların
Hiçliğin adresine ne kadar da çok benziyor

Aklımız aşiretlere ve boşluğa bölünüyor
Umut ise muskalara bölünüyor Pakistan
Senin de üstünden eylül karanlığı geçiyor
Ve bir seferde boşaltıyor teknemizi
İşte bu yüzden ölümün rengini ikimiz de biliyoruz Pakistan
Umudu bir gün birlikte dölleyeceğiz seninle
Baştan başa yaracağız alnımıza mevzilenen o hınzır gülüşünü
Ve bütün karargâhını çökerteceğiz üstümüzdeki o kara elin

Şevki Özdemir
17.09.2009
Konak - İzmir

AH DİYOR AH

Hayal etmek……
Güzel
El ense çekilebilse

Gülmek nasıl da hoş
Öfkeye akıl
Takılabilse

İnsandır
Candır güzelim
Gönül ister
Yoluna gül dökülebilse

Akıl'dır adı
âdemden biri
Ah.. diyor ah
Güzele bir yol
Yollara sevda..
Gidilebilse

Yaşamın köründen
Diklenip çıktı
Eklenip gitti
Eti kemiğe
Adem'i yalana
Mıhlayıp çaktı

Çekmiş
Çekiştirmiş duyguları
Şeytanca bir akıl
Ah.. diyor ah
Kefene cep dikilebilse

Hüseyin Gül

AY

Geceleyin ay
Estikçe göğün serin soluğunu
Işığını dağıttı yeryüzüne
Renginin nakışıyla
İşler zamanı
Duyuyorum
Doğa içtenlikle yüreğimde
En sessiz çıtırtısı
Çekirdeğin kabuğuna direnişinde

İlerliyor ay
Zamanın karşı konulmaz yazgısında
Duyuyorum
Doğa içtenlikle yüreğimde
En sessiz açılışı
Çiçeğin tomurcuğuna direnişinde

Soluyor ay
Günün açık tonları yolda
Dağıtıyor karanlığı
Duyuyorum
Doğa bilgelikte yüreğimde
En sessiz ayrılışını
Olgunlaşan meyvenin
Dalından koptuğunda

Ceylan Şimşek

ZADEGÂN

Yer yuvarlağından gelişkin
Gezegenler gibi gezgin…
Bu kafa yuvarlağım
Devrimci töhmetli başım
İki omzum arasında
Bir yanardağdır hep isyanlarda!..
Zonguldak şehri gibi
Zong zong zong!..
Kaynıyor, burkuluyor zong!..
Ne de ürkünç çalıyor gong!..
Derinliklerinde yerin bağrındadır cevahir
Bir sevgili koynuna cehtle girercesine
Ocaklarda işçiler şahdamarına kömürün
Girmekte ne çok mahir
Sermaye erbabına sunulur kara elmas
Çok yaygın gelenektir genelgeçer iltimas…
Grizu, feryat, figan!..
Kader deyip geçiştirir zadegân
İşçiler bir kez daha diri diri gömüldü!..
İsyanlarıyla ünlü
Hey Zonguldak sancılı il!..
Hayırlara hiçte vesile değil!..
Sarsılıyor, çatlıyor göbeğinden gezegen!..
Kazdığı kuyulara düşecektir zadegân!..

Salih Kaplan
İzmir

KENDİNİ YANITLAYAN SORULAR

neyi nasıl anlatabilir
rahatın döşeğinde döşünün derdini düşünen düşünür
aklı kara gölgelerle dağlanan insana?!…

daha ne akıtabilir
kanı(k)sayan sponsorlu göz
çocuk düşlerini sızlatan atık hayata?!…

ve kimden yana olabilir
“serbest düşüş”lerin çuk/urunda
uçkur(untus)unu sayıklayan
zortpostçu aydın bozuntusu
kara kuru çocukların avuçlarındaki taşın
çığlığındaki yara
döne
döne
büyürken
kanlı bir çığa?!…

Nevzat Oğuz

ABERGÜZAR

Önce demeli ve dinlemeli ki sevgi,
Uçucu bir dilek mi gâhî toz, gâhî duman?
Elle yoğrulan, dilde sunulan emek mi?
Gülden gönüle?
Bir kavala aynı seste delik olabilmek mi?
Mevzu derin, yüzmesini bilene,
Eyyamcı baharlardan bana ne?
Belkisiz ve keşkesiz, her püskülsüz sevgiye
Yeşil dalda kızıl karanfil büyük insanlık.

Yol uzun, büklüm büklüm yenilgiler,
Salkım saçak ihanet.
Misyonlar tuz yüklüdür, vizyonlar buzul,
Sivriler çakıl çukul, çukurlar kösnül,
Ufuklarda forsu sıyrık fosmodern vurdumduymazlık
Arkalarda bardabaş isyan,
En önlerde damıtık hüsran
Mermer yanıklarında devşirme küfler
Düşüyor şerhini karamukların kararsızlığına..

Sığılmaz boşluklarda öküz boynuzu izler,
Teslimiyet kokuyor çürük çarık kimlikler.
Sorulara susamış suskun taş bloklara düştü,
Blogcu paketinde briket yanıtlar.
Pörsümüş akacından boşalır salgılar ki telvesiz
Kusulur gözlere beyinler kitlenince egoya.
Hayret uçurumunda kara bir kusurdur burası
İki başlı kahır ihalesinde katarsız bir kör duman
Kendine inmeyenlere inat, Nirvana'da inaksız çay
Titrek ayaklı kırık masada ürkek görünmekten kolay
Kalemimden kara mürekkep dökülürcesine
Uzun aktı dizelere coğrafyamızdan sızılar.
Ey çamur!
Ömrün, rüzgâr ve güneşin dostluğu kadar,
Eser, tozar ömrümüze senden bergüzar.

Ali Ziya Çamur

Hüseyin Gül

Can'dı Onun Adı

İnsanoğlu insandı ve adı Can'dı onun.

Çaresizliğe düştükçe, çaresiz umutlanıyor... Hani diyorlar ya başına talih kuşu falan... ne yapsın öyle düşünürken dalıp gitmiş..

"**Tık tık tık"**

Tıklamaya uyandı Can, silkinip çıktı rüyasından;

"Rüyaymış.. olsun.. umutsuzluktan iyidir" dedi

"Tık-tık-tık"

Talih kuşum mu ne..kim bu cama tıklayan…? Hemen pencereye koştu.

İki kanadını açtı pencerenin, baharın gülen yüzüne baktı baktı… öyle güzel ki yaşam, gelincikler incecik endamı ve edalı duruşlarıyla, güller alı moruyla yanarken, sevdaya özlem yüklüyorlardı.

*"Ahh..*Ah" dedi özlemle içini çekti. Biliyordu, umudun aptalca bir oyunuydu bu ama olsun dedi... aptallık işte… olmadı.

Önce bulut düştü yüzüne, sonra da acı bir rüzgar iki kanadını çırpa çırpa alıp götürdü pencereyi.

Boşuna... umutlanmak işe yaramıyordu.

Herkes kendi rüzgârında savrulup gidiyor. Evde, sokakta, çarşı ve pazarda belki, acaba diye umudun umudunu yanında gezdirip durdu.

Umut işte..

Neden Lale, Nergis koymuşlar kızların adını. Uysal ve Mazlum olsun, Arif ya da Veli'mi olsun istemişler oğullarını, adıyla birlikte onurlu ve duygulu olur sanmışlar. İşte, Eylem ve Devrim iki miskin, kocaman insanlar şimdi. Ve onlar çocuklarının adını boşuna mı Deniz, Taylan, Özgür koymuşlar. Yıllar geçip giderken öyle umut etmişler, belki ve acaba diye beklemişler.. boşuna mı?

Ve onun adı Can'dı

"Deniz koymakla Deniz olunmuyor ki" dedi

Kahrı çekilmiyor ama umutsuz da olunmuyordu. Canına tak etse de sabırla pekiştirmişti yüreğini.

Hemen Tutku'nun yanına koştu. O katlanabilirdi, öfkeden bile güçlüydü çünkü. Her zaman çağrılmayı bekler ve herkesi kendi sevdasıyla birlikte alıp götüren bir anlayışı vardı.

Can Tutku'yla, Umut'un yanına geldi.

Umut Tutku'yu görünce güldü;

"Olmazsa olmaz" dedi Yiğit'i çağırdı.

Yiğit Can'a bakıp güldü;

Oh ne güzel *"Birliktelik"*

Ama kahpelik... İnadına pazara dolmuş. Kaşında rastık, gözünde sürme, alan da, satan da, kantarı tutan da kendisi. Pazarda curcuna ve bir telaştır alıp giderken yaşamı, alış-veriş kan ter içindeydi.

Pazarın hemen kıyısında dolmuş değnekçileri avazı yettiği kadar bağırıyor;

"Bir-iki haydi kalkıyor. Kafdağı'na bir-iki-bir-iki haydi Kafdağı, masallar ülkesi"

İnsanların gelip gitmesiyle arkası kesilmiyor, vızır vızırdı dolmuş durağı.

Bir tezgâhın önüne gelip durdular. Umut, Tutku ve Yiğit, kuşkuyla mallara bakarken, tezgâhtar alış veriş umuduyla onlara dil döküyordu.

"Kötü rüyalar görüyorsanız" dedikten sonra eliyle kutuları gösterdi;

"Bunlar ithal malı. Akşam yatarken yastığın içine dolduracaksınız. Daha başınızı koyar, koymaz derin bir uykuya dalar, kendinizi renkli rüyalar içinde bulursunuz."

Tezgâhın öbür ucundaki biraz daha küçük kutuları gösterdi;

"Bunların içinde Keloğlan masalları var"

Ve hemen ekledi;

"Yanında ninnileri de bedava. Büyükler için Mekke'den, Medine'den geldi, hicaz makamında. Uşaklar için de uşak makamında."

Yiğit kaşlarını çattı ve dayanamadı;

"Bu rüyalar ve masalların, ninnilerin, kullanma tarihleri çoktan geçti ve siz hala satıyorsunuz" dedi.

Tezgâhtar, işin altından çapanoğlu çıkacağını anlamıştı. Sesini çıkarmadı ama yüzü ve hareketleri hemen değişti.

Can adamın yanına yaklaştı, kulağına eğildi ve nefesine öfkesini de yükleyip tüm gücüyle üfledi;

". .) .) .) .) . ?. . .) .) .) .) . . ?. . .) .) .) .) . . .?. . . . "

Tezgâhtar kötü bozulmuştu. Kaşlarının altından ters ters *baktı* ve arkasını döner dönmez *"Pis anarşistler"* diye yerin kulağına usulca fısıldadı.

Olmuş olacak ki hemen ardından, uzun kulaklı ve sivri boynuzlu gölgeler düştü yanlarına. Ve onlar, böcek gözlerini dikmiş Can'a bakıyorlardı.

Can Tutku'nun kolundan çekerken, Umut *"Ya sabır"* diyerek Yiğit'in yüzüne baktı ve tezgahın yanından ayrıldılar.

Pazarın başka bir yerine gelip durdular. Can, kendini içinde tutamıyordu ve tüm gücüyle sesini yükseltip;

"Satılmış .." diye bağırdı.

"satılmış…satılmış…satılmış" diye yankılandı pazar. O kadar çokmuş ki, öyle şaşkın ve tedirgin bakıştılar, sesin nereden geldiğini anlayamadılar.

Rasgele birinin yanına usulca yaklaştılar. Tutku'yla Umut gülümseyerek Satılmış'ın yüzüne baktılar..baktılar..

"Havalar nasıl?" diye sordu Yiğit.

Siz de kimsiniz gibisine suratını asan Satılmış onlara baktı...baktı...gözlerindeki hüzün ve titreyen sesiyle;

"*Havalar gancık"* dedi.

Havalar gancık deyince iklimi bozuk demekti mevsimin. Acı dolu ve az gelişmiş yaşamın içinden geçerken, kahrı çekilmezdi günlerin.

Can'dı onun adı.

"İyisi, kötüsü, güzeli ve çirkiniyle candı ve ayrıcalıklı değildi can içinde hiç birisi"

Böyle düşünürken duygulandı ve Satılmış'a döndü;

"Can içinde ayrıcalık olur mu can?" dedi.

"Havalar gancık" dedi Satılmış, bildiği buydu ve onu söyleyip durdu

Neydi bilmediği ve neden Satılmış'tı Satılmış

Ayrılık özlem'in

Acılar Umut'un

Kahpelik Yiğit'in anası

İyi de kimdir

Özlem'in, Umut'un ve Yiğit'in babası

Kahpelik çocukların anası

Anasının kocası

Olursa bozuk düzen

Ne yapsın Satılmış

Can Umut'a, Tutku'ya, Yiğit'e sordu;

"Ne yapsın Satılmış"

DİRENCİM OLUR MUSUN

bir cıgara çekimi geldin yanıma
aldın götürdün beni benden
gititin uzaklara

seni düşündüğüm
uzun kış gecelerinde
sabahım olur musun
sigaram da kedrim olur musun
üşüdükce ısıtır
paylaşır mısın yalnızlığımı

mutluluğun anlında
ter olsan
özgürce akar mısın yüreğime

ateş olsam gözlerinde yansam
rüzgar olsam saçlarında savrulsam
kanadım olur musun
mapuslara düşsem
direncim olur musun
öfkem olur musun

bu aşk nasıl başladı
tarih kaçtı mevsimlerden hangisiydi
sorsam bilir misin
aşkların dirençlerin umutların
savrulduğu o eylül müydü
sus sus hatırlatma o günleri
güpe gündüz öldürülen kardeşlerimi

Şerif Temurtaş
Eylül 1984

Hasan Öztürk

İyi Adam

Bir kaç saat olmuştu polisler onu gözaltına alalı. İçinde bulunduğu karanlığa alışmaya çalışıyordu. Kimlik belirlemesi yapıp gözlerini bağlamışlar, küçük bir odanın çıplak tabanına oturtmuşlardı onu. Olanları düşünüyor, akıl erdiremiyordu; nasıl olurdu da böyle bir şey yaptığını kendisine söylemezdi karısı?

Kars'tan gelip, bir yakınının yardımıyla iş bulmuş; bir gecekonduya yerleşmişti. İki çocuğunun dertleriyle uğraşıp, zor da olsa tek maaşla yaşamını sürdürmeye çalışıyordu. Buraya gelirken komşuya bırakmak zorunda kaldığı çocuklarını anımsayınca yüreği burkuldu. Ne yapıyorlardı acaba çocukları? Nereden çıkmıştı evde buldukları o silah? Üstelik de elleriyle koymuş gibi bulmuşlardı polisler silahı...

Karısı neredeydi acaba şimdi? Yakınında bir yerlerde miydi? Nasıl da çok severdi karısını... Bugüne dek, doğru dürüst bir tartışma bile geçmemişti aralarında. Uzaktan akrabaydılar. Kendisine karşı bir tek saygısızlık yapmamıştı kadın. Geçim sıkıntısı çekmiyor değillerdi ama, el ele verip onun da üstesinden gelmeye çalışıyorlardı. Pekiyi, varlığından habersiz olduğu bu silah nereden çıkmıştı?.

Gözbağlarının arkasından siluetini gördüğü, karşısındaki adama baktı, kıpırdamadan oturuyordu. Uyuyor muydu acaba? Burada uyunamayacağına karar verdi. Adamla konuşmayı düşündü, sonra da korkup vazgeçti. Dışarıdan korna sesleri geliyordu kulağına. Çok ilginçti; karısıyla birlikte asansöre bindirip yukarıya çıkartmışlardı onları. Beşinci katta durmuştu asansör, gözleri henüz bağlanmadığından görmüştü çıkarıldıkları katı. Korna sesleri ise, bulunduğu yerin üzerinden geliyordu? Beşinci katta değil de yerin altındaydı sanki?

Gözleri acımıştı. Bir pankarttan yırtıp bağladıkları kırmızı bez gözlerini acıtmıştı. Kapattı gözlerini; bu kez de karanlıklar içerisinde yitip gittiğini sandı ve yeniden açtı. Kaygı içerisindeydi. Karısını görmek istiyordu... Göz bağlarını delercesine bakıyordu. Kırmızı bezin arkasından güneş ışınlarını az da olsa görebiliyordu. Acısa da, gözlerini açık tutacaktı; korkusu artıyordu gözlerini kapatınca...

İnsan çıldırır diye düşündü. Birkaç gün çözmeseler gözlerindeki bağları; aklını kaçırmak işten bile değildi. Ne zaman çözeceklerdi acaba? Dışarıda çok şeyler anlatıyorlardı burası için; karısına ve kendisine işkence yaparlar mıydı acaba?.Karısının suçunun ne olduğunu bilse? "Ulan kavat, ne biçim erkeksin sen, karısının ne halt ettiğini bilmez mi erkek adam?" derlerse ne yanıt verecekti? Öyle ya, nereden çıkmıştı bu silah durup dururken? Evlerine başkası sakladı dese, bunu yapacak düşmanı da yoktu? Ayrıca, silah bulunduğunda karısı hiç şaşırmamış, yalnızca korkmuştu? Silahtan haberli miydi karısı?

Kafası çatlayacak gibi olmuştu düşünmekten. Olanlara bir anlam veremiyordu... Çişi de gelmişti, ne yapması gerekiyordu acaba? Seslense, doğru olur muydu? "Çişin sırası mı şimdi", deyip bir güzel dayak atarlarsa? Çişini tutmaya karar verip sıktı kendini... Nereden çıkmıştı bu silah? Böyle bir şeyi niye yapmıştı karısı? Çocuklar ne yapıyordu şimdi? Kendisini de dövecekler miydi? Dövmeseler bile, işbaşı yapması gerekirdi yarın sabah? Bırakılınca yöneticilerine, arkadaşlarına ne diyecekti?.. Bir sürü soru durmadan kemiriyordu kafasını...

Bir ayak sesi duydu koridorda. Kendisini mi almaya geliyorlardı acaba? Polisin sorularına ne yanıt vereceğini düşünürken, karşısında kıpırdamadan oturan adamın sesini duydu: "Memur Bey, helaya gitmek istiyorum?" Memur: "Git," dedi. Durumun uygun olduğunu düşünüp, memura seslendi: "Ben de helaya gitmek istiyorum?" Memur: "Bekle," dedi. Karşısındaki adam kalkıp odadan çıktı. İyice sıkışmıştı. Kendisini ne zaman göndereceklerdi acaba helaya? Çişini düşündükçe iyice sıkışıyordu. Başka şeyler düşünmeye çalıştı. Evde silah bulunduğunda Polis'in, karısına: "Sen de onlardansın demek," dediğini anımsadı. Karısının aralarında olduğu kişiler kimlerdi? Niye bilgisi yoktu kendisinin hiç bir şeyden? Bunları düşünürken karşısındaki adam gelip yerine oturmuştu.

Kapının önünden geçen polis, odaya doğru: "Sen de git," diye seslenip yoluna devam etti. Ayağa kalkarken nereye doğru gideceğini düşündü. Nasıl bulacaktı tuvaleti? Adama sormaya karar verdi. "Helâ ne tarafta?" dedi. Adam alçak sesle: "Kapıdan çık sağa dön. "Soldaki ilk kapı." Dışarıya çıktı; gözleri bağlı yürümeye alışık olmadığından adımlarını atarken, düşmemek için gereksiz devinimler yapıyordu. Ayağı yumuşak bir şeye takıldı ve sendeledi. Kendini toparlayıp yoluna devam

ederken karısının sesini duydu: "Nasılsın?" Tam karısıyla konuşmaya hazırlanırken gök gürlemesi gibi bir ses: "Konuşma, konuşma. Yatak odanız değil burası." Korktu ve tuvalete doğru yürümeye başladı. Çişini yaparken düşünüyordu. Dışarıda olsa böyle şey söyleyebilir miydi bu polis? Durup dururken niye hakaret etmişti karısına? Kendisinin bilmediği bir şey mi vardı? Suçu çok mu büyüktü acaba? Çişi bittiğinde, göz bağını alttan birazcık araladı. Işığı görmüştü. Yakın bir dostunu görmüşçesine sevindi. Lavaboya gidip ellerini yıkadı. Boğazı kurumuştu. Ağzını çeşmeye dayayıp kana kana içti. Biraz daha kalsam mı acaba burada diye düşündü. Kalıp, kendisine cesaret veren aydınlığı biraz daha görse iyi olacaktı.

Gereksinmesi olmadığı halde tuvalete oturdu. Nereden anlayacaktı polis gereksiz oturduğunu? Bir de sigara olsa şimdi diye geçirdi içinden. Bir süre oturduktan sonra kalkmaya karar verdi. Tuvalet kapısının kilidi yoktu. Aralığından dışarısı görünüyordu. Yalandan yaptığını anlamasınlar diye pantolonunu sıyırıp oturmuştu. Kalkıp toparlandı. Göz bağlarını indirip dışarıya çıktı. Karısının yanından geçerken alçak sesle durumunu sorsa, polis duyar mıydı acaba? Polisin nerede olduğunu bir kestirebilse? Söylese: "Biraz görüşebilir miyiz karımla?" dese. Polis'in biraz önce bağırışını anımsayıp, bu düşüncesinden vazgeçti. Yanından geçerken içinin titrediğini duyumsuyordu. Karısının içleri gülen ela gözleri geldi usuna. Yüreği burkuldu, gözleri yaşardı. "Erkeklik öldü mü ulan?" diye geçirdi içinden. Tam karısını hizasından geçerken, ona doğru dönmeden fısıldadı: "Merhaba". Karısı da aynı tonla ona:"Merhaba", dedi. Nereden çıktıysa, kartal pençesini andıran bir el, onu omzundan yakalayıp sürüklemeye başladı. Korkuyla olacakları bekliyordu şimdi. Nasıl döveceklerdi kim bilir? Demeseydim daha iyi olacaktı diye düşünüyordu.

Koridorun sonundaki odaya götürmüştü onu polis."Ulan orospu çocuğu, burada konuşmanın yasak olduğunu bilmiyor musun?"dedi. Başını kaldırıp özür dilemek istedi. Başını kaldırdığında, polisin yüzünü görebilmesi olanaksızdı; yine de: "Kafanı kaldırma orospu çocuğu, konuşurken önüne bak," deyip var gücüyle midesine vurdu polis. Odada, karşısında oturan adam duyuyordu dışarıdan gelen sesleri. Dudaklarında acı bir gülümseme belirdi. O denli tanık olmuştu ki kulakları, böyle şeylere. Kırk beş gündür burada gözleri bağlı oturuyordu. "Başlıyor," diye mırıldandı adam. "Kobra kuyruğu," dedi. Olacakları düşününce acıyla yüzünü buruşturdu...

Başını kaldırdığında midesine vurduğu yumruktan sonra, dayağı kesmişti polis. O, ne olacağını endişeyle beklerken: Karımın yanında sövmese bari diye düşünüyordu. Sövmedi polis. Eline aldığı lastik copla dudaklarına, güçlü olmayan darbelerle "tık tık" vurmaya başladı. Gözlerinden akan yaşlar ada-

mın gözbağının üstüne çıktığında polis vurmayı kesmişti. Onu alıp yerine getirdi. Hiç konuşmadan görevini sürdürmüş olan görevli, dönüp giderken mırıldandı. "Konuş da görelim şimdi?"

Yavaş yavaş şişiyordu dudakları. Canının acısından, karısını bile düşünemiyordu. Kendi derdine düşmüştü. Koskoca bir örümcek, bedenini sarmış sıkıyor, tırnaklarını her yanına batırıyordu. En sivri tırnaklarını da dudaklarına saplamıştı...

Koridorda ayak sesleri duydu. Telaşlı adımlarla birileri gelip gidiyordu durmadan. Kendisi için geldiklerini düşünüp korktu. Karşısında oturan adamın fısıltıyla konuştuğunu duydu: "Başlıyorlar." Neydi acaba başlayan diye düşünürken, bir haykırış duydu. Duyduğu bu ses ne insan sesine benziyordu, ne de hayvan sesine. Sesin karısından çıkmış olabileceğini düşünüp ürperdi. Biraz sonra da sorgucunun sert, ödün vermez sesini duydu: "öbür silah nerede, söyle?" Biraz sonra, yine o insan ve hayvan sesi karışımı bir ses duyuldu. "Bülbül gibi öteceksin orospu çocuğu, boşuna direnme." diyordu sorgucu. Birkaç haykırıştan sonra: "Durun" diye bağıran bir erkek sesi duyuldu. "Durun söyleyeceğim."

Sesi tanımıştı. Niye düşünememişti bunu? Nasıl düşünebilirdi ki? Başka şehirde oturuyordu; üstelik de hiç görmemişti son zamanlarda. Kayın biraderinin sesiydi bu. Her şeyi anlar gibi oldu. Geçen yıl evlerine uğramış, kendi düşüncelerini onaylatmak istemişti kayın biraderi. Kendisi, yüz vermeyince de biraz hakaret ederek çekip gitmişti.

Diğer silahı kime verdiğini de söyledi. Polis yetinmiyordu aldığı bilgilerle. Bir kaç kez daha böğürdü genç. Ne cop, ne falaka, ne de tokat sesi duyuluyordu; ama haykırışlar devam ediyordu. Kaygılanıp, fısıltıyla sormak istedi karşısındaki adama; konuşmak için ağzını açtığında dudaklarından dökülen seslerin ne olduğunu kendisi de anlayamamıştı. Karşısındaki adam anladı onun ne sormak istediğini. Ona doğru eğilip fısıldadı: "Elektrik veriyorlar."

Aynı şeyi karısına da yaparlarsa? Nasıl dayanacaktı buna? Karısının her zaman gülen gözleri gelmişti karşısına. Bu kez gülmüyordu o gözler. Karısının gözlerinden yağmur gibi akan yaşlar, gül pembesi yanaklarını ıslatıyordu. Gelinliği içinde gördü onu. Sonra iki çocuğu geldi gözlerinin önüne. Nasıl dayanabilecekti karısının çığlıklarına? Karşısındaki adam biraz ileri eğilip fısıldadı ona: "Bir yanlışlık yapma sakın" dedi...

Dışarıda anlatılanlar doğruysa? Karısını çırılçıplak soydularsa? Kalbi durur gibi oldu. Karısı gözlerinin önündeydi, onu çırılçıplak olarak görüyordu şimdi. Gözlerinden akan yaşlar, önce çenesine oradan da çıplak göğüslerine iniyordu. O, polisler görmesin diye bir eliyle memelerini diğer eliyle de cinsel organını kapatmaya çalışıyordu. Karşısındaki adam bir kez daha fısıldadı:

"Bir yanlışlık yapma sakın." Yapma demek kolay. Namusumuz ne olacak? Karımın yüzüne nasıl bakarım, diye düşünüyordu...

Polis: "Şimdi anlarız her şeyi," deyip yanındakine buyurdu: "Getirin şunun ablasını. Onu da yatırın yanına." İçinde bulunduğu durum korkunçtu. Başı dönmeye başlamış, kalbi durdu duracaktı. Karşısında çırılçıplak karısı ağlıyor ve yalvarırcasına ondan yardım istiyordu... Kulağına bir ok saplanmış gibi irkildi.: "Telin bir ucunu da ona bağla". Kulağından saplanan okun bir ucu beynine dek yürümüştü... "Şöyle yat. Şöyle dedim, kaltak" Nasıl dayanacaktı? Onu bırakın, ne yapacaksanız bana yapın, diye bağırmak geçti içinden? Bırakmazlardı. Biliyordu,

Bırakmazlardı...

Biraz sonra da karısının çığlıklarını duydu. Kör çığlıklardı bunlar. Önlerini göremeyip duvarlara, tavanlara çarpan, oklarıyla yüreğini delen çığlıklardı... Yalvarıyordu karısı: "Ne olur bırakın beni. Bırakın beni. Yavrularıma bağışlayın?" Duymuyorlardı yalvarışlarını. Yürekleri sağır olmalıydı hepsinin. Biri, durmadan yineliyordu sorduklarını. Soran birken iki olmuştu. Biri "Dur", diyor çığlık kesiliyor; diğeri: "öbür silahlar nerede?" diye bağırıyordu. Kadın: "Bilmiyorum," dedikçe, arkasından, "Dur" diye komut veren bu kez de: "Bastır" diyordu. Her "Bastır"ın arkasından, kadının ağzından fırlayan çığlıklar ok olup adamın yüreğine saplanıyordu...

Dayanamayacaktı. Tavan başının üstüne dek inmiş, durmadan eziyordu beynini. Duvarlar üstüne üstüne gelip pres gibi sıkıştırıyorlardı bedenini... Çığlıklar dursalar? Belki biraz nefes alabilecekti. Durmuyordu. Çığlıklar dikenli teller gibi gelip, yırtıyorlardı yüreğini. Dayanamayacaktı bu acıya...

Fırlayıp kalktı. Karşısında oturan adam yakalamak istedi onu, başaramadı. Fırlayıp kalkarken gözlerindeki bağı da sıyırıp atmıştı. Bir büfe ilişti gözüne. Yumruğunu vurup kırdı büfenin camını. Onun ayak seslerini duyan sorgucular koşup yetişmişlerdi. Fakat o, kırdığı camın büfede kalan parçasının üstüne, iki kolunu da atmış sürtüyordu. Sorgucular belki de önleyebilirlerdi onun kollarını bu denli derin kesmesini. Her zamanki korkuları, onların daha etkin davranmasını önlemişti. Korkuyorlardı. Yüzlerinin görünmesinden o denli korkuyorlardı ki; ilk bağıran polis de tutun şunun kollarını dememişti. "Bağlayın şunun gözlerini", diye bağırmıştı. "Ulan orospu çocuğu, konuşmadan hiç birinizin ölmesine izin vermeyiz. İlkin konuşacaksınız sonra öleceksiniz," diye bağırıyordu sorgucuların başı...

İlkin gözlerini bağlayıp, sonra kesiklerini sardılar. Bileğine kelepçe takıp, eski yerine oturttular. Kelepçenin bir ucunu kalorifer borusuna takıp işlerinin başına döndüler...

Sorgu tüm hızıyla sürüyordu. Kardeşi: "Bırakın ablamı, onun hiç bir şeyden haberi yok," diyordu. Ablasının durumu kardeşini çok etkilemiş olacak ki, birkaç bilgi daha verdi polise. Polisin sorduğu konuyla ilgili değildi verdikleri bilgiler. Vermeseydi de olurdu; bunu ablasını kurtarmak için yaptığı anlaşılıyordu. Polisler, öğrenmek istediği konuda başka alacakları bir şey kalmadığını, sormadıkları halde gencin başka önemli bilgiler vermesinden anlamışlardı. Kadına iyice bir gözdağı vermek için ayinlerini biraz daha sürdürüp kestiler sorguyu. Karşısında oturan adam ona eğilip fısıldadı: "Bitti." O ise kesik ve kalorifer borusuna kelepçeli kollarıyla ağlamayı sürdürüyordu…

Biraz sonra kapıda bir adamın silueti göründü. Adam, üstü başı kan içinde, sarılı kollarıyla kalorifer borusuna kelepçelenmiş adama bakıp dışarıya seslendi.

-Kelepçeli bu adam kim? Sorgucular dan biri yanına gelerek:

-Sorguya aldığımız kadının kocası efendim.

-Niye aldınız bunu?

-İlişkisi olabilir diye düşündük.

-Var mıymış?

-Yokmuş efendim.

-Ne oldu bileklerine bunun?

-İntihar etmek istedi amirim.

Amir, kelepçeli adamın yanına gelip elini onun omzuna koydu.

-Nasılsın delikanlı?

-Kötüyüm efendim.

-Kusura bakma. Bazen böyle yanlış işler yapıyorlar arkadaşlar. Dışarıya seslenerek: "Bu arkadaşı alıp hastaneye götürün. Tedavisi yapıldıktan sonra da evine gitsin.

-Baş üstüne efendim.

Amirim dedikleri adam, arkadaşlarını azarlarcasına:

-Bir daha da böyle yanlışlıklar yaptığınızı görmeyeyim.

-Yapmayız efendim.

Amir bir sigara yakıp kelepçeli adamın dudaklarına iliştirdi; omzunu okşayarak:

-Haydi geçmiş olsun.

-Sağ olun efendim, Allah sizden razı olsun.

Ayak sesleri uzaklaştıktan sonra o, yanında oturan adama dönerek: "Allah seni de kurtarsın. Gördün mü bak, ne iyi adam? Hepsi böyle olsa keşke," deyip, karşısında oturan adamın, kendisinin söylediklerine acı acı güldüğünü görmeden, bir polisin nezaretinde, onu eve gönderen amire övücü sözler mırıldanarak gitti...

DEVRİM VE AŞK

Türk Dil Kurumu uzmanları aşkı aşırı sevgi ve bağlılık duygusu olarak tanımlıyorlar.
Keşke bu kadar basit anlatılabilseydi aşk.
İnsanlığın var oluşundan bu yana, aşkın binlerce tanımı yapıldı.
Bundan sonra da yeni tanımlar yapılacak mutlaka.
Şiirler okunacak, öyküler ve romanlar yazılacak, filmler çekilecek, oyunlar sahnelenecek, türküler yakılacak, şarkılar bestelenecek, resimler çizilecek ve çoğu da aşkı anlatacak.

Aşk sözcüğünü yoğun sevgi olarak tanımlayanlar da var.
Bana göre de aşk sözcüğünün karşılığı yoğun sevgi olsa gerek.

Aşk: Bir olmaktır.
Aşk: Onsuzluğa dayanamamaktır.
Aşk: Hüznün ak güvercinlerini canınızla beslemektir.
Aşk: Güzel bir filmin bir karesine takılıp kalmaktır.
Aşk: Bir tarafta toprak olurken, diğer tarafta filiz vermektir.
Aşk: Umudun, özlemin ve yaşama umudunun simgesidir.
Aşkı, devrim, yenilik, değişim diye tanımlayanlarda çok.

Devrim, umuttur.
Devrim, sevdadır.
Devrim, yeniliktir.
Devrim, özgürlüktür.
Devrim, deli taylar gibi yokuş yukarı koşmaktır.
Devrim,kırlangıcın kanadında güneşe doğru uçmaktır.
Benzer şeyleri aşk için de söylemek olanaklı değil mi?
Eğer benzer şeyleri aşk için de söyleyebiliyorsak, devrim ile aşk arasında yakın bir ilişkinin olduğunu da söyleyebiliriz.

Eğer bir şeylere adanmışlıksa yaşamın anlamı, bu ya bir devrim ya da bir sevdadır.
Gerçekte, her sevda bir devrimdir.
Her sevda da bir devrim değil midir?
Gerçekte, devrim en büyük değişim değil midir?
Başka bir deyişle, aşk en büyük devrim değil midir?

Emeksiz bir aşkı ve aşksız bir mücadeleyi düşünemiyorum dersem, yanlış bir şey söylemiş olur muyum bilemiyorum?
Devrimci, mücadelesini aşkına, aşkını da mücadelesine bağlamalıdır.
Aşk, mücadeleyi, mücadele aşkı beslemelidir.

Aşkı devrim gibi karşılamak ne güzeldir.
Ne güzeldir, hesapsız kitapsız sevmek.
Sevdiğini gördüğün zaman, yüreğinin avcıdan kurtulan kuş yüreği gibi çarpması ne güzeldir.
Ne güzeldir, devrime varmak gibi varmak istemek sevgiliye.
Sevgiliye, bu kavgaya hoş geldin, sefalar getirdin diyebilmek ne güzeldir.

Ragıp Özcan
Manisa

Sırrı Öztürk
Doğan Özgüden'in *'Vatansız' Gazeteci* Kitabı Üzerine

Doğan Özgüden (D.Ö.) anılarını *'Vatansız' Gazeteci*, Cilt: I, (Sürgün Öncesi) adıyla Belge Yayınları, Aralık 2010 tarihinde yayımladı. Bize de göndermek inceliğini gösterdiği kitabını ayrıntılı ve özenle okuduk. Kendisini ve mücadelesini zaten yakından tanıyorduk.

D.Ö. 12 Mart 1971 askerî faşist darbe döneminde TC tarafından vatandaşlıktan çıkarılan insanlarımızdan biridir. 38 yıllık sürgün hayatını eşi İnci ile birlikte Belçika'da oluşturduğu ajans aracılığıyla sürdürmektedir. Kızılbaş geleneğine göre söylenecekse; "Kalemleri düzgün çizilmiş eşler" olarak düşünce-davranışlarına uygun olan bir hayatı bilinçle seçmiş ve sürdüregelmiş nadir insanlarımızdandırlar.

D.Ö.'i I. TİP'in örgütlendiği 1962 yıllarından beri tanımaktayız. Anılarında gazeteciliğe nasıl başladığını, hangi ilkesel amaçlarla bu mesleği sürdürdüğünü oldukça objektif biçimde anlatmıştır. İlerici, demokrat, devrimci, sosyalist ve Marksist kadrolar da onları bazı eleştirel katkılarıyla böyle tanımaktadır.

D.Ö. nasıl bir aileden geldiğini, düşünsel, ideolojik, politik, örgütsel bilincini hazırlayan aile kökenlerini, onların serüvenlerini, sosyal sınıf aidiyetlerini de oldukça doğru biçimde anlatmıştır. Anılarını okudukça, "İşte D.Ö.'i hazırlayan süreç ve maddî zemin budur." ifadesini rahatlıkla kullanabilirsiniz.

1960-1971 dönemlerinde ilerici kimlik ve kişiliğinle Babı-ı Ali'de gazetecilik, yazı işleri müdürlüğü ve yönetmenliği gibi bir görevi yapmanın hangi manaya geldiğini herkes anlayamaz. Günümüzdeki basın-yayın faaliyetleri genellikle tekelci sermayenin baskısı ve sömürüsü altındadır. Bu türden bir

tekelci kuşatılmışlık ortamında D.Ö. cinsinden yüzde yüz bağımsız, yüzde yüz emekten ve emekçilerin sosyal-evrensel kurtuluşundan yana bir gazeteci tipolojisine rastlamak oldukça zordur. Hatta yoktur da diyebiliriz.

D.Ö. bağımsızlığına kıskançlıkla bağlı oluşu, kendi gündemini oluşturmadaki özenli çabaları, o günkü bilinci ve gazeteci kimliği ile "İlerici-devrimci harekete nasıl yararlı olabilirim" kaygısıyla hareket ettiğini, ekmeğini kazanırken eğilip bükülmediğini, kalemini sermaye sınıfına satmış ya da kiralamış olan gazeteciler elbette anlamazlar. Anlayıp anlamayışları konusunun tartışılması bir yana, çoğunlukla da anlamazlıktan gelirler.

D.Ö. anılarında; gazeteci patronların kimlik ve kişiliklerini, varsa yeteneklerini, siyasal-ekonomik çıkar ilişkilerini, çeşitli bağlantılarını ve hırslarını oldukça doğru tasvir etmiştir. Onların portrelerini maharetle çizerken kendileriyle mesleği gereği bazı ilişkileri ve diyalogları olan gazeteci, yazar, çizerlerden; Rıfat Ilgaz, Çetin Altan, Yaşar-Tilda Kemal, Aziz Nesin, İhsan Ada, İlhan-Turhan Selçuk, İlhami Soysal, Mahir Kaynak gibi kişiliklerin Bab-ı Ali'deki tavırları, onların düşünce-davranışları, kişilik zaafları, kırgınlıkları vb. hakkında da oldukça önemli ve yararlı ipuçları verilmektedir.

D.Ö. anıları bu türden örnekleriyle de yakın tarihimizdeki basın-yayın faaliyetlerinde kimi rol ve sorumluluklar alanların tüm konumlarını öne çıkarıyor. Sergiliyor. Kitabının ayrıntılı okunmasını, üzerinde yoğunlaşmayı, incelemeyi ve dönemin özelliklerini kavramayı, ilerici-devrimci geçinenlerin kişisel ve düşünsel zaaflarını öğrenmeyi sağlıyor.

D.Ö. kendi gazetecilik algısına göre ve çok zarif biçimlerde bu kişilikleri okura tanıtıyor. Birilerini incitmemeye özel bir özen gösteriyor. Bizler gibi birilerinin ilericilik, solculuk iddialarını sorgulamayı, hesaplaşmayı, açığa vurmayı öne çıkarmıyor. D. Ö. kitabı elbette bir kavga kitabı değil.

D.Ö. kendisinin de rol ve sorumluluk üstlendiği, 13 Şubat 1962 tarihinde kurulan I. TİP içindeki aydın kavgalarının, tartışmaların odağına girmeyerek bağımsız bir duruş sergilemiştir. TİP içindeki Aybar, Boran, Aren, Sargın hizipleşmelerinin yanında ya da karşısında değil, TİP'i TİP yapma kaygılarıyla hareket etmiştir.

Yayımladığı ANT dergisinde de kendi meşrebine uygun bir tarz-ı siyaseti izlemiştir. TİP'de asla bilimsel olmayan SD ve MDD tartışmalarında da taraf olmamıştır. Öğrenci gençliğin başını çektiği ve kuruluş sırasıyla; TİİKP, THKO, THKP-C, TKP/ML, DDKO türünden örgütlemeler hakkında da gaze-

teciliğinde gözettiği "nesnel gerçekliği" yansıtma ölçüsünü kullanmayı yeğlemiş / denemiştir.

Sınıf mücadelesinin belirleyiciliğinin farkında olarak işçi sınıfı hareketinin yeni nitelikler kazanmasını arzulamıştır. İşçi sınıfının sendikal birliğini gerçekleştirmeye aday DİSK'in sendika bürokratları ile yakın ilişkilere girmiş, dönemin ses getiren grev, direniş, yürüyüş, fabrika işgali gibi eylemleri gücünce desteklemiştir.

D.Ö.'in Bab-ı Ali semti dışındaki Proleter Devrimci Kadrolarla yakın bir ilişkisi olmamıştır. Onun etrafında daha çok ANT dergisinde rol ve sorumluluk alan üniversiteli öğrenci gençliğinin, öğretim üyelerinin, avukatların bulunduğunu biliyoruz.

D.Ö. ile en büyük çelişkimiz ANT dergisinde yer ve sorumluluk alan 30 kişilik yayın kurulu üyelerinin seçimine ve onlarla kurulan ilişkilerine ilişkindir. Sosyalizmden haberli pek çok aydın gibi D. Ö. de tek başına binbir sorunla boğuştuğu, sokaklarında "lağımların açıktan aktığı" Bab-ı Ali tuzağında Modern Proletarya ile buluşmayı, proletaryanın en militan ve en ileri unsurlarıyla organik ilişkilere geçmeyi akıl edememiştir. Proletarya da D. Ö. türünden aydınlara ulaşmayı, onu etkilemeyi düşünememiştir.

D.Ö. ve eşi İnci, aydın kimlik ve kişiliklerinin yanı sıra kurdukları yayınevinin her işine el uzatan emekçileriydi de aynı zamanda. Kardeşi Çiğdem de aynı durumdaydı.

ANT dergisinin 30 kişilik yayın kurulu üyeleri arasında biri hariç (Av. Müşür Kaya Canpolat) tamamını çeşitli vesilelerle, TİP içinde, DİSK'te, üniversitelerde ve cezaevlerinde yeterince tanımış ve devrimciliklerini sorgulayıp sınamıştık. İdeolojik, politik ve örgütsel seçimimize uygun biçimlerde söyleyecek isek; D.Ö.'in ANT dergisi yayın kurulunda (bir ikisi hariç) özel hayatı, işi, üretimi, ideolojik-sınıfsal aidiyeti ve eylemiyle, ayrıca, varsa polis-işkence-cezaevi deneyimi ile tutarlı olan, işçi sınıfı hareketine, sosyalist harekete ve siyasi birlik konusuna katkı yapmış, tartışmaya değer tezleri ve tahlilleriyle öne çıkmış bir tek kişi dahi bulunmamaktadır.

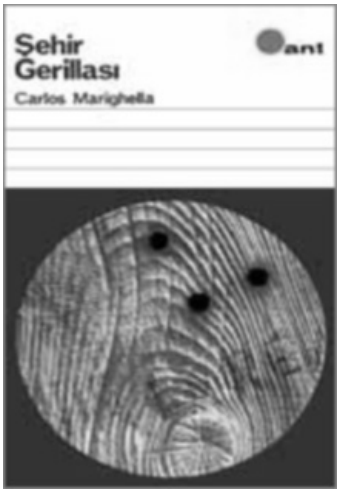
Şimdi köprülerin altından pek çok suyun aktığı bir zamandan ve de insanların binbir kılığa girip çıkmasından sonra, burada, Osman Saffet Arolat, Faruk Pekin, Tektaş Ağaoğlu, Ragıp Zarakolu, Aydın Engin, Oya Baydar, Harun Karadeniz, Nurer Uğurlu, Sıtkı Coşkun, Fahri Aral, Nabi Yağcı, Nebil Varuy, Enis Coşkun, Yücel Yaman, Hüseyin Baş, Çetin Özek, İdris Küçükömer, İsmet Sungurbey, Fethi Naci, Süleyman Üstün, Şinasi Kaya, Orhan Suda, Muzaffer Sencer, Asaf Savaş Akad, Yalçın Yusufoğlu, Nihat Behram vbg. kişilerin adlarını anıp, siyasî "vukuatlarını" sayıp dökerek D. Ö.'in anılarında özellikle vurgulayıp andığı kimseleri anmak dahi istemeyiz. Üç Ciltlik *12 Mart 1971'den Portreler* ile *15/16 Haziran* kitaplarımızda sosyalizm adına yola çıkıp da tekleyenlerin, geri adım atanların ya da davadan dönenlerin konumunu teşhis etmek, mümkünse tedavi etmek, değilse tecrit ve teşhir etmek, hesaplaşmak, kavga etmek amacıyla zaten belgelemiş ve açığa vurmuş bulunuyoruz. Bu nedenlerle burada tekrar kalemimizi kirletmeye gerek görmüyoruz.

D.Ö.'in ANT dergisinde rol alanlardan 30 kişilik yayın kurulu üyeleri arasından Av. Müşür Kaya Canpolat'ı hariç tutuşumuzun sebeplerini de şöyle açıklamalıyız: Adanalı Müşür gözümüzde "Çağdaş bir Karacaoğlan"dır, her şeyden önce. Onunla da (Şart değil, ama) aynı şeyleri söylemiyoruz. Asla!.. Fakat o hiç olmazsa TİP ve DİSK içinde üstlendiği rolleri açıkça (yetmez ama) ve lafzen de olsa, özellikle de dost meclislerinde, mizahla karışık biçimlerde dile getirmektedir. Sosyal olay, olgu, süreç ve verileri nesnel gerçekliğinde eleştirerek "terazisini" oldukça düzgün tutmaya özen göstermektedir.

Proleter Devrimci ölçülerimize göre ve "düzgün insan" profili bahsinde, ANT'ın yayımladığı kitaplara sahiplenen, yayınevinin tüm işlerini üstlenen fukara ve emektar Osman Çobanoğlu'nu burada anmalıyız. Çobanoğlu, ürettiği kitapların bedelini fazlasıyla ödemiş, hapis yatmış, kitapları toplatılmış biridir. Halen tüm baskı ve kuşatmalara rağmen ANT yayınevinde öğrendiği basın-yayın faaliyetini YAR Yayınları aracılığıyla sürdürmektedir.

D.Ö. Bab-ı Ali üzerine söz ederken, ilerici yayın faaliyetinin çilesini çeken, kendisinden daha çok bedel ödeyen, kitabevi bombalanıp yağmalanan, kitapları Selimiye Kışlasında yakılan, her sıkıyönetimde tutuklanan, kardeşim, Öncü Kitabevi sahibi Zeki Öztürk'ten de söz etmemiştir anılarında.

D.Ö. anılarında; 15/16 Haziran sürecine, Direnişin hazırlanışına, eylemdeki direngenliğe, Modern Proletaryanın polis, işkence deneyimlerine, mahkemelerde direnişin tarihsel ve sosyal haklılığını nasıl savunduklarını, sosyalizmin onurlu sesini nasıl haykırdıklarını, sendika bürokrasisine karşı verdik-

leri mücadeleyi, dergisinde en azından üniversiteli öğrenci gençliğine, Latin Amerika ve Orta Doğu'daki devrimci kalkışmalarına verdiği yer kadar bir göndermede dahi bulunmamaktadır.

D.Ö. anılarında, s. 503'de benim "sendikacı" olduğumu ve DİSK ve T. Maden-İş Sendikası yöneticilerini "pasifizm" olarak eleştirdiğimizi söylemektedir. Bağımsızlığına titizlikle düşkün donanımlı bir gazetecinin benim kimileri gibi profesyonel sendikacılık yapmadığımı bilmesi gerekirdi. O dönem (1962-1970) T. Maden-İş Sendikası Genel Yönetim Kurulu üyeliği ve Kocaeli'nde Türkkablo Fabrikasındaki ilk sendikalaşma döneminde İşyeri Baştemsilciliği yapmıştım. Hayatımda hiçbir dönem ücretli sendikacılık yapmadım. Bu yolda yapılan önerileri reddettim (Bu konudaki tavrımı şimdi de beğeniyorum. İyi ki reddetmişim…). İdeolojik ve politik seçimime uygun biçimde tezgah başında ve işçi sınıfı içinde kalmayı yeğledim. Sendika bürokrasisini "aktivist" ya da "pasifist" gibi sıfat ve nitelemelerle değil, parlamentarizme ve ekonomizme bağlılıkları gibi ideolojik ve sınıfsal aidiyetlerine uygun konumlarıyla daima karşıya alıp eleştirdim. Bununlada yetinmeyim mücadelesini verdim. Bu konu tüm açıklığıyla kitaplarımızla da belgelidir. Ayrıca bu kitaplarımız D.Ö.'ye de iletilmiştir.

12 Mart 1971 askerî faşist darbe sürecinde kapatılan ve yargılandığımız Kocaeli Devrimci İşçi-Köylü Birliği (KDİKB) örgütümüzün bürosunda yapılan aramalarda bizlerin "illegal" bir çalışma içinde olduğumuzun "delili" olarak İŞÇİ-KÖYLÜ, KURTULUŞ, SOSYALİST ve ANT dergilerinin abone makbuzları da bulunuyordu…

Yani o günkü bilincimizle dahi ilerici-devrimci yayın organlarını birbirinden ayırmıyor, okuyor ve okutuyorduk; onlarla dayanışma içinde oluşumuzun bir ifadesi olarak da dergilere abone kaydediyor, kitlesel satışlarında rol üstleniyor ve sektirmeden ederini bürolarına iletiyorduk.

D.Ö.'nin anılarında çok fazla haşir-neşir olduğu üniversiteli öğrenci gençlik, üniversite öğretim üyeleri ve sendika bürokratlarına önemli bir yer verildiği görülmektedir.

D.Ö. anıları hakkında ilkin *Cumhuriyet* Kitap Ekinde Faruk Pekin'in bir yazısıyla karşılaştık. Bu imza yerine nesnel gerçekliği yansıtacağından kuşku

duymadığımız birinin, örneklersek; Müşür Kaya Canpolat yazmalıydı diye düşünüyoruz. Ama ne yazık o da bu türden kritikler yazmaktan oldukça uzak durmayı tercih etmektedir.

Devrimci ve Marksist cenahımızın kitap kritiği, eleştirisi ya da tanıtımı gibi konulardaki "vukuatını" yakından biliyoruz. Bu durumu asla da yadırgamıyoruz. Burjuva ve küçükburjuva "sol" yaklaşımların, sansasyon ve magazinleşmenin yaygın olduğu bir süreçte çok önemli ham malzeme bırakan D.Ö. anılarının tartışılmasına henüz başlanılmamıştır.

Kendisinin "Sürgün Öncesi" ismini verdiği anılarından sonra yazdıklarına bakarak yurtdışındaki serüvenini de aynı yöntemle ilkeli ve dürüst bir biçimde kaleme alacağına inanıyoruz. Onun Belçika'daki hayatını ve mücadelesini ayrıntılı bilmiyoruz. Birlikteliklerini ilkeli biçimlerde götürdükleri anlaşılan değerli eşi İnci ile birlikte, hayat kavgasında ve iddialarının arkasında durduklarını biliyoruz.

D.Ö. gerek işçi sınıfı hareketine, gerekse demiryolu misali ebediyete kadar paralel gitmeyecek olan sosyalist harekete, bu arada "Millî Mesele" ile "Milliyetler Meselesi"ne nasıl baktığını da yakinen biliyoruz. Marksist-Leninist bakış açısıyla söylenecekse; D.Ö. şoven ve sosyalşoven bir çizgiye de düşmemiştir. Laz İsmailgillerin ilerlemeci Harici Büro "TKP" idealizasyon ve mistifikasyonlarına da bulaşmamıştır. Yurtdışındaki her ilerici-devrimci birime yardımcı olmaya çalışmıştır. Onun "*Ulusların kendi kaderini tayin, tespit ve ayrılma hakkı*" ilkeselliğine düzgün baktığını da biliyoruz. Siyasî parti deneyimi olarak I. TİP içinde gözünü açtığını, "aydın" tartışmalarıyla Aybar oportünizminin partiye verdiği zararları meşrebince anılarında anlatmaktadır. "***Gençliğin Yolu İşçi Sınıfının Yoludur***" sloganını zikretmese de, asla birleşik, güçlü, güvenilir ve donanımlı bir ***Komünist Parti*** ya da ***İşçi Sınıfı Partisi*** (***İSP***) olmayan, belli ölçülerde Marksizm'den esinlenen, arkasında yeraltı faaliyetinden gelen ***KP*** ya da ***İSP***'nin güvencesinden yoksun bulunan legal TİP'in ilerici-devrimci gençliğin dinamizmini bünyesine alamadığını ve de günümüzde birer "örgütler anarşisi" hastalığına dönüşen ve genellikle öğrenci gençlik kaynağından beslenen örgüt anlayışlarını onaylamadığını da doğru teşhisleriyle aktarmaktadır.

D.Ö. anılarında, yaşadığımız coğrafyadan 38 yıllık gaybubetinin getirdiği bazı yanılgılarla sıkıntılar da bulunmaktadır. Keşke memleketini, buradaki sınıf mücadelesini, emekçi halk hareketlerini, sosyalist hareketi daha yakından izlemiş olsaydı, keşke ve özellikle de 30 kişilik yayın kurulu üyelerinin

bu süreçteki evrimlerini, polis, mahkeme, cezaevi deneyimlerini ayrıntılı araştırıp inceleyebilseydi, keşke buradan edindiği bilgilerin ışığında bir özeleştiri yapsaydı, böylelikle genç nesillerin yararlanacağı bir anı bırakabilirdi demekten de kendimizi alamıyoruz. 38 yıllık gaybubetinde bilmediği, yeterince ilgi duyup araştırmadığı yüzlerce konu ve sorunlar da vardır. Böyle oluşu da doğaldır. Onu bu türden eksikliğinden dolayı asla suçlayamıyoruz.

Bunlardan birini aktarmak istiyoruz: E-posta yoluyla bize iletmiş olduğu mesajından da anlaşılacağı üzere; kardeşim Öncü Kitabevi sahibi Zeki'nin başından geçenleri bilmediği anlaşılıyor. Ağabeyim Avni Memedoğlu'na selam gönderiyor! Oysa onu tam 11 yıl önce doğaya teslim etmiştik. Bilim-Politika-Sanat-Estetik-Etik bütünselliğinin kavgasının verildiği ve donanımlı adam sıkıntısının çekildiği bir memlekette yaşamaktayız. Bu türden konuları içeren *"Politika, Sanat, Estetik Yolunda 'Emeğin Ressamı' Avni Memedoğlu*" isimli kitabımızı ve ayrıca, okumasını-incelemesini istediğimiz diğer yayımlanmış telif eserlerimizi, dergi, gazete ve broşürlerimizi de kendisine iletmiştik. Böylelikle yeniden tanışmamızı sağlamak, memleketten ayrıldığı 38 yıllık eksikliğini nispeten giderip diyalogumuzu anlamlı kılıp kolaylaştırmak istemiştik. Demek ki, D.Ö. bu materyallerimizi incelemeye zaman ayıramamış…

D.Ö. ve eşi İnci anılan kitaplarıyla faydalı bir çalışmayı gerçekleştirmişlerdir. Özlemini duyduğu memleketlerine geri geleceklerini, 38 yıllık bir hasreti gidereceklerini, hayatı ve mücadeleyi kucaklamaya aday, sınıf mücadelesi temelindeki yeniden bir oluşuma deneyimleri ışığında katkı sunacaklarını kendilerinden umuyor ve bekliyoruz. Zira memlekette onların niteliklerinize sahip gazeteci kalmadı.

Gorki, Kurupskaya ve Lenin

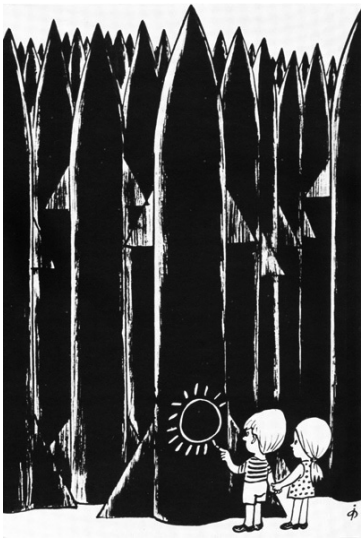
"İşçilerle aydınların birleşmesi? Evet, şüphesiz, hiç de fena değil. Aydınlara söyleyiniz, bizim tarafa geçsinler. Sizce onlar samimi olarak adaletin sağlanması için mi çalışıyorlar? O halde onları tutan kim? Bize gelsinler... İnsan gibi yaşamaya, kölelikten, sefaletten, aşağılanmaktan kurtarmaya götüren yolu halka biz gösteriyoruz." ... "Burjuva bilim adamları kültürün gelişmesi için çalışmaya alışmışlardır. Onu burjuva rejimleri içinde geliştiriyorlar; proletaryaya çalışmalarının kırıntılarını verirken, burjuvaziyi muazzam girişimlerle ihya ediyorlardı. Bu arada kültürü de ileri götürüyorlardı. Aslında bu onların mesleğidir. Ama işçi sınıfının yalnızca kültüre değer vermeyip onu yaymaya ve tümüyle ulusa mal etmeye çalıştığını gördükleri zaman, siyasette burjuvaziden uzaklaşacak ve manen bize bağlanacaklardır..." ***V.İ.Lenin****

*Maksim Gorki, *Lenin,* Gün Yayınları 1965

Ümit Yaşar Erdem
Sanatta Hümanizm Arayışı

Sanata idealizmin yansımaları genelde perspektifin dar tutulması ve hayatın yanlış noktalardan yakalanması oluyor. Temel çelişkiyi sınıf mücadelesinden uzak ele alan her çalışma bize yaratıcılıktan uzaklığı, sevimsizliği, olgunlaşmamışlığı, yalpalamaları işaret eder. Sanatta olumsuz koşulların, bilinenin gözden kaçırılması temel çelişkinin yavaşlatılmasına aracılık eder ve sömüren-ezen sınıfın, burjuvazinin işine gelir. Oysa henüz en güzel sanat eseri yazılmamış, söylenmemiştir en güzel türkü. Yasaktır ve henüz koşullar o noktaya götürmemiştir bizi. İnsanın bilgisinin kısıtlılığı bunda etkendir.

Teknolojiye tapılan ve ilahlaştırılan bir çağda aynı zamanda teknolojiden duyulan korkuyu bize resmeden "Terminatör" gibi filmlerde görsellik ağır basmakla birlikte bilimin insan hayal gücüne getirdiği yenilikte gözlenir. Ancak bu film salt teknolojinin övülmesi ve temel çelişkinin gizlenmesi yönüyle eksiktir. Bu perspektifle bakıldığında dünya'ya dışarıdan gelen doğal tehlikeleri bertaraf eden kahraman Amerikalı filmleri, kızılderililerin aşağılandığı, barbar kabul edildiği ve bir kültürlerinin bile olmadığının ileri sürüldüğü kovboy filmleri, militarizmin övüldüğü, mazlum Afgan ve Vietnamlı'ların, Rus'ların barbar kabul edildiği pek bilinen Rambo serileri de teknolojinin övüldüğü, asıl tehlikenin dışarıdan geldiği, Amerikalıların kahraman ve demokrat olduğunu resmeden filmlerdir. Tarihin çarpıtılması egemenlerin işine gelmekte, bu tür filmler ayrıca yüksek bütçelerle yapıldığı için reklamları ve pompalanması da ciddî boyutlara ulaşmaktadır.

Sanatı sanat için yapan her anlayışta bize toplumsal çelişkilerin örtbas edildiği ve sanatlı söyleyişin ön plana çıktığı ve arka planda soft bir felsefenin bulunduğunu işaret eder. Şekilciliğin ön plana çıktığı bir anlayıştır bu ve sanat için sanat her zaman toplum için sanattan daha fazla bütçelere sahip olmuştur. Eleştirel gerçekçi yapıtlarda ise görülen temel çelişkileri ifade eden veya tarihi anlatan filmler tatmin edici gözükse de esa-

sında yetersizdir. Bu yetersizliği aşacak olan ***Sosyalist Gerçekçi*** sanatçıların bunların söylenmediği ve yarım bıraktığı noktadan ilerleyerek gelecek için yeni bir ideal ortaya koyduğu sanat eserleri kalıcılığını yitirmeyecektir.

İnsanların kendi güçlerini kontrol edemediği ve bunları yabancı varlıklara yansıtarak, nesneleri ilahlaştırdığı çağda insanın içinde kötülüğü yapan bir başkasını aramak veya dünya'ya dışarıdan gelen tehlikelerle uğraşmak yerine proletarya-burjuvazi temel çelişkisini gözlemlemek, doğal tehlikelerin nedeni olan dizginsiz teknolojileşmenin önünü almak için elzemdir. Bu noktada insanların bilincini belirleyenin onların toplumsal varlıkları olduğu gerçeği ister istemez gözümüze görünecektir. İnsanın geçmişinden kopuk ve bağımsız olduğu, yine onun doğaya üstünlük kurduğu hayali bizi sonsuz bir karanlığa sürüklemeden, işçi sınıfının yükselen mücadelesinin yanında yerimizi almak ve yönümüzü belirlemek durumundayız. Emek sürecinde kendini gerçekleştirmeyi sağlayan, dinamizmin, yaratıcılığın, tarihsel iyimserliğin ön plana çıktığı bir toplumda mutluluğun resmini yapmak kolaylaşacaktır. Diğer şekliyle bastırılan duyguların sonunda insan gerçekten sevinemez hale gelebilmektedir ve bu trajediyi resmederken de katı ahlak anlayışına sığınmak insanı hem sevmek ancak yine ondan ümidi kesmek demektir. Örnek olarak "Sefiller" geliyor akla, katı ahlak anlayışı nedeniyle koşullardan dolayı kötü kadın haline gelenleri fabrikaya almayan, kendi içinde çelişen bir fabrikatörü resmediyor. Ekmek çaldığı için hapse düşen bir fabrikatör bu, yılmayınca bireysel çabalarla hedeflerine ulaşabiliyor. Bireysel çabalarla bir yerlere ulaşabilenler bu sistem içerisinde nadirdir. Yine Charlie Chaplin'in makinelerin bir parçası durumuna gelen işçinin, kafayı yediği durumu resmeden parodisi gerçekçi sanatın gücünün ne kadar etkili olduğunu bizlere gösteriyor. Beynelmilel filmi de idealist bir genci veya kendi deyimleriyle ayakları yere basmayan devrimciliği eleştiriyor. Hümanist ve trajikomik bir akış açısıyla faşizmi ince ince lanetliyor.

Sanatta hümanizm burjuva hümanizminin ve soyutluğunun dışına çıktıkça ancak geleceği kazanabilir. Yine sınıfsal bakış açısı olmadan olaylara hümanist bakmak burjuva iktidarına farkında olmadan katkı getirmektir günümüzde. Bugün için burjuva hümanizmi yani soyut insan sevgisi aslında sınıfsız, sınırsız, sömürüsüz ve özgür insanın oluşmasını engellemeye yaramaktadır.

Okuma Önerisi:

1. S. İ. Popov, *Sosyalizm Ve Hümanizm,* Sorun Yayınları, 2. Baskı.
2. V. İ. Dobrenkov, *Marksizm Ve Psikanaliz -Erich Fromm'un Ve Yeni Freudculuğun Eleştirisi- Yeni-Freudcular "Hakikati" Ararken,* Sorun Yayınları, 4. Baskı.
3. Harry K. Wells, *Emperyalizmin Felsefesi Pragmatizm,* Sorun Yayınları, 2. Baskı.

Başak Öztoprak

Objektif, Objektif midir?

Mekanik yeniden üretim tekniğinin yani fotoğrafın bulunmasıyla birlikte "gerçek, gerçeklik, gerçekçilik" kavramları yeni boyutlar kazanmış, sanat ve gerçeklik ilişkisine dair yapılan "mimesistir-doğanın taklididir", "poiesistir-yaratmadır", "insan emeğinin ürünüdür" gibi klasik tartışmaları daha da alevlendirmiştir. "Fotoğraf sayesinde gerçek, olduğu gibi saptanabilir.", "Fotoğraf gerçeğin yansımasıdır.", "Fotoğrafı çeken kişi tarafsız davranamayacağı için gerçek de olduğu gibi saptanamaz." gibi düşünceler de eklenerek yeni tartışmalara neden olmuştur.

Objenin doğal varlık olmaktan öte, imge olabilmesi için estetik bir kavrayışın yani sanatçı anlatımının ve estetik bilincin objesi olması gerekir ki bu da ancak öznel nitelikler ile belirlenebilir. Esasında obje seçimizi yani estetik kurgumuzu toplumsal konumumuz içindeki gereksinimlerimize göre yönlendiririz. Ancak bu sanatsal üretim için tek başına yeterli değildir. Obje seçimi ve kurgudan doğan bu imgenin estetik bir haz ya da bilinç oluşturması gerekir. O halde obje, estetik kavrayışla algılanıp estetik hazzın objesi olursa ancak imge olur. Buradaki öznellik bireysellikten kaynaklanan öznellik değil insanın tüm toplumsal, tarihsel, sınıfsal, kültürel, ekonomik… vb. ilişkilerini içine alan bir öznelliktir.

Sanatın kendisi de insansal, toplumsal, sınıfsal ürün olduğu için durum fotoğraf için de pek farklı değildir. Fotoğrafçı da çektiği kareler ile sözcüsü olduğu sınıfı anlatır, o sınıf için hayatı belgeler. Fakat fotoğrafın gerçeği yansıtma ya da yanıltma konusundaki inandırıcılığı diğer sanat dallarından biraz daha güçlü olarak "Fotoğrafı çekilecek obje zaten ortada, fotoğrafçı da makine sayesinde onu kâğıda aktarır." gibi düşüncelerin yaygın olması ve sorgulamadan inanılması "Fotoğrafta öznellik, insan müdahalesi yoktur." düşüncesini doğurmaktadır. Bu durum kesinlikle fotoğrafın kendi fiziksel ve mekanik doğasından kaynaklanır. Oysaki fotoğraf da fotoğrafı çeken fotoğrafçının yukarıda belirtilen şekilde öznelliğini taşır. Fotoğrafın, görüntü levha üzerine ilk defa aktarılırken duyurulduğu gibi "Beyler görüntü ışık sayesinde levha üze-

rine aktarılmıştır" şeklinde algılanması eksik bir bilgi olacaktır. Çünkü aktarılan görüntü objenin, sadece bir yüzeye aktarılması değil, objenin yeniden üretilmesidir de…

Vizörden görülen, deklanşöre basılan ve sonuçta kâğıda aktarılan görüntü nesnel dünyaya dair birebir yansıyış olmayıp kişinin politik algısıyla, duyarlılığıyla, farkındalığıyla, nasıl bir sosyalizasyon geçirildiğiyle, neler hissettiğiyle, arka planda ne biriktirdiğiyle ilgili yaratıcı bir süreçtir.

Fotoğrafın mekanik özelliklerinden, "Dış dünyayı olduğu gibi aktarıyor." düşüncesinin yaygın olması fotoğrafa gerçekliğin belgeleyicisidir gözüyle bakılmasına sebep olmaktadır. Fotoğraf, fotoğrafçının yaşananlara ilişkin bilinç süzgecinden geçen yorumudur. Dolayısıyla asla tarafsız değildir. Görsel belge oluşturma çabası içinde olanlar olayları gerçekçi biçimde aktardıkları iddiasından kaynaklanan fotoğrafın görsel inandırıcılığı arkasına sığınılmış bir gerçekçilik saplantısı içindedir. Günümüzde Afganistan'da yaşanan Amerikan saldırısı sırasında Amerika tarafından çekilen "ele geçirilen terörist" fotoğrafları onlar için "demokratikleştirme, çağdaşlaştırma" anlamı taşıyacakken bölge halkı için başka anlam taşıyacaktır. Fakat o fotoğrafa farklı zamanda bakan farklı kişiler hep aynı anlamı yüklemeyecektir ona. Fotoğrafın çekildiği zaman, mekân ve çekenin / kullananın niyeti bu açıdan çok önemlidir.

Gazetecilik niteliği taşıyan ilk fotoğraf 1843'de çekilmiştir. İlk kez bir olay fotoğraflanmış fakat hiçbir gazetede yayınlanmamıştır. Yayınlanan ilk fotoğraf Kırım Savaşı sırasında Fenton tarafından çekilen fotoğraflardır. Kraliçe Victoria, savaşın fotoğraflanmasını ölülerin ve kanlı üniforma içindeki askerlerin çekilmemesi koşuluyla kabul etmiştir. Yani fotoğraf, basında kullanılmaya başlandığı ilk yıllarda bile bir süzgeçten geçilerek "eksik" çekilmiştir. O dönemin olayları ve sorunları karşısında aktif ve önemli rol alabilmesine karşın o dönemin siyasî kadrosunun-ideolojisinin himayesinden çıkamamıştır, hâlâ da çıkamamaktadır.

Günümüz tekelci medyasında sıkça kullanılmış ve çeşitli ideolojik söylemler üretilmiş bir fotoğrafta Ecevit ayakta Bush oturmak için eğilmiştir. Medyanın yanıltma yeteneğinin çok üst düzeyde olduğunun bir kanıtı olarak

fotoğraf bir saniye sonra çekilmiş olsa Bush oturmuş Ecevit ayakta olacaktı. Oysaki öyle bir olay gerçekten yaşanmıştır (karşılıklı oturma durumu). O zaman bu konuda ne diyeceğiz; fotoğraf yalan söylemez mi diyeceğiz. Evet, fotoğraf "yalan söylemez" ancak kullananın elinde "Bush Ecevit'in önünde eğildi" gibilerinden rahatlıkla manipülasyon malzemesine dönüşür.

Bilindiği gibi emperyalist Amerika'nın saldırıları sonucu "özgürleşen" Afganistan'daki yaşam durumları medyada sıkça yer aldı. Beraberinde güya kalkan Taliban etkisi sonucu "güzel Afgan kadınları" gazeteleri, dergileri süsledi… İyi ki şu modern-çağdaş Batılılar harekât düzenlemiş dedirtircesine çok ılımlı ve olumlu sonuçlar aldığının göstergesi olarak sunuldu dünyaya. Fotoğrafın arkasına sığınılarak çok açık yalan söylendi. Fotoğrafla üretilen yalanın inandırıcılığı yukarıda da bahsedildiği üzere "Fotoğrafın yalan söylemediği, insan müdahalesinin olmadığı ve gerçeği tutanaklaştırdığı." yaygın kanısı sayesinde oldu. Oysaki fotoğrafın iki tarafı vardır. Fotoğrafın anlatımı da fotoğrafçının, fotoğrafın bu ön ve arka yüzü arasında nerede durduğu ve yaşamla ne tip ilişkiler içinde olduğuyla ilgilidir. Aslında fotoğraf, fotoğrafçının gözüyle, kalbiyle ve beyniyle gördüğü birçok kareyi tek bir karede kendi benliğiyle, düşüncesiyle, ideolojisiyle birleştirmesidir.

Bu Sayıda Bize Gelen Kitaplar:

- Abdulkadir Yaşargün, *Küresel Sermaye ve Evrensel Emek-Değer Teorisi,* El Yayınları, Mart 2011, İnceleme.
- Mehmet Aydın, *Sancılı Ezgi,* Kanguru Yayınları, Şubat 2011, Şiir.
- Adnan Bostancıoğlu, *Bitmeyen Yolculuk - Oğuzhan Müftüoğlu Kitabı,* Ayrıntı Yayınları, Şubat 2011, Anı.
- Yusuf Doğar, *Kemirilen Beyinler Sızlatılan Yürekler*, Oluşum Yayınları, 1998.

HENRİ KRASUCKİ

SENDİKALAR VE SOSYALİZM

SENDİKALAR VE SINIF MÜCADELESİ

Sorun Yayınları

İŞÇİ SINIFININ
SENDİKAL VE SİYASAL BİRLİĞİ
DAVASINA ADANMIŞ
PROLETER DEVRİMCİ BİR YAŞAM
- Sırrı Öztürk'ün Kısa Biyografisi -
Hazırlayanlar:
Ali Özdoğu - İsmail Arguvanlı - İsa Gözaçtı
Ahmet Temizel - Çelik Sezer - Hıdır Diren
Orhan Erkin Özüdoğru - Mehmet Suphi Adar
Sorun Yayınları

MARKSİZM TARTIŞMALARINA MARKSİST BAKIŞ

DENİZ ADALI - CENK AĞCABAY - MEHMET GÜL
BABÜR PINAR - TURGAY ULU

Sorun Yayınları

SORUN YAYINLARI KOLEKTİFİ YAYIN LİSTESİ

	Bilimsel İnceleme-Araştırma Dizisi (Tercüme):	***TL***
1.	KARL MARX - BİYOGRAFİ ***2. Baskı*** *Bilimler Akademisi* 608 s. B. Boy - Kuşe Resimli - Bez Ciltli (Şömizli)	40
2.	FRİEDRİCH ENGELS - BİYOGRAFİ *Bilimler Akademisi* 472 s. B. Boy - Kuşe - Renkli Resimli - Bez Ciltli (Şömizli)	30
3.	V. İ. LENİN - BİYOGRAFİ *Bilimler Akademisi* 532 s. B. Boy+48 s. - Kuşe S/B - renkli resimli- Bez Ciltli (Şömizli)	40
4.	MARKSİST - LENİNİST PARTİNİN TEMEL EĞİTİM DERSLERİ *F. Engels Enstitüsü* B. Boy - Renkli Grafik - Resimli 488 s. ***2. Baskı***	28
5.	SENDİKALAR ÜZERİNE *V. İ. Lenin* 512 s.	22
7.	MARX'IN SOSYOLOJİSİ *Henri Lefebvre* 176 s. ***3. Baskı***	9
8.	KADIN VE MARKSİZM *K. Marx - F. Engeis - V. İ. Lenin* 224 s. ***8. Baskı***	12
9.	MARKSİZM VE PSİKOANALİZ *V. İ. Dobrenkov* 160 s. ***4. Baskı***	10
10.	Ailede ve Okulda ÇOCUK EĞİTİMİ *Anton S. Makarenko* 128 s. ***5. Baskı***	7
11.	ANA - BABALARIN KİTABI *Anton S. Makarenko* 320 s. ***4. Baskı***	15
12.	MAKARENKO - Eğitbilimsel Görüşleri - Yaşam Öyküsü - Anı ve Notları 160 s. ***2. Baskı***	9
13.	EĞİTİM ÜZERİNE *V. Suhomlinski* 208 s. ***3. Baskı***	10
14.	LENİN VE EĞİTİM *Fyodor Korolyov* 408 s. ***(Beraat Etti.)***	20
15.	DEVRİMCİ EĞİTİM DEVRİMCİ AHLAK *M. İ. Kalinin* 232 s. ***6. Baskı***	11
17.	EMPERYALİZMİN FELSEFESİ PRAGMATİZM *Harry K. Wells* 256 s. ***2. Baskı***	13
18.	İŞOKULU - EĞİTİM SORUNLARININ ÇÖZÜM YÖNETİMİ OLARAK MARKSİZM *P. P. Bolonski 128 s.* ***2. Baskı***	7
19.	SOSYALİZM VE HÜMANİZM *S. İ. Popov 208 s.* ***2. Baskı***	10
20.	LATİN AMERİKALI MARKSİST *Jose Carlos Mariategui* 216 s.	10
21.	GÜN DOĞUMUNU GÖRMEK I. DOĞU HALKLARI KURULTAYI, B. Boy, 304 s.	16
22.	LATİN AMERİKADA NELER OLUYOR-VENEZUELLA KOMÜNİST PARTİSİ 224 s.	11
23.	LENİN'İN BÜTÜN DÜNYA KADINLARINA VASİYETLERİ *Clara Zetkin* 96 s. ***4. Baskı***	7
24.	SENDİKALAR VE SOSYALİZM-SENDİKALAR VE SINIF MÜCADELESİ *Henri Krasucki* 176 s. ***3. Baskı***	11

*Banka Hesap No: T. İş Bankası İstanbul - Cağaloğlu Şubesi 325835
*Posta Çeki Hesap No: 098213
*Büro'dan Parakende satış %25 indirimli
*Dağıtıma %40 indirimli, 3 ay vadeli, Kargo, posta giderleri eklenerek gönderilir.
Cezaevlerine %50 özel indirim uygulanır.
*Kitaplarımız: İnternet'te:
www.kitapyurdu.com • www.ideefixe.com adresinden satın alınabilir.
Fiyatlara KDV Dahildir

BİLİMSEL BİLGİ VE BİLİNÇLENME SÜRECİNDE SUYU KAYNAĞINDAN İÇİN!...

	Bilimsel İnceleme-Araştırma Dizisi (Telif):	***TL***
1.	İŞÇİLER İÇİN TEMEL HUKUK BİLGİLERİ *Av. Zeki Öçal* 264 s.	12
2.	İŞYERİ SENDİKA TEMSİLCİLİĞİ ATANMASI-GÖREVLERİ-GÜVENCESİ *Av. Zeki Öçal* 104 s.	5
3.	İŞÇİ SINIFI-SENDİKALAR VE 15-16 HAZİRAN Olaylar - Nedenleri - Davalar - Belgeler - Anılar - Yorumlar *Sırrı Öztürk* B. Boy 568 s. ***2. Baskı***	30
4.	"KOMÜNSÜZ KOMÜNARLARA" HAYAT BİLGİSİ *Tolga Ersoy* 112 s.	6
5.	LOZAN - BİR ANTİEMPERYALİZM MASALI NASIL YAZILDI? *Tolga Ersoy* 224 s. ***2. Baskı***	12
6.	SAVAŞIN ŞAİRİN KİMLİĞİN SORGULANIŞI (Kolektif) 112 s.	6
11.	HEKİMLERİN SINIFSAL KÖKENİ *Ata Soyer* 152 s. ***2. Baskı***	8
12.	TABİP ODALARI BEYAZ EYLEMLER *Ata Soyer* 432 s.	20
13.	OSMANLIDAN GÜNÜMÜZE ORDUNUN EVRİMİ *Osman Tiftikçi* 248 s.	12
14.	TIBBİYE-î ŞAHANE'DE 20 YIL *Tolga Ersoy* 288 s.	12
15.	RESMî TARİH POLEMİKLERİ *Tolga Ersoy* 208 s.	10
16.	MARKSİZM TARTIŞMALARINA MARKSİST BAKIŞ *(Kolektif)* 160.s	10
17.	KAPİTALİZMİN DÜĞÜMLERİ *Coşkun Adalı* 144 s.	7
18.	EMPERYALİZMİN ORTADOĞUYA MÜDEHALESİ *Coşkun Adalı* 192 s.	10
19.	SİNOP'UN HANI "SİNOP HAPİSHANESİNİN TARİHİ VE EDEBİYATTAKİ YERİ" *Tolga Ersoy* 112 s.	6
20.	İATOKRASİ - TIP VE KÜLTÜR *Tolga Ersoy* 96 s.	4
21.	SINIF SAĞLIK EŞİTSİZLİK *İlker Belek* 176 s.	9
22.	SINIFSIZ TOPLUM YOLUNDA TÜRKİYE İÇİN SAĞLIK TEZİ *Dr. İ. Belek - Dr. E. Nalçacı - Dr. H. Onuroğulları - Dr. F. Ardıç* 144 s. ***2. Baskı***	8
23.	TÜRKİYE TIP TARİHİ İÇİN MATERYALİST NOTLAR *Tolga Ersoy* 128 s. ***(Beraat Etti)***	7

	Reprodüksiyonlar - Posterler:	
–	Karl Marx-Friedrich Engels-V. İ Lenin S/B (25x35cm) (Beheri)	70 KR
–	Avni Memedoğlu Dağdakiler S/B (25x35cm)	70 KR
–	Avni Memedoğlu (18x25 cm) 8 adet renkli (zarflı)	6 TL
–	Avni Memedoğlu (18x25 cm) 1 adet renkli (zarflı)	70 KR

	Dergi ve Ciltleri:	
–	SORUN Birlikte Sosyalist Dergi Ciltleri I-II-III (Her Cildi)	25
–	SORUN ***Polemik*** Marksist İnceleme - Araştırma - Eleştiri Dergisi (Her Sayısı)	4
–	KIRMANCİYA BELEKÊ Kültür-Tarih-Halkbilim-Bilimsel İnceleme-Araştırma-Eleştiri Dergisi (1-2-3. sayıları 5 TL.)	10
–	SANAT CEPHESİ-SOSYALİST GERÇEKÇİ SANAT DERGİSİ	7
–	***İŞÇİ BİRLİĞİ*** - İŞÇİ - KİTLE GAZETESİ	1

Halkların Tarih-Kültür Dizisi: ***TL***

1. GÜRCÜSTAN TARİHİ *N. Berdzenişvili-Ş. Canaşia* 308 s. ***2. Baskı*** 15
2. TRABZON'DAN ABHAZYA'YA DOĞU KARADENİZ HALKLARININ TARİH VE KÜLTÜRLERİ *(Kolektif)* 176 s. ***2. Baskı*** 9
3. Bilim Tarih ve Metodoloji -KÜRT TARİH YAZIMI-*Medeni Ayhan* 192 s. ***2. Baskı*** 10
4. HALKLARIN MELODRAMI - ÜÇ KADIN BİR DENİZ *Tolga Ersoy* 96 s. 5
6. ÇEÇEN - İNGUŞYA HALKIYLA RUSYA ARASINDAKİ İLİŞKİLER *Yavus Ahmadov* 152 s. 8
7. BİRLİKTE OLDUĞUMUZ HALKLAR KELDANİ-ASSURİ-SÜRYANİ-ERMENİ *İrfan Işık (Wêlate Torî)* 120 s. ***3. Baskı*** 7
8. ÜNLÜ KÜRT BİLGİN VE BİRİNCİ KUŞAK AYDINLAR *Mehmet Kemal Işık (Torî)* 192 s. ***(Beraat Etti)*** 10
9. TARİHSELDEN GÜNCELE KÜRT GERÇEĞİ *Mehmet Kemal Işık (Torî)* 192 s. 10
10. KUZEY KAFKASYA MİTOLOJİSİ-NARTLARDAN BERİ *Nuray Gök Aksamaz* 208 s. 10
11. ANADOLU'YA AĞLIYORDU NİOBE - TÜM YÖNLERİYLE RUM TEHCİRİ VE TEHCİRİN TARİHSEL KAYNAKLARI *Pervin Erbil* 208 s. 10
12. EKİMİN YETİŞTİRDİKLERİ ÇEÇEN EDEBİYATI *Moxhmat Sulayev* 112 s. 6
15. ANA DİLDE EĞİTİM VE AZINLIK HAKLARI *(Kolektif)* 144 s. 8
17. DIMİLİ DERSİM ÖYKÜLERİ *Turabi Saltık* 128 s. 7
18. DERSİM...DERSİM... GEZİ NOTLARI-DERSİM'İN NABZI *Sırrı Öztürk* 200 s. 10
20. PİR SULTAN ABDAL ESNAF-SANATKÃRIN FÜTUVVA HIRKASI *Suha Bulut* 160 s. 9
21. ÇERKES KİMLİĞİ-TÜRKİYE'NİN SORUNLARI ***2.Baskı*** *Yalçın Karadaş* 256 s. 16
22. 100 AYKIRI SORUDA TÜRKİYE'Yİ ANLAMAK *Yalçın Karadaş* 112 s. 7
23. RESMÎLİK, DERSİMLİLİK ALEVİLİK VE SOLCULUK *Ahmet Çakmak Deliorman* 112 s. 7

Emperyalizmin Gizli Örgütleri Dizisi:

1. GLADIO: NATO'NUN GİZLİ TERÖR ÖRGÜTÜ *Jens Mecklenburg* 152 s. ***5. Baskı*** 8
2. MEHMET EYMÜR ZİVERBEY'DEN SUSURLUK'A BİR MİT'ÇİNİN PORTRESİ *Talat Turhan-Orhan Gökdemir* 312 s. ***9. Baskı*** 15
3. ÇARMIHTAKİ ÜLKÜCÜ - TANIK VE BELGELERİYLE AĞCA İPEKÇİ'Yİ NEDEN ÖLDÜRDÜ? *Tamaşa F. Dural* 240 s. ***5. Baskı*** 11
7. YARGILAYANLARI YARGILIYORUM! BOMBA DAVASI -SAVUNMA -1- *Talat Turhan* 264 s. ***3. Baskı*** 11
8. DEVRİMCİ BİR KURMAY SUBAYIN ETKİNLİKLERİ ***2. KİTAP*** *Talat Turhan* 320 s. 14
9. GİZLİ ORDULAR - RT - CFR - BG - TC *Halid Özkul*, 384 s. 17

	Edebiyat - Sanat - Estetik Dizisi:	***TL***
1.	POLİTİKA-SANAT-ESTETİK YOLUNDA 'EMEĞİN RESSAMI' Avni Memedoğlu Hazırlayan: *Sırrı Öztürk* 352 s. 1. Hamur - B. Boy - Kuşe Resimli	25
4.	KURŞUNA DİZİLENLERDEN MEKTUPLAR *J. Duclos Önsöz* 112 s. ***2. Baskı***	5
5.	12 MART 1971'DEN PORTRELER C. I *Sırrı Öztürk* 416 s. ***6. Baskı***	19
6.	12 MART 1971'DEN PORTRELER C. II *Sırrı Öztürk* 288 s. ***4. Baskı***	13
7.	12 MART 1971'DEN PORTRELER C. III *Sırrı Öztürk* 432 s. ***2. Baskı***	19
8.	"TERÖRİST"İN GÜNLÜĞÜ *Sırrı Öztürk* 208 s.	10
13.	GERÇEĞİN SEVDA TUTANAĞI 1. Hmr. *Kemal Kök* 96 s. *Şiir*	4
15.	CUMARTESİ ARANIŞLARI 1. Hmr. *İsmail Hardal* 96 s. *Şiir*	4
17.	EYLÜLNAME *Kemal Urgenç* B. Boy 80 s. Karikatür Albümü	8
18.	PANİK ATAK *Canol Kocagöz* B.Boy 80 s. Karikatür Albümü	8
19.	İÇERİDEKİ DIŞARIDAKİ HAPİSHANEDEN BİZİM ŞİİR ANTOLOJİSİ *İsmail Hardal - Kemâl Kök* B.Boy 384 s.	20
20.	SU DAMLASINA SIĞDIRILAN YAŞAM 1.Hmr. *S. Oral Uyan* 80 s. *Şiir*	5
21.	KUYTUDA VE KÖZ 1.Hmr. *S. Ali Tayır* 80 s. *Şiir*	5
22.	BARIŞ VE BAŞAK 1.Hmr. *Kemâl Kök* 80 s. *Şiir*	5
23.	EYLÜL FIRTINASI 1.Hmr. *Ertan Taşdelen* 80 s. *Şiir*	5
24.	BİTMEDİ *Kemal Urgenç* B. Boy 4 renkli 80 s. Kuşe, Karikatür Albümü	20
25.	KUŞ DAĞI 1. Hmr. *Hüseyin Gül* ***2. Baskı*** 80 s. *Şiir*	5
26.	ATALARIMIZ NE DEMİŞ *Hüseyin Gül* 80 s. *Şiir-Mizah*	5
27.	ÜTÜLÜ PAÇA *Hüseyin Gül* 112 s. *Öykü*	6
28.	GÜL VE DÜŞÜN *Hüseyin Gül* 80 s. *Karikatür Albümü-Renkli*	8
29.	VAROŞLARIN ULAŞLARI *Sabahattin Ali Tayır* 112 s. *Öykü*	6
30.	GÜNEŞİN SOFRASINDA *Bülent Gezgin* 96 s. *Şiir*	6
31.	SANAT ESTETİK POLİTİKA Sanat-Kültür Konferansı Tebliğleri (Kolektif) 272 s.	16
32.	TOPLU OYUNLAR - I *Hasan Öztürk* 160 s. *Tiyatro*	10
33.	TOPLU OYUNLAR - II *Hasan Öztürk* 160 s. *Tiyatro*	10
	Sorun Broşür Dizisi:	
8.	"İLERİCİ-GERİCİ" KAVGASINDA HANGİ "RESTORASYON"? HANGİ "KOMÜNİST PARTİ"? *Sırrı Öztürk* 80 s.	4
9.	HANGİ "BİRLİK"? PARTİLEŞME MÜCADELESİNİN NERESİNDEYİZ? KOMÜNİSTLERİN BİRLİĞİ *Sırrı Öztürk* 96 s.	4
12.	DEVRİMCİ SİYASÎ TERBİYE-DİPLOMASİ-AHLÂK *Sırrı Öztürk* 192 s.	9
13.	MARKSİST SOL YIĞINAĞI NEREYE YAPMALI? *Sırrı Öztürk* 128 s.	6
14.	İŞÇİ - KİTLE GAZETESİ İÇİN SINIF BİLİNÇLİ İŞÇİLERE ÇAĞRI *Sırrı Öztürk* 32 s.	1
15.	SANAT CEPHESİ ÇAĞRISI (*Kolektif*) 40 s.	1
16.	10 EYLÜL 1920 TKP ve GÜNÜMÜZ KOMÜNİST HAREKETİNİN HAYATÎ SORUNLARI FORUM'U Belgeler 268 s.	11
17.	ANADOLU ALEVİ KÜLTÜ ve SOL'UN "POLİTİKASI" (*Kolektif*) 112 s.	7
18.	ŞİMDİ SÖZ YAPANLARDA!.. GELENEKTEN GELECEĞE 15/16 HAZİRAN VE GÜNÜMÜZ *Sırrı Öztürk* 64 s.	3
19.	İŞÇİ SINIFININ SİYASAL VE SENDİKAL BİRLİĞİ DAVASINA ADANMIŞ PROLETER DEVRİMCİ BİR YAŞAM *(Kolektif)* 160 s. - Kuşe-Resimli -	11

Sorun Yayınları

Akbıyık Değirmeni Sk. No:33/B 34122 Sultanahmet-Eminönü-İstanbul
Telefon: (0212) 638 81 82 Fax: (0212) 638 81 72
e posta: sorunkolektif@gmail.com
www.sorunyayinlari.net
Fiyatlar: Mart 2010